

من و خەسەود

www.iqra.ahlamontada.com

کۆمهڵیک چیرۆک و پەند و ئامۆزگارییه
له ژێانی هاوسەر له گهڵ خەسەودا

منتدی اقرأ الثقافي

للكتب (کوردی - عربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

نوسینی: د. محمد ابراهیم صقر
وهرگیرانی: ناصح محمد شاربازیری

چاپی یه كه م

٢٠٠٩

١٤٣٠

من و خه سووم

كۆمه ئى چىرۆك و پەند و ئامۇزگارىيە لە ژيانى ھاوسەر
لە گەل خە سودا

نوسىنى: د. محمد ابراهيم صقر
وەرگىزەنى: ناصح محمد شارباژىرى

چاپىيەكەم

۱۴۳۰ كۆچى

۲۰۰۹ زايىنى

- ناوی کتیب: من و خه سوم.
- نویسنی: د. محمد ابراهیم صقر.
- وەرگیرانی: ناصح محمد شارباژیری.
- پیت چنن و دیزاین: کۆمپیوتەری یاد.
- نۆبە ی چاپ: یەكەم.
- سالی چاپ: ۲۰۰۹ زایینی - ۱۴۳۰ کۆچی.
- تیراژ: (۵۰۰) دانە.
- له بلاوکراوه کانی کتیبخانه ی ههوارمان.
- مافی چاپکردنهوه ی پارێزراوه بو وهرگیر.

قال تعالى :

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفَصَّلَهُ

فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ﴾ لقمان ١٤

قال تعالى :

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا

وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ

يَتَفَكَّرُونَ﴾ الروم ٢١

پیغمبر ﷺ ده فرمودت: (إِنَّ اللَّهَ يوصيكم بأمهاتكم، ثم

يوصيكم بأمهاتكم، ثم يوصيكم بأمهاتكم، ثم يوصيكم بآبائكم

ثم يوصيكم بالأقرب فالأقرب) صحيح ابن ماجه.

قال عليه السلام: (الدنيا متاع و خير متاع الدنيا المرأة

الصالحة) صحيح مسلم.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پېشەكى

سوپاس و ستايش بۆ پەروەردگارى جيهان، كه له ئاو مەرۆڤى
به ديهيتاوه و چه ندين وه چه و پشتى لىكر دۆته وه، خوا بهك به توانايه
له سەر هه موو شتيك، به كيك له ده سەلات و ئايه ته كانى ئه وه به له
خۆمان هاوسەرى بۆ دروست كردووين تا له گەلىان ئارام بگيرين و
سۆز و به زهينى و ميه ره بانى خستۆته نيوانمان، سوپاسى زۆرى ئه و
پەروەردگارە ده كه ين .

شايه تى ئه ده ين له سەر تاك و ته نهايى خوا و بى هاوه لى،
شايه تى له سەر پيغه مبه ريتى (محمد) ﷺ ده ده ين، كه باشترين
كه سيكه به سەر زهويدا رۆشتى، پەروەردگارا سه لوات به دى
له سەر ئه و پيغه مبه ره و ئال و به يت و يارانى .

پاشان خيزان به ردى بناغه ي دروست كردنى كۆمه لگايه، له
دوو هاوسەر پيک ديت كه خوا سۆز و به زهينى خستۆته نيوانيان،
بۆيه له قورئاندا و له زۆر ئايه تدا باسى خيزان و بنه ماكانى و

ئامۆزگاری خوا و پېغەمبەر ﷺ بۆ ھاوسەران کراوە، ھەر و ھا
ئامۆزگاری و فەمان کراوە بە چاکە کردن لە گەڵ باوک و دایکدا.

لە گەڵ فەرمانی چاکە لە گەڵ ھاوسەر و دایک و باوکدا
پێویستە ھاوسەر ئەوا دوو فەرمانە جیجی بکات، چونکە
ھەریەک لە خیزان و باوک و دایک مافیان ھەیە.

جا ھەندێ کەس نەتوانی ھاوسەنگی لە نێوان ئەم مافانەدا
بکات و ھەر کەس مافی خۆی پێ بێخەشێت، ھەندێ کەسیش
زیادە رەوی دەکات و مافی ھاوسەر پێش دەخات بەسەر مافی دایک
و باوک، یان مافی دایک و باوک پێش دەخات بەسەر مافی ھاوسەر،
لێرەو ھە جیاوازی و کێشە سەر ھەڵدەدات و ژيان بەرەو لێلی
دەراوت، بۆیە دەبینین ژيان پڕ بوو لە کێشە و گرفت، بەھۆی
مامەڵەی ھاوسەر لە گەڵ خەسوو و خەزوردا، ئەمەش بەرەو
پەراگەندە بوونی خیزان و زۆری جیاپوونەو ھەروەستە.

ئەم دیاردە یەش لە کاتی لاوازی بواری ئیمانی یان ئابوری
بەرەو زیادبوون دەروات.

بۆیه پشتم به خوای گه وره به ست و بیرم له نویسنی کتیی
 کرده وه که نهم گرفته روون بکاته وه و هوکار و شوینه وار و
 چاره سه ره کانیشی تیا بی، له گهل هینانی کومه لیک غونه له قورئان
 و سوننهت و رهوشتی پیغه مبه ر^ع له هینانی چهند کیشه و گرفت
 له گهل ریگه چاره کانی.

نهم کتیه سه ره تايهک و پینج بهش له خو ده گریت.

سه ره ناکه دوو بهش له خو ده گریت:

۱. مانای خه سوو.

۲. خیزانی نارام.

بهشی یه کهم:

شیواز و هه لئس و کهوتی پیغه مبه ر^ع له گهل خه سو و

خه زور (باوک و دایکی هاوسهر).

نهمیش چهند خالی له خو ده گری:

۱. مامه له ی پیغه مبه ر^ع له گهل خه سوو.

۲. مامه له ی پیغه مبه ر^ع له گهل خه زور.

- أ- مامەلەى پېغەمبەر ﷺ لە گەل ئەبو بە كرى صديق ﷺ .
ب- مامەلەى پېغەمبەر ﷺ لە گەل عومەرى كورپى خەطاب ﷺ .
ج- مامەلەى پېغەمبەر لە گەل ئەبى سفیان كورپى حرب ﷺ .

بەشى دووهم :

رپرەوى پېغەمبەر ﷺ لە چۆنىتى مامەلە لە گەل زاوا (ميردى كچ)
ئەميش چەند خالېك لە خو دە گرى :

- ۱ . عثمان كورپى عەففان هاوسەرى روقىه و ئوم كەلثوم ﷺ .
- ۲ . ئەبولعاصى كورپى رەبىع هاوسەرى زەينەب ﷺ .
- ۳ . عەلى كورپى ئەبو طالب هاوسەرى فاطمە ﷺ .

بەشى سىيەم :

كۆمەلېك چىروكېكى واقى لە ژيانى هاوسەرەكان و خەسو
و خەزور .

ئەمەيش چەند خالېك لە خو دە گرىت :

۱. خاتو فاطمە ﷺ لە گەڵ خەسودا ﷻ.
۲. ئومامەى كچى حارث ئامۆزگارى كچه كەى دەكات .
۳. خەسويەك لە بەنى تەميم ئامۆزگارى مێردى كچه كەى دەكات .
۴. خەسويەك مێردى كچه كەى ئاسودە دەكات .
۵. ھۆنراوہيەك لە داىكىكى پيرەوہ بۆ كورە سەر كەشەكەى .

بەشى چوارەم:

گرفتەكانى دوو ھاوسەر لە گەڵ خەسوو و خەزوردا (ھۆكار
و چارەسەر).

ئەميش سى خال لەخۆ دەگريئ:

۱. ھۆكارى گرفت لە نىوان ھاوسەر و خەزوران .
۲. كۆمەلى دياردە و شوتنەوارى گرفتى دوو ھاوسەر لە گەڵ
خەزورانيان .

بەشی پینجەم:

گرفت و چارەسەر .

ئەمە بوو خوای گەورە یارمەتی دام، داواکارم لە خوا ئەم
پەراوە بکاتە تەرازووی چاکەکانمان لە روژی قیامەت،
مەبەستیشمان چاکە و چاکسازی یە بە ئەندازەی توانامان، پشت و
پەناشمان ھەر خوا یە .

سوپاس بۆ خوا لە سەرھەتا و کۆتایی و ھەلات و ھەلام
لە سەر پێغەمبەر و ئال و یارانێ .

نوسەر: د. محمد ابراهيم صقر

پیشه کی وه رگیر:

به ناوی خوی میهره بان، درود و سلاو له گیانی پیغه مبه ر
 ﷺ و یارانی و شوینکه وتوانی .

خیزان به ردی بناغهی کۆمه لگه به، ئاسوده یی و
 به خته وه ری کۆمه لگه به ستراره به ریژه ی به خته وه ی
 خیزانه کان، ئەو کیشه و گرفتانه ی رووبه رووی خیزان ده بنه وه
 وه ک کابه به کی کۆمه لایه تی، ئاسه وار و جیکه وته ی خرابی
 له سه ر کۆمه لگه ش ده بیّت، بۆیه چه ند هه ول بدریّت بۆ
 پاراستنی خیزان و ده سته به رکردنی ژیا نیکی ئاسوده و دوور له
 گرفت، هیشتا که مه، به تابه تی له م رۆژگاره دا که کیشه کان
 به ره و ئالۆزی و فره لایه نی ده رۆن و لیکنه رازانیکی کۆمه لایه تی
 و کیشه و گرفتی زۆر له و بواره دا به دی ده کریّت .

ئهم کتیبه ش باس له به کیّک له کیشه کۆمه لایه تیه کان
 ده کات که له ناو خیزاندا، که په یوه ندی نیوان (بوك و مالی
 خه زورانی) یان (زاوا له گه ل ماله خه زورانی)، به شیوازیکی

زانستی و ورد، کیشه‌کانی دیاری کردووه و ریگه‌چارهی
تایینی و زانستی بو ده‌ستنیشان کردووه، ئیمه‌ش به پئوستان
زانی وه‌ریبگیرینه سهر زوبانی شیرینی کوردی، تا بتوانین
به‌شداریککی ئیجابی بین و خوینته‌ری کوردیش لیی سودمه‌ند
بیٲ . . .

وه‌رگیر

۲۰۰۹/۵/۱۱

ده ستيپيک

يه کهم / واتاي خه سوو:

پيش نه وهی باس له په يوه ندى نيوان هاوسه ره کان و خه سوو
و خه زورانيان بکه ين ده بيت له چهند ديريکدا ماناي (الحماة)
روشن بکه ينه وه.

هر چهند رهنکه زورمان بزائين، به لام واتاي زمانه واني بو
نهو وشه يه کومه لي چهمک و واتامان بي ده به خشتيت که زور
کهس لي بي ناگايه.

الحماة: تاکه، کۆکه ي (أحماء و حموات) بريتيه له: کهسه
نزیکه کاني ميرد ههروه ها دايک و باوکی ميرديشه^۱.

وحما: حمو المراه و حموها و حماها: بريتيه له باوکی
ميرده که ي له گه ل برا ي ميرده که ي وه به که سيک ده لين که له
پشته وه بي واته هر کهس خزمي ميرده که ي بيت.

دايکی ميرده که ي وه هه رکهس له لايه ني ميرده که يه وه بيت
وهک: باوکی و برا و مامي ميرده که ي.

^۱ بېروانه معجم لغة الفقهاء دانراوی محمد قلعة جی حامد صادق ج ۱ -
ص ۲ - و (لسان العرب) لابن منظور - ج ۱۲ - ص ۱۹۷.

الأنثى: تهنهئا ثم زمانه هاتووه كه دهلّی (حمو الرجل) واته
باوكی هاوسه ره كه ی یان براكه ی یان مامی .

كه دهلّی : حمو الشیء حمیماً و حمی و حمایة و حمیة .

واته بهرگری لیكردو پاراستی .

الحامیة: واته هاوهله كانی له جهنگدا دهپاریزی یان كۆمهلیك

خویان دهپاریزن .

الحامیة: نهو بهردهیه كه بیرى بیّ ههلهچن .

الحوامی: بهو شته دهلّین كه له بهرد دهپاریزی .

جا نهگه ره سهیری ثم واتانه باكهین نهوه مان بۆ روشن دهبیتهوه

كه (الحماة) به كهسیك دهلّین حیمایه و پاریزگاریت لیّ بكات و

بتپاریزی .

واته : خهسو و خهزور نهو كهسهیه كه زن یان میرد پهناى بۆ

دهبن و سهرچاوهی ئارامبانه ، نهك سهرچاوهی ترس و كیشه و

گرفت و ماندوی و ئازار ، كه نهمرۆ واناسراوه .

خیزانی ئارام

خیزان کایەکی کۆمەڵایەتی بە کە لەسەر پەيوەندی پیاویک و ئافەرەتیک بە پەيوەندیەکی شەری ئاشکرا دروست دەبێت، و کۆمەڵیک ئەرك و ماف لەسەر هەر یەکیکیان دروست دەبێت ئەو پەيوەندیەش یاسایە کە هەموو ئاینە ئاسمانیەکان بپاریان لەسەر داوێ و بە پرۆز و پڕ خیزان زانیوێ و تەنھا ریگەش بووێ بۆ پیکهێنانی هاوسەرداری رینگە پێدراو.

ئەمە لەگەڵ یاسای خوا لە هەموو بونەوێردا گونجاوێ کە سوننەتی (ازدواج) و دوانیە لە هەموو شتیکدا.

﴿وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ تەورات: ۱۹.

واتە: لە هەر چی شتدا یە نێر و مێمان دروست کردووە تا ئێوەش بپرسن.

ئەو جوتی و دوانیە لە بونەوێردا بەو دەبێت کە شتیک لەگەڵ بەرامبەرە کەیدا بە یەکتەر بگەن وەک بەیەکتەر گەشتی نێر و مێ، یان سالب و مۆجەب، سارد و گەرمی کارەبا و تا (گەردیلە) کە بناغەیی هەموو بونەوێرە لە ئەلەکترون و پرۆتون و ناوک پێک دێت.

ئەلكتۆرن : هیزیکى کاره‌بایی سالبه .

پروتۆن : هیزیکى کاره‌بایی به‌رامبەر ئەوه و موجهبه .

بۆیه هه‌رچی په‌يامى ئاسمانى هه‌یه ، هاوسه‌ردارى نیوان ژن و
پیاویان به‌ پرۆز زانیوه ، چونکه له‌ گه‌ڵ سروشتى بونه‌وه‌ردا ده‌گونجیٔ ،
که‌س ته‌نها نیه جگه له زاتى خواى گه‌وره .

﴿سُبْحَنَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ
أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾ يس : ٣٦ .

پاك و بێگه‌ردى بۆ ئەو زاته‌ى هه‌رچی (جوت) نیر و میه‌ دروستى
کردوه ، له روه‌كدا و له خۆيان و له شتانیكیش كه نه‌یان زانیوه . .

بۆیه له (سفر التكوين) له ته‌وراتدا ها‌تووه (إن الرجل يترك أباه و أمه و
يلتصق بزوجته، فيصير الاثنان جسداً واحداً) سفر التكوين ٢٤/١ .

واته : کاتی پیاو واز له باوك و دایكى ده‌هێنى و په‌یوه‌ندى ده‌كات
به هاوسه‌ره‌كه‌یه‌وه ئیتر هه‌ردووکیان ده‌بنه یه‌ك لاشه ، هه‌روه‌ها مه‌سیح
پێغه‌مبه‌رىش (ﷺ) به قوتابه‌ کانی وتووه :

انجيل متى ١٩/٤-٦ .

انجيل مرقص ١٠/٩٦ .

خیزانی چاک:

ئەو خیزانە یە لەسەر بنەمای ھاوسەری ئاسودە
 دادەمەزری کە پیکەووە گونجان و بەزەیی و سۆز لە
 نیوانیاندا یە، ئەم جۆرە خیزانە یەکیکە لە ئامانجە
 سەرەکییەکانی ژيانیکی ئیسلامی خاوین، ئەوەش بنەمایەکی
 سەرەکیە بۆ ئارامی ژيانی تاک و خیزان و کۆمەڵ.

بۆیە ئیسلام سورە لەسەر دروست کردنی ئەم خیزانە، بۆ
 ئەم مەبەستەش کۆمەڵی بنەمای فکری و رەوشتی و یاسایی بۆ
 داناووە کە خیزانی لەسەر دروست بکری و بەردەوام بێت،
 ھەر و ھا لە ھۆکارەکانی جیا بونەووە و داروخان پاراستو یەتی .
 یەکەم خال کە ئیسلام لەو بوارەدا ئەنجامی داووە ئەو یە،
 کە مەرۆفی موسلمان ژيانی خیزاندار ی کە ئیسلام دایناووە
 بزانی، وە مەبەستەکانی لا ئاشکرا بێت بۆ ئەو ی بەبەرچاو
 روشنی کارەکانی ئەنجام بدات .

چونکە ئەگەر بە دیدیکی شیواو دەست پێ بکات
 ھەلسو کەوت و مامەلە یەکی شیواو بەرھەم دەھینی .

ئەو موسلمانەى دەيەوئ خيزان دروست بکات
پيويسته بزانيئ تەنھا بەيەك گەشتنى دوو جەستە نىيە بە
يەكتر، بەلکو پەيوەندى مروفيئەكە بە مروفيئەكى ترەوہ.

مروفيش لە ژيرى و ويژدان و روح و سۆز پيئەك ھاتووہ
پيش ئەوہى لە لاشەيەكى مادی پيئەك ھاتبى.

ئەمەش ماناي وا نىيە كە لەزەتى جەستەيى و تيرکردنى
حەزەكان لەم چوار چيۆەدا بونيان نىيە بەلکو ئەويش يەكيەكە لە
ئامانجەكان بۆ ھەردوو ھاوسەر ئەمەش لەگەل سروشتى مروفەكان
دەگونجيت و پيئەوہ چيژ لە حەلال و پاكەكان وەرەگرن دەبنە كاللا
بۆ يەكتر، وەك خواي گەورە فەرمويەتى:

﴿هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ﴾ البقرة: ١٨٧.

وہ بۆ ئەوہيە مروفي موسلمان ئارەزووہكانى خوى لە
چوارچيۆەى حەلالدا بەكاربھيئى و خوى لە شتە قەدەغە
کراوہكان بپاريژى؛ بەمەش حەزەكان سنوريان بۆ ديارى
دەکريت، ئەوہتا پيئەمبەرى ئىسلام ﷺ روو دەکاتە گەنجانى
موسلمان و دەفەرموى:

(يا معشر الشباب من استطاع الباءة فليتزوج فإنه أغض
للبصر و أحصن للفرج، و من لم يستطع فعليه بالصوم، فإنه
له وجاء) صحيح البخارى ۵۰۶۶، صحيح مسلم ۱۴۰۰.

واته: ئەى كۆمەللى لاوان ھەر كەس تواناى ھەلسورانى
كاروبارى خىزاندارى ھەيە باژن بەيىنى، چونكە ئەو ھەشتەر چاۋ و
دامىن دەپارىزى، ھەر كەس نەيتوانى با بەرۋزوۋ بىت، ئەو ھەشتەر
چارەسەرە.

بەلكو موسلمان و باوەردار كاتى خىزان پىك دەھيىنى
مەبەستى ھەر ئەو نىيە، بەلكو ئامانجى دروستکردنى مالىكى
موسلمان و خىزانىكى چاكە، تا لەگەل ھاو وىنەكانى تر بىنە،
بىنەمايەك بۆ كۆمەلگايەكى تەندروست، ئەو خىزانەش لەسەر سى
بناغە دروست دەيىت.

۱. ئارامى .

۲. سۆز .

۳. بەزەيى .

ئەمەش قورئان بە يەكئك له ئايەت و بەلگەكانى خواى
گەورەى داناو، هەر ئەو سى خالەش دەبیتە سبەر بو خیزانیكى
باوەردار .

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا
إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ﴾ الروم: ٢١ .

خیزان له ئیسلامدا تەنها بریتی نییه له په یوهندیکی نیوان ژن و
میرد، بەلکو په یوهندی نیوان دوو خیزانه که دەبنه پشتی بەک، ئەو
په یوهندییه قورئان له پال په یوهندی خویندا دایناوه^١ .

﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا^٤
وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا﴾ الفرقان: ٥٤ .

^١ الاسرة كما يريدھا الاسلام - د. يوسف القرضاوي - ص ٩ .

به شی یه که م

مامه له ی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل خه سو و خه زوردا (دایک و باوکی هاوسه ر).

یه که م / مامه له ی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل خه سو و

دووهم / مامه له ی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل خه زور

۱- مامه له ی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل نه بو به کری صدیق ﷺ.

۲- مامه له ی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل عومهری کوری خه طاب ﷺ.

۳- مامه له ی پیغه مبه ر ﷺ له گه ل نه بی سفیان کوری حرب ﷺ.

بیگومان په یوه نندی نیوان پیاو له گه ل خه زورانیدا به تاییه ت
(خه سو) بوته مادده یه کی بنه رته تی بو زوریک له چیروک و نوکته و
زنجیره دراماکان و فیلم و شانۆگه ریبه کان.

ته و په یوه نندی به له لای ته و جوړه مرو فانه له باز نه ی کینه و رق
لی بون و ململانی و چال بو یه کتر ه لکه نندن تینا په ریټ و هه میسه
ته م بواره نشان دده ن و له بیر و نه ندیشه ی بینه راندا ته وه ده که نه
یاسا و چه سپاو که هه میسه له نیوان نه واندا کیسه و گرفت و
ناکوکی هه به، جگه له و شیوازه بونی زور که مه.

بۆيە کانی دەبنین کەسیک ریز له خەسوی دەگریت و
پەيوەندیەکی ئاسایی لەسەر بنەمای ریز و حورمەت لەگەڵ کەس و
کاری هاوسەرە کەیدا دروست دەکات، لای ئەو جۆرە کەسانە
دەبێتە جیگەیی گالته جاری، یان لانی کەم سەرسامی خۆیان لەو
شیوازە مامەڵەیه دەردەبڕن، بۆیە زۆر پێویستە ئەو بیروبۆچونە
راست بکریتهوه.

بۆ ئەمەش زۆر پێویستمان بە ژبانی پێغەمبەری مامۆستامان
ﷺ هەیە، ئەو پێغەمبەرە ی لە هەموو بوارەکانی ژياندا رابەر و
پێشەواو چاوساغمانە، تا بزاین چۆن مامەڵە ی لەگەڵ خەسوو و
خەزوریدا کردوو، ئێمەش شوێنەواری هەلبگرین و چاوی
لێکەین و لەسەر بەرنامە کە ی رێگە بپرین.

یه که م / مامه له ی پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام له گه ل خه سویدا .

له گه ل نه وه ی ده قمان که مه که باس له و په یوه ندییه بکات که
پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام له گه ل خه سویدا نه نجامی داوه ، به لام نه و که مه ش
مه شخه لی نه و مامه له یه مان بو ناشکرا ده کات که چو ن پیغه مبه ری
خوا عَلَيْهِ السَّلَام ریز و حورمه تی به رامبه ریان بووه .

نه وه تا (ام رومان) ره زای خوای له سهر که ده کاته هاوسه ری
(نه بویه کری صدیق) و دایکی عایشه (ره زای خویان لی یت) و
خه سووی پیغه مبه ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام له لایه ن هاوسه ری کچه که یه وه که
پیغه مبه ره جواترین ریزی لیده گریت .

له کاتیکدا به رامبه ری ده فره مو ی (مَن سَرَهُ اَنْ يَنْظُرَ اِلَى اِمْرَاةٍ
مِّنَ الْحُورِ الْعِيْنَ فَلْيَنْظُرْ اِلَى اَمِ رُومَان)^۱

واته : هه رکه س هه ز ده کات سهیری ئافره تیک بکات له
حوریه کانی به هه شت ، با سهیری (ام رومان) بکات .

^۱ کنز العمال للملتقى الهندي ج ۱۲-ص ۱۴۶ و ابن حجر له (الاصابة) دا
باسی کردووه ۴/۵۱۴.

وه کاتیک ئه و ئافره ته به ریزه ده مریت، پیغه مبهری خوا^ﷺ زۆر دلگران ده بیّت و زیاتر به ریز و به خشنده ده بیّت له گه لیدا، له و کاته دا که به دهسته پیروژه کانی دایده گریته ناو گوپه که وه پاشان دوعا ده کات و ده فهرمویت: (اللّهُمَّ إِنَّکَ تَعْلَمُ مَا لَاقَتْ اُمَ رُومَانَ فِی سَبِیْلِکَ) الاصابة لابن حجر ٤/٥١٤.

واته: پهروه ردگار خۆت ئاگاداری که (ام رومان) له پێتاو به یام و بهرنامه که ی تۆدا چهند نازاری چهشتووه.

ئه وه تا پیغه مبهری خوا^ﷺ جوانترین نمونه مان پیشکesh ده کات له مامه له له گه لّ خه سودا که بنه مای ریز و ئه ده ب و گه وره یی نواندن دروست ده بی، پر له سۆز و وه فاداری به شیویه که پیغه مبهری خوا^ﷺ به دهستی خۆی ئه سپهرده ی خاکی ده کات.

خۆزگه هاوسهره کان به وردی ئه م هه لۆیسته ی پیغه مبهری خوا^ﷺ یان وهرده گرت و چاویان لیده کرد، نه ک شوین درۆ و شتی بی مانا و هه لبه ستر او بکه ون که به ناوی هونه ره وه بره وی بی ده دریت.

دووهم / مامه لهی پیغه مبهړ ﷺ له گه ل خه زوردا.

گه وره مان نه بو به کری صدیق و عومهری کوری خه طباب
 (ﷺ) دوو گه وره هاو لهی به ریز و پایه به رزی پیغه مبهړ ﷺ بوون
 نه وان وهك وه زیر و راویژکاری بوون، له هه مان کاتدا خه زوری
 بوون، باوکی دوو نافرته بوون که هاوسهری پیغه مبهړ ﷺ و
 دایکی باوه پردارانن و خاوه نی پله و ریزیکی گه وره بوون له لای
 پیغه مبهړی خوا ﷺ نه وانیش (عائیشه و حه فسه) بوون (ﷺ)،
 به راستی گه وره و بچوکی موسلمانان ده زانن ثم دوو هاو له
 له لای پیغه مبهړی خوا ﷺ چهند به ریز بوون، په راوه کانی ژبانی
 پیغه مبهړ ﷺ و میژووی نیسلام پرن له روداو و به سهرهات له
 فزل و گه وره یی و پله ی نهو دوو هاو له له دلی پیغه مبهردا ﷺ،
 ناشکرا به چهند خو شه ویست بوون له لای، نه وه ی لیړه دا مه بهستی
 نیمه به په یوهندی نهو دوو هاو له به پیغه مبهروه ﷺ له ناستی
 خیزانی و کومه لایه تی.

۱. مامە ئەی پیغمبەر ﷺ لە گەل ئەبویه کر (ﷺ)

بە دنیاییهوه ئەبو بە کری صدیق و مال و خیزانی (ﷺ)، لە
ماوەی مانگیك که روداوی (ثیفك) دروست کرا زۆر ماندوبون،
ئەوێش فەلسەفەیهکی پەروردهیی بوو که وەحی دواکەوت و
ماوەی مانگیك بەو ئازارەوه مانەوه و پاشان ئایەتی قورئان هات و
پاکی عائیشە ی راگەیاندا.

با گوێ لە عائیشە ی دایکی باوەرداران بگرین (ﷺ)، تا
بەشیک لەو نارهەتیانەمان بۆ بگێڕێتەوه:

بەرستی ئەو ماوەیه چاوهکان لە فرمیسك وشك نەبونهوه،
خەو لە چاوهکانم تۆرابوو بە شیۆهیهك باوك و دایکم هەستیان
دەکرد وا گریان خەریکه دل و جگەرم پارچه پارچه دەکات.

دەلی: رۆژنیک باوك و دایکم لام دانیشتبوون و منیش
دەگریام، لەو کاتەدا ئافەرەتیککی ئەنصاری مۆلەتی وەرگرت و هاتە
زورەوه و ئەویش لام دانیشت و کەوتە گریان پاش کەمیک
پیغمبەری خوا ﷺ هات بۆ لامان، سلاوی کرد و پاشان
دانیشت.

دەلێ: لەو کاتەوه که ئەو تۆمەتانەم بۆ هەلبەسترا بوو
 پێغه مبه‌ری خوا ﷺ نەهاتبو بۆ لام، ماوه‌ی مانگیك تیپه‌ری و هیچ
 نایه‌تیك له‌ باره‌ی منه‌وه نەهاتبوو.

دەلێ: کاتی پێغه مبه‌ری خوا ﷺ دانیشتی شایه‌تی داو
 فەرمووی: له‌ داوی ئەوه‌ ئەی عایشه‌، من شتیکم دەر باره‌ی تۆ
 بیستوه‌وه، ئەگەر پاك بیت، خوای گه‌وره‌ پشتی ده‌گری و
 رایده‌ گه‌یه‌نی، ئەگەر توشی هه‌لبه‌ کیش بویت، داوای لیخوش
 بوون له‌ خوا بکه‌ و په‌شیمان به‌ ره‌وه‌ چونکه‌ هه‌ر کات به‌نده‌ دانی به‌
 گونا هه‌ که‌یدا نا خواش لی خوش ده‌بیئت.

دەلێ: لهم‌ کاته‌دا من هه‌ستم کرد فرمی‌سکم وه‌ستا و نه‌متوانی
 بگرم.

به‌ باوکم وت: وه‌لامی پێغه مبه‌ری خوا ﷺ بده‌ره‌وه‌. وتی:
 سوینده‌ به‌ خوا نازانم چی به‌ پێغه مبه‌ری خوا ﷺ بلیم!

له‌ جیگه‌یه‌کی تردا ده‌لێ: ماوه‌یه‌کی زۆر تیپه‌ریبوو من
 ئاگاداری ئەو هه‌وال و پر و پاگه‌نده‌ نه‌بووم که له‌ مه‌دینه‌ بلاو
 بۆته‌وه‌، وه‌ پێغه مبه‌ریش ﷺ گالته‌ و یاری که‌ پێشتر له‌ گه‌لمی

ده کرد وازی لی هیتابوو، پاش گهشتنی ههواله که مؤله تم وهرگرت که بچمه وه مالی باو کم.

که ده چیته وه دایکی ده بیتی ههروه ها باو کیشی له سهربان خه ریکی قورئان خویندنه، نهویش (عائشه) پرسیار له دایکی ده کات دهرباره ی نهو قسه و قسه لۆ که که ئایا باو کم بیستویه تی، دایکی ده لی: به لی، ده لی: نه ی پیغمبه ری خوا ﷺ دایکی ده لی: به لی. ئیر ده ست به گریان ده کات تا باو کی گویی له ده نگی ده بیت، له سهربان داده به زی و به دایکی ده لی نه وه چیه تی؟ دایکی ده لی: نهویش ههواله که ی بیستوه دهرباره ی.

باو کی چاوی پر ده بیت له فرمیسک و ده لی کچم سویندت ده ده م که بگه ریته وه بو مالی خۆت.

منیش گه رامه وه و دایک و باو کم له گه لم هاتن تا کاتی که پیغمبه ری خوا ﷺ له دوا ی نوژی عه سر گه رایه وه، بینی و باو کم و دایکم له ملاولام دانیشتون.

پیغمبه ری خوا ﷺ شایه تی داو و سوپاس و ستایشی خوا ی کرد به و شیوه ی شایسته بیت پاشان فهرمووی: نه ی عایشه نه گهر

توشی هه‌له‌یه‌ك بویت، یان سته‌مت له خۆت کردوو، ته‌وبه‌ بکه
 وپاشگه‌ز به‌ره‌وه، خوای گه‌وره‌ ته‌وبه‌ی ته‌وبه‌کاران وه‌رده‌گری،
 له‌و کاته‌دا ئافره‌تییکی نه‌نصاری له‌ لای ده‌رگا‌که‌ دانیشتبوو، وتم:
 شه‌رم ناکه‌ن له‌و ئافره‌ته‌ شتی بلی. به‌ باوکم وت: وه‌لامی
 بده‌ره‌وه، وتی بلیم چی؟!، به‌ دایکم وت: وه‌لامی بده‌ره‌وه،
 وتی: بلیم چی؟! که‌سیان وه‌لامیان نه‌دایه‌وه.

ئینجا من شایه‌تیم داو سوپاسی خوای گه‌وره‌م کرد پاشان
 وتم: سویند به‌ خوا نه‌گه‌ر بلیم من کاری وام نه‌کردوو، خوا
 شایه‌ته‌ که‌ راست ده‌که‌م، نه‌وه‌ لای ئیوه‌ هیچ سودی نییه‌،
 قسه‌که‌تان بیستوو و دل‌تان وه‌ری گرتوو، نه‌گه‌ر بلیم نه‌وه‌م
 کردوو خوای گه‌وره‌ ده‌زانی که‌ من کاری وام نه‌کردوو و ده‌لین
 بو‌وای له‌ خۆی کرد.

سویند به‌ خوا نمونه‌ی من و ئیوه‌ ته‌نها وه‌ك باوکی یوسفه
 (ناوه‌که‌یم له‌بیر نییه‌) که‌ فه‌رمووی: (فصبر جمیل والله‌ المستعان
 علی ما تصفون).

هەر لەو کاتەدا ئایەتێک هات بۆ پیغەمبەر ﷺ و هەستم کرد
پیغەمبەری خوا ﷺ رووی گەشایەووە و عارەقی لە نێو چاوە دەسپری
و دەیفەرموو: مژدە بێت ئەو عائیشە، خوای گەورە ئایەتی پاکی
و پاکیزەیی تۆی نارد.

منیش لەو کاتەدا زۆر لە جاران تورپەر بووم باوکم و دایکم
وتیان: هەستە بجۆرەلای و سوپاسی بکە وتم: سویند بە خوا
ناچم بۆ لای و سوپاسی ناکەم و سوپاسی ئێوەش ناکەم، چونکە
ئەو قسە و پروپاگەندەتان بیست و نکولێتان لێنەکرد.
بەلکو سوپاسی ئەو خواپە دەکەم کە پاکی منی راگەیاندا و
ئایەتی ناردە خواریوە و بەرگری لێکردم، پیغەمبەریش ﷺ هات
بۆ مالم و پرسبیری دەربارەی من لە کەنیزە کە کرد.

ئەویش وتی: سویند بە خوا هیچ کەم و کورپی تێدا نابینم.
پاشان ئەو پاگەندەپە گەشتەووە بەو پیاوێ قسەکەی بۆ
هەلبەستراوە وتی: پاک و بێگەردی بۆ خوا، سویند بە خوا
پەرچەمی هیچ ئافەرەتیکم لاندەداوە، ئەویش لە پێناوی خوادا شەهید
بوو، عائیشە دەلێت: زەینەبێ کچی جەحش خوای گەورە

پاراستی و جگه له قسه‌ی چاک هیچی نه‌وت، به‌لام خوشکه‌کی
(حَمَنَة) که‌وته ناو نه‌و کۆمه‌له‌ی که تیا چوون و قسه‌یان ده‌رباره‌ی
نه‌و روداو به خرابی کرد له‌وانه‌ش گه‌وره‌ی دو‌ور‌وو‌ه‌کان (عبدالله
کوری ئوبه‌ی) که بلا‌وه‌ی به ده‌نگ و باسه‌که ده‌کرد، هه‌روه‌ها
(مسطح و حسان کوری ثابت) یش، بۆیه ئه‌بو به‌کر سویندی خوارد
که چیت (مسطح) سوودی لیته‌بینی و هیچی پی‌نبه‌خشیته.

خوای گه‌وره‌ش ئایه‌تی نارد خواره‌وه و فهرموویته:

﴿وَلَا يَأْتِلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ﴾ النور: ۲۲.

واته: نه‌وانه‌ی به‌خشنده و خواپیداو (واته: نه‌بویه‌کر) با
بریار نه‌ده‌ن که یارمه‌تی له هه‌زاران (مسطح) بگرنه‌وه ﴿أَنْ يُؤْتُوا
أُولَى الْقُرْبَىٰ وَالْمَسْكِينِ﴾ ئایا پیتان خۆش نییه خوا لی‌تان خۆش
بیته، ﴿أَلَا تَحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ^۱ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ نه‌بو
به‌کر وتی: به‌لی سویند به خوا ئیمه پیمان خۆشه که لی‌مان خۆش
بیته، ئیتر یارمه‌تیه‌که‌ی بۆ گه‌رانده‌وه که پشتر بۆی بریار دابوو^۱.

^۱ بپوانه (صحیح المسلم) به‌شی (التوبة) ۲۷۷۰.

خوای گه وره له نه بوبه کر رازی بیټ، پیاویکی ئارامگر و
 رازی به بریاری خوا، دلنیا له پاکی کچه که ی چاوه پتی دهروازه ی
 رهحه تی خوا ده کات تا غم و په ژاره که ی له سهر لابات، لهو ساته
 پر له تاقیکردنه وده دا چاوه پتی پاداشتی خوای گه وره ده کات و
 لیږدن ده کاته دیاری بو ټه وانه ی به شداری بو هتانه که بوون
 به راستی شایسته ی ټه ویه کچه که ی بجیته خانه واده ی پیغه مبه ر
 ښه، ټه مهش وانه یه کی کرداری به رزه بو کومه لگای موسلمان له
 هه موو کات و شوینیکدا که چوون به ربه ره کانی بو هتان و
 پروپاگهنده ی ناحه زانی ئیسلام بکه ن.

ټه مه په یوه ندی ټه بوبکر بوو ښه له گه ل پیغه مبه ری خوا ښه
 له رووی خیزانییوه .

۲. مامه لهی پیغه مبهری خوا ﷺ له گهل عومهر ﷺ

عومهری کوری خطاب ﷺ که باوکی به کیکی تره له هاسهره کانی پیغه مبهر و دایکی باوهرداران که (حفصه) به ﷺ . زور به ناشکرا ریزگرتنی پیغه مبهر ﷺ بو عومهر دیاره .

له و کاته دا که (حفصه) هه وال ده دات به باوکی که هاسهره کانی پیغه مبهر ﷺ نه مرو پیغه مبهریان ﷺ توره کردووه ، نیمای عومهر ده لی : سویند به خوا ده زانم پیغه مبهری خوا ﷺ خوشی ناوینت ، نه گهر له بهر من نه بیت لیت جیا ده بیتوه .

به راستی ئه م پیشبینیه رویدا کاتی پیغه مبهر ﷺ حه فسه ی ته لاقدا و نیمای عومهر زور ترسا و وتی : نه گهر خوی گه وره پیوستی به مال و خیزانی عومهر بوايه ، پیغه مبهری خوا ﷺ (حفصه) ی ته لاق نه ئه دا ، پیغه مبهری خوا ﷺ هات بو نويز و بیلال بانگیدا و پاشان قامه تی نويزی کرد ، کاتی پیغه مبهری خوا ﷺ روی له قیبله کرد گه رایه وه نا چووه ژوره که ی (حفصه) فه مووی : جبریل له قیبله وه هات بو لام و فه مووی : برو حه فسه

بگيرَه وه، چونكه نهو ئافره تىكه زۆر بهرۆژو ده بىت و شه نو بئزى زۆره و نه وىش له بههه شتدا هاوسه رته. .

له گيڙانه ويه کي ترڊا فہرمووی: ٽہ مہش ميہرہ باني خواہ
بہرامہر بہ عومہر . . . الطرائي .

ئەم ھەلۋىستەى پىغەمبەرى ﷺ ھەرگىز عومەر لە يادى نەکرد كە بەو شىۋە ناوازيە مامەلەى لەگەل كەرد، وە زۆرىش دەترسا جارىكى تر دوبارە بىتەو و كارەساتە كە گەورەتر بىت بۆيە رۆژىك چوو بۆ لای (حفصه) بىنى وا دەگرى!! زۆر ترسا لەوەى كە جارىكى تر پىغەمبەرى ﷺ تۆرە كەردىت و ئەوىش نەلاقى دايت، وتى: ئەللى پىغەمبەرى ﷺ جارىكى تر نەلاقى داويت، ئەگەر وا بىت ھەرگىز قسەت لەگەل ناكەم، (بەلام سوپاس بۆ خوا وانەبوو).

۳. مامه لای پیغه مبهەر ﷺ له گهل ئه بو سفيان ﷺ سهیری ههلوستی پیغه مبهەر ﷺ بکهین له گهل یه کیکی تر له خه زورانی که (ئه بو سفيان)ه، یه کیکه له گه وره کانی قوره یش و پیاوماقولا نیان باوکی (ام حبیه)ی خیزانی پیغه مبهەر ﷺ و دایکی باوه ردارانه.

ده بینن ئه وهی له سالی (الفتح) دا رویدا ریژگرتن و پله بو دانانی باوکی هاوسه ره که ی بوو، له هه مان کاتدا خویندنه وهی ئیعتباراتی شه رعی و رامیاری و که سایه تی بوو که پیغه مبهری خوا ﷺ وه لامي داخوازیه که ی عه باسی مامی دایه وه که فهرمووی: ئه بو سفيان پیاویکی ناوداره حه زی به و شتانه هه یه، توش پله و ریژیکی پی به خشه.

پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: به لی، هه رکه س بچیته مالی ئه بو سفيان پارێزراوه، هه رکه س ده رگای ماله که ی دا بجات پارێزراوه، هه رکه س بچیته مزگه وتی که عبه وه پارێزراوه^۱.

^۱ بهوانه (صحيح السيرة النبوية) ابراهيم العلى - ص ۵۱۹.

ئەوێ گومانی بو دەبری ئەبو سوفیان که خەزوری
پێغه مبه ره ﷺ، حسابی بو کراوه به شیوهیهك له شیوه کان
چونکه هەر خودی ئەبو سوفیان شانازی بهم خزمایه تیوه
ده کرد پیش موسلمان بونیشی له کاتی کدا که دوزمنی
ئیسلا میش و پێغه مبه ریش ﷺ بوو .

بەشی دووهم :

شیوازی پیغمبەر ﷺ لە مامەلەیی لە گەڵ میردی کچەکانی
(زاواکانی) دا .

یەكەم/ عثمان کۆری عەففان هاوسەری روقیە و ئوم
كەلتوم (رضی اللہ عنہا) .

دووهم/ ئەبولعاصی کۆری رەبیع هاوسەری زەینەب (رضی اللہ عنہا) .

سێیەم/ عەلی کۆری ئەبو طالب هاوسەری فاطمە (رضی اللہ عنہا) .

به شی دووهم :

مامه لهی پیغه مبهەر ﷺ له گهل میردی کچه کانی

ئه مرۆ موسلمانان زۆر پئوستان به شوینکهوتنی
پیغه مبهره کهیان ههیه لهم بوارهدا که بریتیه له په یوهندی خه زور
له گهل زاواکانی له کۆمه لگادا که هه موو بواره کانی ژیان پئوستان
به چاکسازی و سه ره نوێ دارشته وهی په یوهندیه کان ههیه .
ئهمهش ههندی هه لویستی بهرز و دیمه نی گه ورهیه له ژیا نی
پیغه مبهرمان ﷺ که نیشانه ی نواندنی ریز و به خشنده ییه بهرام بهر
زاواکانی .

یەكەم/ لەگەڵ خاوەنی دوو نوور (عثمان كۆری عەفان ر.ه.ه.)
 ئەوەتا (عثمان) ئەم ناوەی بەسەردا بپروا، لەبەر ئەوەی دوو
 كچی پێغەمبەری ﷺ خواستوو، یەكەمیان خاتوو روقیە بوو،
 كاتێك وەفاتی كرد، پێغەمبەری خوا ﷺ خاتوو (أم كلثوم)ی
 خوشكى (روقیە)ی پێ بەخشی، كاتێك ئەویش وەفاتی كرد
 پێغەمبەری خوا ﷺ فرمووی: ئەگەر كچێكى ترم هەبوا،
 ئەویشم دەكرده هاوسەرت ئەى عثمان ر.ه.ه.!!
 ئەمەش بەلگەى خۆشەویستی و مامەڵەى جوان و ریزی
 پێغەمبەر ﷺ و رەشت بەرزىیەتى لەگەڵ پێشەوا عثماندا.
 لەو بارەووە لە زۆر فرمووده و شوێن و كاتدا پێغەمبەر ﷺ
 ستایشى عثمانى كردوو، ئەو یەكێكە لە دە كەس كە مژدەى
 بەهەشتیان پێ دراوه وە سێهەم جێنشینی پێغەمبەری خوا ﷺ ،
 ژيان و تێكوژشان و بەخشندهیى لە رێگەى خودا لەلای كەس
 شاراوە نیه .

با چەند نمونەيەك لە ریزی پیغمبەری خوا ﷺ لەم
هاوە ئە بهینینهوه:

روژنیک پیغمبەری خوا ﷺ لە مالی خاتوو عائشە راکشابوو هەندى
لە قاچ و رانی بەدمەروە بوو، ئەبویەکر ﷺ مۆلەتی خواست و هاتە ژورەوه
و پیغمبەر ﷺ نەجولاً، ئەبو بەکر ﷺ پێوستی خۆی ئەواو کرد و
رۆشت، پاشان عومەر ﷺ هات و مۆلەتی خواست، پیغمبەر ﷺ هەر
لەسەر حالێ خۆی بوو، نەجولاً، ئەموش کاری خۆی ئەواو کرد و
رۆشت، پاشان عثمان ﷺ مۆلەتی خواست، پیغمبەری خوا ﷺ
خۆی کۆکردەوه و مۆلەتی هاتە ژورەوهی دا، کاتی رۆشت، خاتوو
عائشە ﷺ پرسیاری کرد لە پیغمبەر ﷺ بۆچی کە عثمان ﷺ هات
خۆت کۆکردەوه و بەرگە کەت پۆشی، پیغمبەر ﷺ فەرمووی: ئایا لە
کەسێک شەرم نەکەم کە فریشتەکانی خوا شەرمی لی دەکەن!؟

لە گیراڤەوهیەکی تردا دەفەرموی:

عثمان پیاویکی شەرمە، ترسام ئەگەر بەو شیوە بێتە
ژورەوه، شەرم بکات و روی نەیت داواکارییەکی بلیت.^۱

^۱ بېوانە (صحیح المسلم) ۲۴۰۱.

دوہم / نہ گہل (نہی لعاصی کوری ربیع (ربیع الثانی))

کاتی سهرانی قورەیش زۆریان له (أبو لعاص) کرد بو ئەوهی
کچه که ی پیغمبەر (زهینهب) ته لاق بدات، ئەو زۆر مەردانە
بەرپەرچیان بوو و داواکە ی جیبه جی نه کردن، له کاتی کدا
کورەکانی (ئەبو لههەب) هەردوو کچه که ی پیغمبەریان ﷺ
ته لاقدا، چەند جار چو نه لای و پیاان وت: ئەو هاوسەرەت
ته لاق بدە، هەر ئاfrه تیکت دەوێت پیت دەبەخشین، بەلام ئەو
هەلوێستی بەرزی نواند و داواکاری سهرانی قورەیشی جیبه جی
نه کرد و پێی وتن: هەرگیز له هاوسەری خۆم جیا نا بمهوه و پیم
خۆش نییه، هاوسەری خۆم بگۆرمهوه به ئاfrه تیکێ تر له
قورەیش...

پیغمبره‌ری خواش ﷺ ئەم هه‌لوێسته‌ی له‌ بیر ناچیت و
روژان تیپەر ده‌بن و له‌ غه‌زای به‌دردا (ئه‌بولعاص) به‌ دیلی که‌وته
ده‌ست موسلمانان، له‌و کاته‌دا هاوسه‌ره‌که‌ی مال و سامان ده‌نی‌ری
بو ئازادکردنی، له‌ناوی‌دا کلاویک هه‌یه‌ که‌ پێشتر خاتوو خه‌دیجه‌ی
دایکی پێ به‌خشییو له‌ کاتی شوکر دیندا.

کاتی پیغه مبهری خوا ﷺ ده بیینی، دلی نهرم ده بییت و یادی
 هاوسه ری به و هفا و ریژداری ده که ویتنه وه، ههروه ها وه فاداری
 کچه که ی بو هاوسه ره که ی ده بیینی، له و کاته دا پیغه مبهری خوا
 ﷺ وه که سهر کرده ی به که م، ده یتوانی بریاری نازاد کردنی ده ربکا
 و (ئه بولعاص) نازاد بکات.

له گهل یاد که و تنه وه ی هاوسه ری به و هفا و له گهل خوشه ویستی
 بو کچه به ریژه که ی و له گهل ریژی بو هاوسه ری کچه که ی که
 پیشر هه لویتستی مهربانه ی نواندبوو، له گهل هه موو نه مانه شدا
 پیغه مبهری خوا ﷺ به کلایه نه، بریاری لیبوردنی ده رناکات و به بی
 (فیدیة) (ئه بولعاص) نازاد ناکات که پیشر له گهل هه ندی له
 دیله کان کردبووی، به لکو ئه م بریاره ده خاته به رده ست هاوه لآن و
 ده فهرمو ی (ئه گهر به باشی ده زانن که ئه سیره که بگیژنه وه بو لای و
 فیدیة که شی بو بگیژنه وه، ئه نجامی بدن).

ئه وانیش به کو ی ده نگ بریاری نازاد کردنی (ئه بولعاص)
 ده دهن به بی به رامبه ر.

پێغه مبه‌ریش ﷺ پەیمانی لیۆه‌ده‌گری کە مۆلەتی (خاتو زەینەب) بدات تا کۆچ بکات بۆ مەدینە، ئەویش خاوەنی بەلێنی خۆی دەبێت و پەیمانەکی دەباتە سەر.

روژان تێپەر دەبن، جاریکی تر (ئەبولعاص) بە دیلی دەکه‌وتە دەستی کۆمەڵی موسلمان لە کاتی‌کدا هەندێ شتومەک و سامانی بازرگانی لە شامەوه دەهێنێتەوه، هەرچۆنێک بێت خۆی لە دەستیان رزگار دەکات و لە شوێنی خۆی حەشار دەدات تا شەو دادێت.

بە نەهێنی دەچێتە شاری مەدینە و دەچێتە مالی (هاوسەرەکی) داوای پەنای لێدەکات ئەویش پەنای دەدات.

کاتی نوێژی بەیانی بانگ دەدری، زەینەب لە جێگەی تاییەتی ئافەرەتەکانەوه لە مزگەوت دەلێت: خەلکینە ئاگاداربەن من پەنای (ئەبولعاصی کۆری رەبیع)م داوه پێغه مبه‌ر ﷺ سەرسام دەبێت بەم قسانە لە دواي تەواوبوونی نوێژ روو دەکاتە خەلکەکه و دەفەرموێت:

ئەي خەلکینە: ئەوه گویتان لی بوو زەینەب چی وت؟

وتیان: بەلێ، فەرموی: دەی سویند بەو زاتە ی گیانی منی بە دەستە، من ئاگاداری هیچ شتێ نەبووم، تا کاتی ئەو قسانە کراوە، دەشزانن کە موسڵمان دەتوانی پەنای خەڵک بدات، ئینجا پیغەمبەر ﷺ بەرەو مالی زەینەب رۆشت.

بیگومان لە رینگادا چەند خەیاڵی جوړاوجۆری کردبوو دەربارەی کچە موسڵمانە کە ی کە چەند هاوسەر خۆی خوشدەوێت لە کاتی کدا هاوسەرە کە ی (موشریکە) و ئیسلامیش جیای کردونەتەو بە لام هیچ کێشە یە ک نابینی کە پەنای بدات، لە کاتی کدا ئەو (ئەبولعاص) مافی ئەو کۆمەڵە موسڵمانە یە کە لە سریە کە دا بوون و بە دیل گرتبویان.

بەم شیوە یە پیغەمبەری خوا ﷺ دەچیتە لای کچە کە ی و حوکم و بریاری خۆی یی رادەگە یە نیت و دەلی: کچم ریزی بگرە، بە لام وریابە، تازە تۆ هاوسەری ئەو نیت و بۆ یە کتر حە لال نین.

ئینجا دەنیری بە شوین سریە کە دا کە ماله کە ی (ئەبولعاص) یان گرتوو بە بی ئەو ی فەرمانیان یی بکات کۆمە لێ پیشنار دەخاتە بەر چاویان و دە فەرموێت:

ئەو پیاوھ ئیستا لەی ئیمەیه چونکە دەزانن کە پەنادراوھ،
 ئیوھش سامان و ماله کەیتان گرتووھ، ئەگەر چاکە بکەن و بۆی
 بگێرئەوھ، ئیمە پیمان خوۆشە، ئەگەر ناشتانەوێت بیگێرئەوھ ئەوھ
 زۆرتان لەسەر نییە و مافی خوۆتانه و خوا پێی بەخشیون.

ئەم شیوازه جوانه کاریگه‌ری ده‌بێت و هه‌موو پیاوانی سربه‌که
 به‌ره‌زامه‌ندی دلی خو‌یان ماله‌که‌ی بۆ ده‌گێرئەوھ.

(ئەبولعاص) لەم هه‌لوێسته‌ی پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ دلیا ده‌بێت کە
 ئیسلام په‌یامیکی راسته و پره‌ له‌ ره‌وشتی به‌رز و جوان، وه
 محم‌دیش راست ده‌کات له‌و شته‌ی بانگی بۆ ده‌کات.

بۆیه ده‌گه‌رێته‌وه بۆ لای گه‌له‌که‌ی و سامان و ماله‌که‌یان
 ده‌داته‌وه و موس‌لما بوونی خو‌ی راده‌گه‌یه‌نێت و ده‌گه‌رێته‌وه
 خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ مه‌دینه^۱.

برای به‌رێز سه‌یری ئەم هه‌لوێسته‌ جوان و ناوازه‌یه بکه‌ کە
 چه‌ندین په‌ند و ناموژگاری تێدایه، بزانه مامه‌له‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ
 له‌گه‌ڵ می‌ردی کچه‌که‌ی چۆن بووه له‌ کاتی‌کدا هیشتا بی‌باوه‌ره‌و

^۱ تاریخ الطبری - البدایة و النهایة ۲/۲۱۳.

موسلمان نه‌بووه، ئەو هه‌لۆیسته کاریگه‌ری ده‌بێت و ریگه‌ی راستی و هیدایه‌ت نیشانی ئەو که‌سه ده‌دات و موسلمان بونی خۆی راده‌گه‌یه‌نێت.

خوای گه‌وره له (ئه‌بولعاص) خوش بێت. به‌ره‌که‌ت و پیرۆزی بخاته‌ خانه‌واده‌که‌ی و خه‌زوری پر سۆز و میهره‌بانی که محمدی گه‌وره‌ی پیغه‌مبه‌رانه سه‌لامی خوای لی‌ بێت.

خۆزگه شوینکه‌وتوانیشی چاویان لی‌ ده‌کرد و ریگه‌ی ئه‌ویان ده‌گرت، تاله‌ دنیا و دوا‌رۆژدا سه‌رفراز و به‌خته‌وه‌ر بن.

سییه/ مامه لهی پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام له گهل عه لی کوری نه بو طالب، (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ).
 با پیکه وه ئه م دیمه نه له مامه لهی پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام له گهل گرفتیکه
 نیوان خوشه و بسترین کچی (فاطمه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) له گهل میرده کهیدا
 (عهلی کوری ابو طالب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ببینن، بزانه پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام ده بیته
 غونهی جوان بۆ خه لک تاماله کان پر بن له به خته وه ری، سۆز و
 میهره بانی و لیبوردن جیگه ی رق و کینه و دوبهره کی بگریته وه.
 نیمامی موسلم له سه هلی کوری سه عدی ساعدی ده گپرتنه وه
 ده لی: پیغه مبه ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام هات بۆ مالی فاطمه به لام عه لی له مال
 نه بوو، فهرمووی: ناموزاکه ت له کوئییه؟ وتی: له نیوانماندا شتی ت
 رویدا و توره بووم، رۆشته دهره وه و له مال ئیسراحتی نیوه پړوی
 نه کرد، پیغه مبه ر عَلَيْهِ السَّلَام به پیاویکی فهرموو: بزانه له کوئییه؟ رۆشت
 و گه رایه وه و وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام له مزگه وت
 راکشاهه. پیغه مبه ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام هات بینی واکشاهه و عه باکه ی
 کهوتبووه خوار و خۆلاوی ببوو، پیغه مبه ریش عَلَيْهِ السَّلَام ته کاندی و
 فهرمووی: ههسته (باوکی خۆل و خاک)، (ههسته باوکی خۆل و خاک).

جاسەیری ئادابی گەورەیی پێغەمبەری ﷺ بکە کە فیری فاطمەیی کردبوو، ئەمەتا پرسیاری مێردەکەیی لێکرد، تەنھا ئەمەندەیی وت: کە شتێک لە نیوانیاندا رویداوه و تورەبووه و لەمال دەرچوو، ئەک وەک هەندێک لە کچانی ئەمەڕۆ ئەگەر بە کێکیان کێشەبەکیان هەبێت و باوک یان دایکیان ببینن، خێرا دەست دەکەن بە گێڕانەوەی ئەو شتانەیی لە نیوان خۆیان و مێردەکانیان رویداوه و زۆر جارێش هەندێک لەو قسانە راست نیە و زۆر نیکیش زیادەپرووی و شتی بچووکە کە شایستەیی باسکردن نیە.

بەلکو هەندێ لە رێوایەتەکان وای باس دەکەن کە پێغەمبەر ﷺ لە دەم و چاوی کچەکەیدا شتیکی خۆتندۆتەوه کاتی پرسیاری لێ کردوو، فاطمە وتی: من نەبێتی مێردەکەم ئاشکرا ناکەم، با بۆ باوکیشم بێت... چەند گەوره و ناسکە ئەم هەلوێستە!!

ئینجا سەیری هەموال پرسینی پێغەمبەر ﷺ بکە بۆ مێردی کچەکەیی، بەلکو خەڵک دەنیری بۆ ئەوەی بزانی لە کوێ، تا رازی بکات و دلەوایی بکات و کۆتایی بە مەملاتی و کێشەکەیان بهێتی.

ئەک وەک هەندێ دایک و باوک، کاتی گۆی لە سکالای کچەکەیان دەگرن راستەوخۆ دەست بە قسە و تن و نەفرین و جوین دەکەن بە مێردی

کچه که یان و زور به ناشرینی باسی ده کهن، بهیّ ئه وهی گویّ بۆ وه لّام و بهر گریه کانی ئه ویش بگرن، رهنگه کچه که یان سته مکار بیّت و پیشیلی مافی بهرام بهری کرد بیّت، به لّام ئه وان هه زوو به فرمیسکی کچه که یان ئه خه له تین، که رهنگه فرمیسکه تیمساحی بیّت.

له و دیمه نهش جوانتر و نایابتر، ئه وه به پیغه مبهه عَلَيْهِ السَّلَام خوی ده جیت بۆ لای میردی کچه که ی که له مرگه وت خه وتوو و توز و خۆلی لیّ ده ته کیّنی و گالته ی له گه لّ ده کات و به نه رمی بانگی ده کات به (أبو التراب) ئه و ناوه ی که سه هل ده لیّ: یه کیّک بوو له خۆشترین ناو لای پیشه واهلی.

ریوایه ته کان باسی ئه وهش ده کهن که پیغه مبهه عَلَيْهِ السَّلَام خوا عَلَيْهَا السَّلَام دهستی عه لی ده گریّت و ده گه ریّنه وه بۆ مال، که میّک خوی دوا ده خات، تا زاوا که ی بجیته ژوره وه و سلاو له هاوسه ره که ی بکات و ئه ویش وه لّامی بداته وه و کیشه که کۆتایی بیّت به بیّ ئه وه ی پیغه مبهه عَلَيْهِ السَّلَام هۆکاره که ی بزانیّت^۱.

^۱ بگه ریّنه بۆ په راوی (فی ذکرى المولد النبوي الشريف) ص ۷۳.

سوپاس بۆ خوا ھەر واش بوو، بەراستی موسڵمان پێویستی بە چاولیکەری ئەو نمونە بەرزە ھەیە بۆ مامەلە ی زیانی کۆمەلایەتی، ئاوا پێغەمبەری خوا ﷺ دەبێتە نمونە بۆ باوکی کچەکان کە چۆن مامەلە لە گەل لە گەل زاواکانیان بکەن.

جیگە ی خۆیەتی ئاماژە بە ھەندی ھەلوێستی تری پێغەمبەر ﷺ بکەین بەرامبەر عەلی رضی اللہ عنہ و فاطمە ی کچی، کاتی دەزانیت لە نێوانیاندا کێشە ھەیە، دەچیت بۆ مالیان و ھەست بەو کێشە یە دەکات، دۆشە کێک ھەلدەدا بۆیان، عەلی لە لایەکی و فاطمە ش لە لاکە ی تری دادەنیشن. . ھەستی کرد شتی لە نێوانیاندا ماو، دەستی عەلی گرت لەسەر ناوکی داینا بەو شیوہ یە تا نێوانی سازاندنەو و بە دلخۆشی ھاتە دەرەو.

پێی وترا: کاتی چویتە ژور شیوازیکت ھەبوو، بەلام بە روگەشی و دلخۆشی ھاتیتە دەر؟

فەرمووی: جا بۆ وانەبم، لە کاتی کدا نێوان دوو کەسم چاک کردەو کە خۆشەویستین کەسن لە لام.

روژیکش پیغمبه‌ری خواستگار علیه السلام ده‌چیت بو مالیان، ده‌بینی
(عه‌لی و فاطمه علیهم السلام). پیده‌که‌نن کاتی پیغمبه‌ر علیه السلام ده‌بینن
بیده‌نگ ده‌بن، پیغمبه‌ر علیه السلام پیان ده‌فرمویت: ئه‌وه بو پیده‌که‌نین
و که‌متان بینن بیده‌نگ بوون؟ فاطمه وتی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا
به‌قوربانت بم، عه‌لی علیه السلام وتی: من له تو زیاتر پیغمبه‌ری خوام خوش
ده‌ویت، فاطمه علیها السلام وتی: من له تو زیاترم خوش ده‌ویت.

پیغمبر ﷺ دهستی کرد به زرده‌خانه و فرمودی: تهی
 کچم تو سۆزی مندالت بو هیه و عه‌لیش به‌پِزه لای من .
 بهم شیویه نهم خانه‌واده‌یه چهند ساتیکی پر له پیکه‌نین و
 شادی و خوشییان به‌سهر برد و جار جاریش ساتی وایان هه‌بووه
 خه‌ریک بووه ناوی رونی ژبانی خیزانی لیل بیت^۱ .

¹ (فاطمہی کچی محمد) شیخ عبدالخالف شریف - ص ۶۷-۶۸.

بەشى سייەم:

كۆمەلە چىرۆكىكى راستەقىنە لەسەر ھاوسەر و خەزوران .
يەكەم/ خاتوو فاطمە لەگەل خەسويدا .
دووهم/ ئومامەى كچى حارث ئامۆزگارى كچەكەى دەكات .
سييەم/ خەسويەك لە بەنى تەمىم ئامۆزگارى مێردى كچەكەى
دەكات .
چوارەم/ خەسويەك مێردى كچەكەى ئاسودە دەكات .
پىنجەم/ ھۆنراوہيەك لە داىكىكى پىرەوہ بۆ كورە
سەر كەشەكەى .

یه که م / خاتو فاطمه ﷺ له گهلّ خه سویدا :

پیکه وه له گهلّ چهند ساتیکی ئه و ئافره ته وه فاداره داین که
 گه وره ی ئافره تانی جیهانه، نمونه ی هاوسه ری به خته وهر و کچی
 چاکه کار له گهلّ باوک، کچی خاتوو خه دیجه ﷺ که له دایکی
 به وه فایه وه فیری ریز و چاودیری هاوسه ره که ی بوبوو .

بزانین مامه له ی له گهلّ خه سوی که ناوی (خاتو فاطمه ی
 کچی ئه سه دی هاشمی قوره یش) یه چۆن بووه، فاطمه ی کچی
 ئه سه د هاوسه ری (ئه بی طالب) ئه م ئافره ته موسلمان بووه له
 مه که که وه کۆچی کردوو به بۆ مه دینه، پیغه مبه ریش ﷺ زوو زوو
 ده چوو بۆ مالیان و نیوه رۆ خه وی له وی ده کرد، له دوا ی وه فاتی
 ئامینه ی دایکی (ئه بو طالب) سه ره رشتی برازا که ی (محمد کوری
 عبدالله) ی کرد، هاوسه ره که ی که فاطمه ی کچی ئه سه د بووه زۆر
 به جوانی خزمه تی کرد .

پێغه مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رموی (ئه‌ی دایکی به‌رپزم، ره‌حه‌تی
خوات لی‌بیت، له‌ دوا‌ی دایکم تو‌ جی‌گه‌ی دایکم‌ گرتۆ‌ته‌وه‌
خۆت برسی ده‌کرد و منت تیر ده‌کرد، خۆت بی‌ به‌رگ و
منت پۆشته‌ ده‌کرد، خۆشیت له‌ خۆت ده‌گرت‌ه‌وه‌ و به‌ منت
ده‌به‌خشی و مه‌به‌ستیش ته‌نها ره‌زامه‌ندی خوا بوو).^۱

ئه‌وه‌ فاطمه‌ی کچی ئه‌سه‌ده‌، هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌رامبه‌ر
مێرده‌که‌ی میه‌ره‌بان و به‌خشنده‌ بوو، ئه‌مه‌ پێش ئه‌وه‌ی (محمد)
بیبته‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌م شی‌وه‌یه‌ ستایشی ده‌کات، ئه‌م‌رۆ که‌ باوه‌ری
به‌ پێغه‌مبه‌ری محمد هێناوه‌ ده‌بیت چون‌ بیت

کچه‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ بوکی دێته‌مالیان و ده‌بیته‌ هاوسه‌ری
کو‌ره‌که‌ی (عه‌لی ع‌)، بۆیه‌ زۆر خۆش‌حال بوو که‌ چاودێری
ئه‌ویش بکات و خزمه‌تی بکات، هه‌روه‌ک چون‌ پێشتر خزمه‌ت و
چاودێری باوکی کردبوو.

^۱ اخرجه الطبرانی ۳۵۱/۲۴ - ابو نعیم فی الحلیة ۱۲۱/۳.

دەببێت ئەم خەزانه ژيانيان چۆن گوزەرابێت .

(عەلى كورپى ئەبو طالب ﷺ) زۆر بە ژیرانه كار و باره كانى

رىك دهخات له نىوان داىكى و هاوسهره كهى و دهلبت : داىكى

بهريزم . . دهزانى كه فاطمه كچىكى مندا له بو كارى دهره وهى مال

كرپنى پىداويستى له بازار و ئەو جوړه كارانه تو ئەنجامى بده،

فاطمه كاروبارى ناوخوى مال ريكدهخات^۱ .

عەلى ﷺ كه سىكى هزار بوو، له مالى پىغمبهرى خوادا ﷺ

پهروهرده و گوش كرابوو، چونكه ئەو كاته باوكى ئەركى زۆر و

مندالى زۆر بوو، پىغمبهرىش ﷺ وهك هاوكارىهك (عەلى ﷺ) هينايه

لاى خوى، كاتى پىگهشت ژيانى (عەلى ﷺ) تايهت كرا به بانگهواز

بو ئەم پهيامه مهزنه، پاشان كوچكردن و قوربانيدان له پىناو رىبازى

خودا، وهك ههموو كوچه ره كانى تر، له مهدينه ژيان ئاسان نهبوو،

^۱ صفة الصفوة - ابن الجوزي - ط ۱ - ۱۹۹۹ ز.

جيهاد و تىڭۆشان بۇ بەرپەرچدانەۋەى دوزمئانى ئىسلام دەستى پىڭرد تا
بەندەكان ئازاد بىكەن لە بەندە پەرستى بۇ خودا پەرستى .

ئەو كاتە ھۆكارەكانى ژيان و زىندەگى ئاسان نەبوو، ئاو
ھەلەگۆزرا و بە گۆزە و شتى تر ھەلەگىرا، گەنم و جۆ پىۋىستى بە
ھارپىن و ئاش بوو، ئاش و بازارەكان بلالو بوون لەدەرەۋەى مەدینە،
بۆيە دەرچون بۇ كرىنى پىداۋىستى بۇ ئافرەتتىكى مندال بە تايەت
ماندوگەر بوو .

عەلىش تواناى گرتنى خزمەتكارى نەبوو بۇ ئەو كارە، ھەر
خۆشى ھەولى بژىۋى ژيانى دەدا، ھەرۋەھا ئەركى بەرامبەر
دینەكەى جىيەجى كىردوۋە و تىڭۆشاۋە، لەسەرۋ ئەمانەشەۋە
پىۋىستە ئاسودەى و ئارامى بۇ خىزانەكەى فەراھەم بەھنى .

ھەرۋەھا فاطمە ئەركى خۆى بەرامبەر داىكى و ھاوسەرەكەى
جىيەجى دەكات، فاطمەى كچى ئەسەدیش كە داىكى پىشەۋا

(عەلى ﷺ) و خەسوى (فاطمە ﷺ) بوو زۆر ریزی له هاوسەرى
کۆرەکەى دەگرت .

بەم شیوە بە هەموویان توانیویانە ئارامى دل و ئاسودەى
خیزان له لیلى بپاریزن ، ئایا ئیمە سودمان لەمانە وەرگرتوو؟!
خۆزگا مامەلەى پیشینانمان دەزانى ، کە چۆن ئارامى مال و
خیزانیان پاراستوو و لەسەر بناغەى سۆز و بەزەى خیزانیان
پیکهیناوه . .

ئەو بوومامەلەى ئەم دوو فاطمە (بوك و خەسوو) بەرامبەر
بەکتر ، بەم شیوە دەزیان تا کاتى مردن بەخەى فاطمەى کچی
ئەسەد دەگریت و بەرەو لای خواى خۆى دەگەرێتەو ، ئەو کاتە
پێغەمبەرى خوا عەباکەى خۆى و کراسەکەى خۆى لەبەر دەکات
و پیش ئەوەى بیخاتە ناو گۆرەکەى خۆى دەچیتە ناو گۆرەکە و
راىدەکیشى و دەفەرمویت :

ئەي خەوای گەورە کە مردن و ژيانەت بە دەستە و دەمرینی و
 دەژینی و خۆت هەمیشە زیندویت و هەرگیز نامریت، پەرورەردگار
 لە فاطمەي کچی ئەسەدی دایکەم خۆش بیت و بەلگەي رزگاري
 بەدەیتە دەستی و زوبانی جیگیر بکەیت و گۆرەکەي بۆ
 فراوانبکەیت بە هەقی پێغەمبەرە کەت و هەموو پێغەمەرانی پێش من
 ﷺ، بیکومان تۆ میهرەبانترینی میهرەبانه کانی.

پرسیار لە پێغەمبەر ﷺ دەکەن: ئەو هی لێرەدا کردت لە هیج

جیگە و شوێنیکێ تردا نەمانیستوووە بیکەیت؟

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: لە دواي (أبوطالب) کەس بە
 ئەندازەي ئەم چاکەکار نەبوووە لە گەلمدا بۆیە کراسەکەي خۆم
 لە بەرکردار لە خەشڵ و بەرگی بە هەشت لە بەر بکات، بۆیەش لە ناو
 گۆرە کەیدا راکشام، تا سزای ناو گۆری لە سەر ئاسان بیت،
 خەوای گەورە لە فاطمەي کچی ئەسەد رازی بیت^۱.

^۱ بڕوانە (فاطمە بنت محمد) شیخ عبدالخالق شریف - ص ۵۲/۴۹.

ئەوێ بەوردی سەیری ئەم خێزانە بەختەوەرە بکات کە
گەورەى ئاڤرەتانی دنیا و مێردە لەخواترس و خواناسەکەى (عەلى
کۆرى أبو طالب) دەبینى ھەر یەکیك لەوانە کاریگەرى و دەورى
چالاکانەى خۆى بینووە بۆ ئاسودەى ئەم خێزانە .

مێرد:

بەردى بناغەى لە چالاککردنى پەيوەندى نێوان ھاوسەر و
دایکیدا، ھەر لە سەرەتاوە بەرنامە رێژى دەکات و کاروبار
فەرمانۆش ناکات کە روژگار کار بەرى بکات، بەلکو ھەلدەستى
بە رێخستنى ئیش و کارەکانى لە نێوان دایکى و ھاوسەرەکەى .
بە نەرمى بە دایکى دەلى و بەلگەى شیاو دەھێنێتەوہ بۆ
بەرنامەکەى، قسەکان ناداتە دەست ھاوسەرەکەى، دەلى ئەو منالە
و شەرم دەکات بچیتە بازار و شتومەك بکرىت .
پاشان کاروبارى ھاوسەرەکەشى رون دەکاتەوہ کە
ئامادەکردنى خواردن و شورندى بەرگ و خاوين کردنەوہى مال کە
کاتى زۆرتريشى دەوێت .

دايك:

ئەم دايكە مېھربانە (فاطمى كچى ئەسەد) بەرپەرچى ئەم
ئەرکە نابىتەو و بە قسەى كۆرەكەى بىزار و بىتاقەت نابىت، بەلكو
رازى دەبىت و بە ئەرکى سەرشانى خۆى ھەلدەستىت و روژى لە
روژان لە کارەكەى خۆى ھەلنەھات و داواشى نەکرد ھەموو
کارەکان بەدرىتە سەر ھاوسەرى كۆرەكەى، بەلكو بەو شیوہ
مايەوہ تا وەفاتى کرد، بەو شیوہیەش خوا و پىڭەمبەرى خواﷺ
ريزيان ليگرت و لە گۆرەكەيدا راکشا و دوەى بۆ کرد.

ھاوسەر:

خاتو فاطمەى كچى پىڭەمبەرﷺ کارەكتەرىكى سەرەكى
بوو بۆ ئارامى ئەم ماله، بە تەواوى ئەرکى خۆى جىيەجى کرد،
ھەرچەندە (ەلى ﷺ) كەم سامان بوو- تەنھا دۆشەكىكى پىستان
ھەبوو كە لەسەرى دەخەوتن، خزمەتكارىان نەبوو كارىان لەگەل
ئاسان بكات، بەلام لەگەل ئەمانەشدا دلخۆش بوو بە ژيانى خۆى
ھەر بەو منداليە ماندوو بوو، ھەويرى دەشێلا و نانى دەکرد و
مالاتى بەخێودەکرد و مالى پاك و خاوين دەكردهوہ.

عەلێش لە دەرەوێی مالا ماندو دەبوو کاری دەکرد، هەمیشە
چاوەڕێی کرانەوێی دەرگای خێر و هیوا دەبون.

بێگومان منالێش پێویستیان بە چاودێری و ماندوبون هەبە
لەگەڵیان، چاوەڕێی دەرگایەکی خێر لەسەریان بکەرێتەو و
بجەسنێتەو.

بەلێ پێغەمبەری خوا ﷺ لە غەزایە کدا سەردەکەوێت و
کۆمەلەی مالا و سامان و خۆراک و بەندە و شمشیر و قەلغانی
دەست دەکەوێت، ئەم دوو هاوسەرە دەکەونە گفتوگۆ.

عەلی دەلێت: ئەی فاطمە ئەوەندەم ئاو هەلگرت و هەلگوزی
تا پشتەم ئازاری تێکەوت، وا دەبینی دەستکەوتی زۆر لەبەردەستی
باوکندایە بۆ داوای خەزەمەتکاری لی ناکەیت؟

فاطمە دەلێ: بەراستی ئەوەندەم گەنم هاری پێستی دەستم لی
بۆوه؛ ئینجا فاطمە دەچێت بۆ خەزەمەتی پێغەمبەر ﷺ تا لەو بارەو
گفتوگۆی لەگەڵ بکات.

ئەم باوکە بەخێشەندەبە لەدەم و چاوی کچەکیدای شتی
دەخوێنێتەو و هەست دەکات کە بۆ پێداویستی یەک هاتوو.

پئی ده فهرمویت: چی توی هیئاوه بو ئیره ئه ی فاطمه؟

دهلی: هاتم سلاوت لی بکه م و هه والت به رسم، شهرم
زوبانی ده گری و داواکه ی ناکات و ده گه پیته وه بو ماله وه و عمل
هاوسه ریشی چاوه پئی ده کات بزانی له گه ل باوکیدا چی گوزه راوه
و داواکاریه کانی بو جیه جی کردوه .

به سیاری لی ده کات که چی کردوه ؟ وه لام ده داته وه شهرم
کرد که داوای لیکه م؟!

ئینجا گفتوگو ده که ن و ده گه نه ئه وه ی هه ردوکیان به چن و
پیغمبه ر ﷺ بینن تا هانی به کتر بدن بو داواکه یان له خزمه ت
پیغمبه ردا ﷺ، ده چن و داوای موله ت ده که ن، پیغمبه ریش ﷺ
موله تیان ده دات .

عملی ﷺ ده لی: سویتد به خوا، ئه ی پیغمبه ری خوا ﷺ
ئه وه نده م ئاو ده ره ئنا پشتم ئازاری پی گه یشتوه، فاطمه ﷺ وتی:
ئه وه نده م گه نم هاری پیستی دهستم لیئوه، واخوا ی گه وره ش ده رگای
خیری زوری له سه ر کردوته وه، خزمه تکار ئیکمان پی به خشه .

پیغه مبه ریش ﷺ فەرمووی: (سویند به خوا به ئیوهی
 نابەخشم له کاتی کدا ئەهلی صوفه سکيان هەلبگوشن، منیش
 هیچم نه بێت که پێیان بهخشم، به لکو بهنده کان ده فروشم و
 ده بکه مه نه فقه بو ئەهلی صوفه.

بروانه ههستی بهرپر سیاریتی کار به دهستی موسلمان بهرام بهر
 که له کهی؟ ههستی ک له ههزارانی ژێر دهستی به لاوه گرنگتره، وه
 خه مخوری و دلسۆزی بو ئەوان به سهر کچ و هاوسهره کهیدا پیش
 ده خات.

ئهمهش له بهر ئه وه به خیزان و کهسی خوی جیانا کاته وه و
 شتیکیان بی نابەخشی که مافی خویان نییه

ئهمه له کاتی کدا که (عهلی و فاطمه) له موسلمانان پێشینه کانن و
 له پێناوی خوادا تیکۆشاون، کۆچیان کردووه، عهلی له جیگه ی
 نوستی پیغه مبه ریش ﷺ ده نویت له شهوی ههجره تدا، لهو
 کاته دا که لاوه خه له تیراوه کانی قورهبش ده وری مالیان داوه به نیاز
 بوون پیغه مبه ریش ﷺ بکوژن، ئه و عهلی بهی تیکۆشا و جهنگا له
 روژی بهدر، ئه و عهلی بهی له روژی ئو حود جهنگا و تیکۆشا،

دهبیت ئاو به شانی ههلبگریت، فاطمهش خوی گهنم بهاری و بیکات به ههویر و نان، بهلام مال و سامانی موسلمانان، دهبیت بدری به ههزارهکان و نهوان له پیشترن، ئهو ههزارانهی به (اهل الصفه) ناسرابوون و خوراک و جیگهی ههوانهوهیان نهبوو.

نایا له دنیا دا کار به دهستیکی موسلمان ههیه ئهم ههسته ناسک و جوانههی ههبیت و فەزلی ههزاران بدات بهسەر مال و مندالی خۆیدا؟ ئهمه تهنها ههستی کهسیکه که چاوی له پاداشتی پهروهردگار و روژی قیامت بیت.

(عمی و فاطمه (عليها السلام)) رازی بوون به بریاری خودا و پیغمبه‌ر ﷺ و گه‌رانه‌وه بو مال، بهلام نایا پیغمبه‌ری به ره‌حه‌ت نیردراو ﷺ، به سۆز و میهره‌بان کاریک نه‌کات که به ره‌حه‌تی پیغمبه‌رتی دلیان بگه‌شیته‌وه و ده‌رونیان ئارام بکاته‌وه، به‌لی له دوا‌ی نه‌وان پیغمبه‌ر ﷺ به‌ره‌و مالیان ده‌روات و ده‌جیته‌ ژور، ئهو مال‌ه‌ی که تهنها پارچه‌ قوماشیکیان هه‌بوو، نه‌گه‌ر به‌سەر خۆیاندا نه‌دا قاچیان ده‌رئه‌که‌وت، نه‌گه‌ر قاچیان دانه‌پۆشی سهریان ده‌رئه‌که‌وت.

کاتی پیغمبه‌ری خویان ﷺ بینی، گورج هه‌ستان به‌وپه‌ری
ریژ و سۆز و خۆشه‌ویستی پیشوازیان له‌سه‌ر کرده‌کیان کرد.
ئه‌ویش فهرمووی: مه‌جولین، ئایا پیتان بلیم شتی که چاکتر
بیّت له‌و داوا به‌ی ئیوه‌کردتان؟

وتیان: به‌لی، فهرمووی: چهند وشه‌یه‌کن که جبریل فی‌ری کردم.
دوای هه‌موو نوێزیک ده‌جار (سبحان الله) و ده‌جار (الحمد
له‌) و ده‌جار (الله اکبر) بلین، وه‌ کاتیک چونه‌سه‌ر جیگه‌ ۳۳ جار
(سبحان الله) و ۳۳ جار (الحمد له‌) و ۳۳ جار (الله اکبر) بلین،
ئه‌وه‌ له‌ خزمه‌تگوزاریک چاکتره‌ بو ئیوه^۱.

چهند جوانه‌ ئه‌م میهره‌بانیه‌، چهند گه‌وره‌ و مه‌زنه‌ ئه‌م رینمونیه‌،
چۆن گه‌وره‌ نه‌بیّت که رینگه‌یه‌ که پیغمبه‌ر ﷺ فهرموویه‌تی.
باشتر له‌ داوا که‌ی خویان بی‌ده‌به‌خشیت.

پیاویک له‌ (عه‌لی) ده‌پرسی: ئایا ئه‌و نامۆزگاریه‌ت جیبه‌جی
کرد و به‌گویتان کرد؟

^۱ صحیح الباری - باسی (علی بن ابی طالب) (۳۷۰۵).

عهلی ده‌لی: سویند به خوا له و سانه وه فی‌ری بووم وازم لی
نه‌هیناوه، هه‌تا له رۆژی (صفین) یشدا جیه‌جیم کردوه^۱.

ئهم ئامۆزگارییه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بو کچه‌که‌ی و
هاوسه‌ره‌که‌ی، پەند و ئامۆزگاری تیا به بو هه‌موو ئافره‌تێک که
ئه‌رکی سه‌رشانی له نیو مالدا قورسه و ئیشی زۆری هه‌یه و
پێراناگات، پێوسته‌ یادی خوا بکات پێش نوستن و دوا‌ی
نوێژه‌کان، به‌راستی ده‌رمانیکی شیفابه‌خش و نه‌زمونکراوه بو
که‌سی شکاتی حالی خۆی بکات.

خۆزگه‌ ماله‌ موسلمانانه‌کان له‌م خانه‌واده به‌رپژه‌وه‌ فی‌ری
بنه‌ماکانی ته‌قوا و وه‌فاداری و هاوکاری له‌ نیوان ژن و می‌رد و
خه‌سودا ده‌بون.

^۱ رواه احمد في المسند (۱/۱۰۶).

دووم:

نومامه‌ی کچی حارث نامۆزگاری کچه‌که‌ی ده‌کات

له‌ په‌راوی (المستطرف فی کل فن مستطرف) نوسراوه:

کاتی (عمر کوری حجر که‌نده‌ی) داخواری کچی (عهوف کوری مه‌لحه‌می شه‌ییانی) ده‌کات که‌ ناوی (أم آیاس)، ئه‌ویش وه‌لامی ده‌داته‌وه، ئه‌و شه‌وه‌ی ده‌یگوازنه‌وه دایکی ده‌چیته لای کچه‌که‌ی و نامۆزگاری ده‌کات و ده‌لیت: کچه‌که‌م. . . تۆ ئیستا له‌و ماله‌ ده‌رۆیت که‌ تیایدا له‌دایک بویت، ئه‌و لانه‌یه به‌جی ده‌هیلی که‌ تیایدا گه‌وره بویت، ده‌چیته لای پیاویک نایناسی، لای دۆستی که‌ له‌گه‌لی رانه‌هاتوی، تۆ بیه که‌نیزه‌ک بۆ ئه‌و، دلنیا به‌ ئه‌ویش ده‌بیته به‌نده‌ی تۆ وه‌ نامۆزگاریت ده‌که‌م ده‌شتی ئه‌و پیاوه‌ پیاوێزه ده‌بیته توێشو بۆت.

یه‌که‌م و دووم: قه‌ناعه‌ت هه‌بیّت و رازی بیه و گوێراپه‌ل و فه‌رمانبه‌ردار به‌.

سینهم و چوارم: وریای چاو و لوتی به‌ با چاوی به‌ شتی نه‌که‌وی له‌ تۆدا که‌ نه‌شیواو ناشرین بیّت، وه‌ بۆنی شتی له‌ تۆدا نه‌کات جگه‌ له‌ بۆنی خوش و ئارام به‌خش.

پینجەم و شەشەم: وریای کاتی خواردن و خەوتنی بە، چون
برستی بلیسە ی ئاگرە، وە بێ خەویش مەرۆ تۆرە دەکات .
هەوتەم و هەشتەم: پارێزەری مال و سامانی بەو چاودێری
خیزان و منالەکانی بکە .

نۆیەم و دەیهەم: بێ فەرمانی مەکە و نەینی مەدرکێنە و ئاشکرای
مەکە ئەگەر بێ گویت کرد دەرونی پڕ لە کینە دەکەیت ئەگەر نەینی
ئەوت درکەند و بلاو کردەو لە خیانهتی پارێزراو نابیت .
و لە کۆتایدا ئامۆژگاریت دەکەم هەرگیز کاتی ئەو دڵتەنگ و
بیتاقەت بوو دڵخۆش و شادی مەنوینە .

وە کاتی ئەو شاد و دڵخۆشە، تۆ بیتاقەت و غەمگین مەبە .
ئەویش ئامۆژگارییەکانی بە جوانی وەرگرت و پاراستی ،
سەرەنجام لەو پیاو (حارثی کۆری عەمری بوو، کە دەکاتە باپیری
(أمرؤ القیس) کە پاشای شاعیرانە .

سینیه م:

خەسومەکانی (بەنی تەمیم) نامۆزگاری میڤردی کچەکانیان دەکەن.
هەیشەمی کوڤی عەدی طائی^۱ لە شەعبی دەگیرێتەووە و دەلی:
روژی (شورەع)م پێگەشت پێ و تەم: ئەی شەعبی، ئافەرەتانی
بەنی تەمیم بخوازە.

و تەم: چیت لی یینیون؟

وتی: نیوەڕۆیەک لە گەڵ جەنازە یە کدا بوین بە کۆلانی کدا
بردمان، کتوپر ئافەرەتیکی پیرم لە بەر دەرگایە کدا بینی، لە
تەنیشتیەووە کەنیزە کیك هەبوو، زۆر جوان بوو منیش چوومە لایان
و هەرچەندە تینوش نەبوم بەلام داوای ئاوم کرد. . . پێی و تەم: چ
خواردنەووە کت دەوێت؟

و تەم: هەرچە ک ئامادە بێت. .

وتی: ئەی کەنیزە ک برۆ شیرێ بۆ بێت، من وا گومان دەبەم،
ئەم پیاووە نەناس و رێبوارە.

و تەم: ئەم کەنیزە کە کییە لای تۆ؟

^۱ هیثم کوڤی عەدی کوڤی عبدالرحمن ئەلەلەبی طائی البحتري، میژوو
نوس و زانا و ئەدیب، سالی ۲۰۷ لە نزیک (واسط) کوچی دواویی
کردووە.

وتی: ئۆمۆزینەى كچى جەررىه كىكه له ئافرهتانی (بەنى حنظلە)

وتم: بى كارە يان كارى هەيه؟

وتى: بىكارە.

وتم: دەمەنەى بىخوازم؟

وتى: ئەگەر هاوشانى بىت؟

هەستم كرد بە زوبانى (بەنى تەمىم) قسە دەكات بۆيه وازم
لەهتەنا و گەرامەوه بۆ مال بۆ ئىسراحتى نيوەرۆ بەلام نەمتوانى
بجەوم، كاتى نوێزى نيوەرۆم كرد چوومه لای كۆمەلى پیاوماقولا
و ریشسبى عەرەب كە (عەلقەمە و ئەسودە و موسەيب) بوون،
چوین بۆ مالى مامى و ئەویش پیشوازی لیكردین و وتى: ئەى
(ئەبا ئومەیه) كارت چیه؟ وتم: هاتووم بۆ داخوازی زەینەبى
برازات، ئەویش پیشكەشى كردم، كاتى كارمان تەواو بوو له دلى
خۆمدا پەشیمان بوم و وتم: من چیم داوه بەسەر ئافرهتانی (بەنى
تەمىم)، بیری دلەرەقى ئەوانم كردهوه، وتم: تەلاقى دەدەم، پاشان
وتم: نەخیر، با بیگوازمەوه ئەگەر هەلسوكەوتیم بەدل بوو باشە،
ئەگەر بەدلیم نەو تەلاقى دەدەم.

خۆزگە ئاگات لیم دەبوو كاتى ئافرهتەكانیان رازاندبویانهوه و
هینایان بۆ لام وتم: سونەت وەهايه ئەگەر ئافرهت هاته لای

میرده که ی، بچیت ده ستنوژ بگریت و دو رکات نوژ بکات و
داوا له خوا بکات خیبری توش بهنی و له خراپه بیانپاریزی.

کاتی لئی نزیك بومهوه دهستم برد بۆ ناوچاوانی، وتی:
لهسه رخۆبه و نهرم و نیان به ئه ی (ئهبا ئومهیه) پاشان وتی:
سووپاس بۆ خوا، درود لهسه ر (محمد) و ئال و بهیتی له پاشان:
بزانه که من ئافره تیکی غه ریب و نه ناسم، ره وشت و
هه لسوکه وتی تۆ شاره زانیم، هه ز ده کهم ئه و شتانه ی پیت خو شه
بۆم باس بکه یت، تا وا بکه م، ئه و شتانه یش که پئی بپتاقه ت
ده بیت بزانه م تا خۆمی لی پیا ریژم، چونکه تۆ له هۆزه که ی خۆت
ئافره ت بووه، منیش به هه مان شیوه، به لام بریا ری خوا چۆن
بوو، هه ر ئه وه روده دات، من ئیسته هی تۆم، به و شیوه بکه که
خوای گه وره فره مانی پێداوی، یان گرته یکی جوان، یان
جیا بونه وه بکه له سه ر چاکه . .

ئەمە قسە و گوڤتاری من بوو، داوای لیخۆشبوون لە خواى
بالادەست دەکەم بۆ خۆم و ھەموو موسلمانان.

دەلى: ئەى شەعبى سۆتەند بە خوا بە و تانەى زۆر سەرسام بووم.
منیش وتم: سوپاس و ستایش بۆ خوا و پشت و پەنامان ھەر
ئەو، سالاوات بۆ سەر گیانی محمد و ئال و بەیتی، لە پاشان:
بەرپراستی تۆ قسەیکەت کرد کە ئەگەر وایبێت ژبانت لەگەڵ مندا،
ئەگەر وازیشی لی بەیئى دەبیئە بەلگە بەسەر تەو.
بۆیە بزانی من فلان شتم لا خۆشەویستە و ئەو شتانەشم لا
ناخۆشە.

ئەگەر چاکەیکەت لە من بینی ئاشکرای بکە، وە ئەگەر خراپە
و ھەڵەیکەت بینی داپۆشە و بە نھێنى بەیئەو.

وتى: زیارەت و سەردانى کەس و کارم بەلاتەو چۆنە؟
وتم: ھەز ناکەم ھێندە سەردان بکەن کە بێزارم بکەن.
وتى: ئەى دراوسێکانت، کە دین مۆلەتى کامیان بدەم، وە
کامیانت بەدلى نییە با بزانی؟

وتم: فلان چاکن و فلانیشت باش نین.
ئینجا وتى: ماوەى سالتیک لەگەلى مامەو جگە لەو شتانەى
لام خۆش بوو، شتیکی ترم لی نەبینی.

له سه‌ری سالددا له کۆری (قه‌زا) هاتمه‌ ده‌ر ئافره‌تیکی پیرم له
مالمان بینی، که‌ فه‌رمانی ده‌کرد ئه‌وه‌ بکه‌ و ئه‌وه‌ش مه‌که‌؟
وتم: ئه‌مه‌ کییه‌؟

وتیان: فلان که‌سی خه‌سوته‌ (دایکی خیزانت)
وتم: یاخوا به‌خیرییت، که‌ دانیستم روی تیکردم.
وتی سه‌لامی خوات لی‌ بی‌ت ئه‌ی باوکی ئومه‌یه‌.
وتم: سه‌لامی خواش له‌ تو بی‌ت خیر و خوشیت هی‌نابی‌ت.
وتی: هاوسه‌ره‌که‌ت چۆن هه‌لده‌سه‌نگینی.
وتم: باشترین هاوسه‌ر و هاوه‌ل به‌راستی زۆر به‌ جوانی
په‌روه‌رده‌ت کردووه‌، زۆر جوان وهرزشی ژیا‌نت پی‌ کردووه‌،
خوا‌ی گه‌وره‌ پادا‌شتی چاکه‌ت بداته‌وه‌.

وتی: ئه‌ی باوکی ئومه‌یه‌ ئافره‌ت له‌ دوو کاتدا له‌ خۆی
ده‌گۆری‌ و خراپ ده‌بی‌ت.

وتم: چین‌؟

وتی: نه‌گه‌ر کورپکی بوو یان جیی ره‌زانه‌ندی می‌رده‌که‌ی
بوو، به‌لام ئه‌و ره‌زانه‌ندیه‌ بووه‌ مایه‌ی سه‌رکه‌شی ئافره‌ته‌که‌، جا
نه‌گه‌ر شتی ناشایسته‌ت بینی ده‌بی‌ت نامۆزگاری و ته‌می بکه‌یت،

بەرپاستی پیاوان لەوێ خراپترینە کە لە ماله کانیاندا ئافرەتی نازدار و نازپێدراوی دل قایم هەبێت .

وتم : سۆیند بە خوا ، تۆ بە راستی جوان پەرورەدەت کردووە و ئەدەبەت فێرکردووە .

وتی : چۆنت پێخۆشە کەس و کاری هاوسەرت سەردانت بکەن؟
وتم : هەرچۆنێک پێیان خۆشە .

ئێتر هەموو سەری سالتیک دەهاتن بۆ لام و ئامۆژگاری دەکردم ، ئەو شەعبی ، ئەو ئافرەتە ماوەی بیست سال لەگەڵی ژیاڵ هێچ کەم و کورپەکم لی نهیبینی ، بەلام دراوسێیە کمان هەبوو لە (کنده) هەمیشە هەپەشەیی لە هاوسەرە کەیی دەکرد و لێی دەدا ، منیش لەو بارەییەو وتم :

دەبینم پیاوانیک دەدەن لە هاوسەرانیان

گەر روژیک لە زەینەمدا دەستم لە کار بکەوی

ئایا بە بێ گوناھێک لە خۆرا لێی بدەم؟

کەیی دادپەرورەییە لێدان لە کەسی بیتاوان

زەینەب خۆرە و ئافرەتان ئەستێرەن

ئەگەر ئەو هەڵهات ئەستێرە نامێنن .^۱

^۱ المستطرف في كل مستظرف / ص ۸۵۱ - ۸۵۲ .

چوارهم:

خه سويهك ميړدى كچه كهى به خته وړه دهكات.

هه ندى له هاوسه ران هم چيرؤكه ده گيرنه وه و ده لين له
گونه كه ماندا عاده ت وايه، وهك زورينك له گونه كاني (ميصر)
كه كور له مالي باوكى ژن بهيتي، برا بچو كه مېم پيش من ژني هينا
له كه ثافره تيكي پاك و چاك له خيزانيكي چاك.

له دواى ساليك و بهووى جياوازيه كي ته قليدى هاوسه رى
برا كه م روشته وه بؤ مالي باوكى منيش چووم بؤ مالي خه زوراني
برا كه م بؤ گيرانه وهى برا ژنم بؤ ماله وه.

باوكى زور به گهرمى پيشوازي ليكردم و كچهى بانگ كرد
كاني كچه كهى ويستي قسه بكات وتي: بيدهنگ به و ههسته
له گهل براى ميړده كه ت بگه پړوه، جاريكي تر به و شيوه
نه گه پريته وه، خه سوت له جيگهى دايكه و لاي من زور به پړزه.

به راستى ماوهى (۳۰) سال به سهر هم هه لويسته دا پپه رپيوو،
بهك جياوازيه له نيوان دايكم و برا ژنه كه م نه بينى.

منيش دواى دوو سال له ژن هيناني برا كه م، بوومه خاوهنى
هاوسه ر و له شاردا ده زيام، دايكم روژاني پينج شه مېه سهر داني
ده كردين و هه ميشه به ده ستي قورس و عه لاگهى پړوه ده هات،

منیش رۆژانی پێنج شەممە دەگەرێمەووە لە کارەكەم بۆ ئەوێ دایکم
 ببنیم و پێکەووە لەسەر خوانێک کۆببینەووە و لەگەڵی شاد و دلخۆش
 بێم و گوێ بیستی نزاکانی بێم، پاشان بە سەلامەتی و خۆشی
 دەگەرێمەووە بۆ گوند.

پێنج شەممەیهك كه گەرێمەووە عەلاگەكانم ببنی، بەلام دایکم
 نەببنی!!، لە هاوسەرەكەم پرسی ئەویش وتی گەرێمەووە بۆ
 گوند، زانیم كه تۆرێ کردووە بۆیە گەرێمەووە، کاتی گفتوگۆم
 لەگەڵ کرد دەنگی بەرز کردووە و زۆر بە تۆرەیی وتی: ئێستا خۆم
 ئامادە دەكەم و دەگەرێمەووە بۆ سەر کاری خۆم، تۆش نامەی
 ئەلاقەكەم بۆ بنێرە!! هیچ وەلامم نەدایەووە و گویم پێ ئەدا.

دوای عەسر ببنیم وا دایکی زۆر گەورە و بەرپرسی دەستی
 کەچەكە ی گرتووە و هێناوە، وتی: هەرچی پێویست دەكات
 لەگەڵی بیکە، با فێر بیت چۆن ریزی خەسووی دەگریت، وە دەبێ
 دایکت و باوکت سەبنی لێرە ئامادە بن تا داوای لێبوردنیان
 لێبکات، لە دوای ئەوێش دایکی سور بوو لەسەر ئەوێ كه دەبیت
 کەچەكە ی (هاوسەرەكەم) لەگەڵ دایکم بچن بۆ (عەمرە) بۆ ئەوێ
 لەوێ خزمەتی بکات، ئەویش خوای گەورە رێکی خست، کاتی
 كه گەرێمەووە وەكو دوو خوشك دەژیان كه ژیاڤیان پێر لە مانای

جوان کردبوو، ئیتر منیش لەبەر ئەو مامەڵە جوانانە لە ھەندى شتى ھاوسەرەكەم دەبوردم چونكە ھەلۆستى داىكى زۆر جوان بوو. رۆژان رۆشت، داىكم نەخۆش كەوت و لە ژورى بوژانەوھى دل خەوئىرا، چونكە توشى جەلدەى دەماخ بوبوو، كاتى گەرامەوھ خىزانەكەم لە ناو منالەكاندا نەبىنى، بەلام خەسوم لەگەلياندا بوو، براى ھاوسەرەكەم بە سەيارەكەى خۆى بردمى بۆ نەخۆشخانە بىنىم ھاوسەرەكەم لەسەر كورسىيەك لە تەنىشت داىكمەوھ دانىشتووھ و دەستى گرتووھ، لەو كاتەدا نەمدەزانى چۆن سوپاس و ستايشى ئەو ھەلۆستە جوان و چاكەى ھاوسەرەكەم بكەم.

پىنجەم:

پارچە ھۆنراوھىيەك لە داىكىكەوھ بۆ كورە سەرگەشەكەى ئەم ھۆنراوھىيە مامۆستا (نادر عبدالحكىم يوسف) نوسبويەتى كە باس لە چىرۆكى ئافرەتيكى بە تەمەن دەكات كە زنى كورەكەى دەرى كردووھ و ئەمەيش چۆتە خانەى بەتەمەنەكان و بە زوبانى حال دەلى.

نه‌ی حمدان تو له کوئی دایکت بانگت ده‌کا
ئه‌لئی هاوار و بانگیت بی‌ناگا
ئه‌ی کورم دلم همه‌میشه داوات ده‌کا
تو هه‌رگیز له‌بهر چاوم ون نابی
ئه‌وه‌سی سآله چاوم بوټ ده‌گری
به‌لام نه‌مبینی زیارته‌تی بکه‌ی
بیری روژانی که داردارهم پی‌ده‌کردی
له دوام ده‌روشتی و یاریم له‌گه‌ل ده‌کردی
همه‌میشه به‌ده‌نگی من له‌نامیزی مندا ده‌خه‌وتی
که‌س جگه له‌من ئارامی بی‌نه‌ده‌به‌خشی
کاتی نه‌خوشیت له‌نزیکت ده‌رمانم ده‌کردی
چیژی خه‌و نه‌بوو، نه‌ئیواره نه‌به‌یانی
مه‌خابن ته‌مرو منت فروشت و روشتی
بویته دلسوز و وه‌فاداری هاوسه‌ریتی
من ده‌زانم ته‌و دلره‌قه و واز ناهیتی
ده‌لئی ته‌م پیره له‌گه‌ل مندا مه‌حاله نابی
له‌خانه‌ی پیران به‌جیت هیشتم و تکام لی‌کردی
ئه‌مه‌یه پاداشتی چاکه و پیاوه‌تی

خۆزگە خزمەتکاری بەردەستت دەبوم
تا هەموو روژی بە دیدارت شاد دەبوم
سوپاس ئەی کورم، سوپاس بۆ هەولەکانت
داوالە خوا دەکەم هەمیشە بۆ هیدایەتت
حەمدان ئەی حەمدان دایکت ئامۆزگاریت دەکات
دەترسم ئەم وەصیەتەم پێت نەگات
لە پزیشکی خانەم داواکرد پێت بدات
پەیامەکەم کە بە فرمیسکی چاو نوسراوە
ئەگەر مردم لە دوعا بێ بەشم مەکە
داواي لێخۆشبوونم بۆ بکە ئەمەم رجایە
خۆلی گۆڕم بە فرمیسکی چاوت تەپکە
بەلام بزانه پەشیمانی لە کۆتا بێسوده.

بەشی چوارەم

گرفته‌کانی نیوان ژن و می‌رد لە گەڵ خەزورانیان ھۆکار و

چارەسەر

یەكەم/ ھۆکارەکانی کێشەیی نیوان ژن و می‌رد لە گەڵ خەزور

و خەسویاندا

دووهم/ دیارده و شوێنەواره‌کانی ئەم گرفته

سێیەم/ چارەسەری ئەم گرفته

گرفته‌گان

بىگومان گرتى نىوان ژن يان پياو له گه‌ل خەسو كۆمه‌لى
هۆكارى هەيه، هەندى جار ده‌گەرته‌وه بو ژن و مێرد، هەندى
جارىش بو خەسوو
ئەویش لەو باسەدا رۆشن دەبێتەووە كە باسى هۆكارەكان
دەكەين و هەولێ چارەسەرىش دەدەين.

يەكەم/ هۆكارى گرت له‌گه‌ل خەسوو.

كۆمه‌لى هۆكار هەن كە دەبنە مايەى دروست كردنى گرت و
كێشەى بەردەوام، هەندى جار پەيوەندى بە خودى هاوسەرەكان
يان خەسوەكانەو هەيه، لەو هۆكارانە:

لاوازی كەسێتى پياو بەرامبەر دايكى يان هاوسەرەكەى.

ئەمەش لەوێو سەرچاوە دەگرێ كە لە منداڵیەو دايك بە
شێوێهەكى زۆر ناسك كۆرەكەى پەروەردە دەكات كاتى گەورە
دەبێت تەنها لاشەبەكى بەتال لە ناوەرۆك دروست دەبێت و هېچ
ئێرادە و ويستێكى نابێت، وەك بوكە شوشەبەك چاوەرێى

جولەبەکە لە دەرهووی خۆی ئاراستەیی بکات، ئەمەش دەبێتە خالێکی لاواز و سەلبی و سارد لە ژيانیدا، ئێتر ناتوانی بێتە ئەو پیاوی کە توانای بریاردانی هەبێت.

ئەمەش بەهۆی چەند خالێکەوه دروست دەبێت:

١. مردنی زووی هاوسەر

جاری واهەبە مردنی هاوسەر لە سەرەتای ژبانی هاوسەرتیدا دەبێتە مایەیی دلپراوکی لە ژبانی خێزاندا، بەتایبەت ئەو هاوسەرە لاوانەیی کە نامادە نییە شوێکاتەوه، چونکە ژبانی خۆی وەقف دەکات بۆ پەرورە کردنی منالەکانی و بە ئەرکی باوکیش و دایکیش هەڵدەستی.

ئێتر دەسەلاتێکی فەرمان و رێگرتن بە دەست دەهێتی و لە ترسی زیان و سوور بوون لەسەر قازانجیان دەست دەخاتە هەموو ژبانیان، کاتی منالەکان گەورە دەبن و ژبانی هاوسەری دروست دەکەن واهەست دەکات منالەکانی لە دەست دەچێت بۆیە دەست دەخاتە کاروباری ژبانیان، تا واهەست بکات کە هێشتالێ نزیکن و ملکەچی ئەون.

۲. غیری خەسوویان ژن.

جاری وا ههیه خەسو غیری دەکات له ژنی کۆرەکهی جاری
واش ههیه به پێچهوانهوه، خەسوو وا دهبینی که ئەو دایکی ئەو
کۆرەیه و خاوهنی مافه له بهرامبەر ئەو کۆرە، هاوسەڕیش وا
دهبینی که ئەم هاوسەری ژانیی و نابێت کهس به شداری ژانیان
بکه‌ن با دایکیشی بێت.

۳. جیاوازی واتای خوشەویستی له لای ژن و دایک

هەندێ جار یه‌کیک له‌وان وا له خوشەویستی تێده‌گات که
بریتییت له‌ ده‌ستبه‌سەرا گرتن و زال بوون، ئەوه‌یان بیرده‌چێته‌وه
که خوشەویستی بریتیه له‌ به‌خشین.

۴. یه‌کیک له‌وان هەر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ خۆپاریزی ههیه له

به‌رامبەرکه‌ی.

جاری واش ههیه ئەم حاله‌ته‌ ده‌بیته به‌ر به‌ست له‌ نێوانیان،
هەرچه‌نده به‌رامبەرکه‌ی بیه‌وێت خوشەویستی و ریز ئاراسته‌ی
بکات به‌لام ئەو هەر دۆره‌ پهریز ده‌گرێت و له‌م باره‌شه‌وه نمونه
زۆره‌.

۵. كېشەى نىشتەجى بون و لاوازى بارى ئابورى و كۆمەلايەتى.

شويىنى نىشتەجىبون لە گەورەترىن ھۆكارەكانى كېشەى
نىوان ئەو دووانەيە (بوك و خەسو)، لە كاتىكدا دايك لەگەل
كۆرەكەى و ھاوسەرەكەى پىكەو دەژىن، ئەمەش دەبىتە ھۆكارى
گرفتى گەورە، چونكە دايك خۆى بە گەورەى مالى كۆرەكەى
دەزانىت، زنى كۆرەكەش خۆى بە لىپرسراوى ئەو مالى دەزانى و
لاى وايە دەبىت بىر ياردەرى تەنھا بىت و كاروبارى مال ئەو رىكى
بىخات.

۶. كۆمەللى پابەندى كۆمەلايەتى قورس.

زۆر كۆمەلگە ھەيە كە خاوەنى كۆمەللى عادات و خوى
كۆمەلايەتى زۆر قورس، كە وا دەكات دايك دەست بىخاتە
وردەكارى ژيانى منداڵەكانى بە چاك و خراپ، ئەمەش عاداتى
كۆمەلگە دروستى كردوو، لەگەل بونى چەند گرفتىكى دەرونى و
تەنەگەشتن لە جۆرى پەيوەندى نىوان باوك و دايك لەگەل
منداڵەكانيان.

۷. نەبونی تیگەشتنیکی تەواو.

زۆر خەلک، ئافرەتانیس لە نیو ئەواندا پێویستیان بە تیگەشتنیکی وردتر و سەیرکردنی سەرەنجامی کار ھەیە، وە دیدیکی فراوانیان ھەبێت تاشتەکان بگەرێنەوێ بۆ چوارچێوەی راستەقینەی خۆی.

دەبێت بڕیار بدەن ھۆکاری کارناسانی بن و ئەرکی سەرشارنی کۆرپان ھاوسەر سوک بکەن نەک خۆشیان ببنە ھۆکاری قورس کردن و قول کردنەوێ کێشەکان.

نابێت دایک بە بەھانەی یارمەتی دانی کۆر دەست وەربدات لە کاروباری و بە چاک و خراب ئاراستەی بکات کە کارە ترسناکە کە لێرەو دەست پێدەکات، جاری واش ھەیە ئەو دایکە خواوەنی کۆمەڵی سیفات و نەخۆشی دەرونییە.

کە لەو رێگەوێ کارێگەری دەبێت بە شیوەیەکی خراب جا خۆی ھەستا بکات یان نا.^۱

^۱ بگەڕێمەرە بۆ بابەتیک لەلایەن (علی رضوان الخطیب) بە ناویشانی (الحماة رحمة ام نعمة) علی موقع www.islam.web.net

بۆچۈنى زانا يانى كۆمە ئىناس و دەرونى دەربارەى ھۆكارەكانى جىاوازى.

بىروراي ئەو زانا يانە دەربارەى ھۆكارەكانى جىاوازى لە نىوان
ھاوسەر و خەسووياندا، زۆر جىاواز نىيە لەوہى ئىمە پىشتەر
ئامازەمان پىكرد، بەلام بۇ سودمەندىبۈونى زياتر باسيان دەكەين .

مامۇستا و دىكتۇر (أحمد نه مجدوب) - مامۇستاي زانستى
كۆمە ئىناسى لە (مركز البحوث الاجتماعية):

دەلىت: ھۆكارى بىنەرەتى ئەو جىاوازيە ھۆكارىكى دەرونى و
كۆمەلايەتتە، دايك ئەو كەسەيە مىندالى بوو، پەرورەدەى
كردوو، شەوبىدارى بۇ كردوو، ژيانى بەخشىو، وا دەروانى كە
ئەو كۆرە مۆلكى ئەو، ئەو ئافرەتە كە (خىزانە كەيەتى) ھاتووە لىى
بىدزىت، بەراستى ئەگەر ئەو دايكە بىرىك لە رابردوى خوى
بىكاتەوہ كە ئەويش ئافرەتلىك بوو كە كۆرپىكى لە دايكى
سەندوو، ئەو كاتە ئاسايى دەبو لەلاى، كەواتە گەشەكردنى
كۆمەلايەتى بناغەى ئەم گىرەتەيە، كاتى كۆر گۆنى لە دايكى دەبىت
بەم شىوہيە كە بلىت: تۆ دەچى بۇ لاي ئەوان و ئىمە بە تەنھا

جێدەهێڵی، ئەو پارەش کە بۆ ئەوانی خەرج دەکەیت، ئێمە لە
پێشترین .

ئەمە وادەکات ئەم مەنڵە کاتی گەوره دەبێت و ژن دەهێنی و
هەمان قسەی لە ژنە دەبیستی، سەرسام نابێت و ئەم قسەی
بەلاوە نامۆ نییە، چونکە پێشتریش هەمان قسەی لە دایکی
بیستوو .

لەگەڵ ئەمانەشدا دوری ئافرەت لە دنیای روشنبیری
هۆکاریکی ترە: ئافرەت ئەگەر بەرنامەیهکی خۆ روشنبیرکردنی
نەبوو، یان سەرقالی هیوا و ئاواتیک نەبوو، وە لەگەڵ کۆرەکهی و
بوکهکهی دەژیا، لەم بۆشاییەدا، دەست دەکات بە چاودێری و
تییینی زۆر ورد لە سەریان و خۆی پێو سەرقال دەکات، پاشان
دەست دەکات بە چەسپاندنی مافەکانی بە هەرشێوێهێک بێت و زۆر
جار لەو پێناوەشدا قوربانی بە ژبانی کۆرەکهی دەدات، دەربارە
هاوسەریش هەمان یاسا لە ئارادایە .

دكتورە (فايزە يوسف) راگرى كۆلىڭىزى (طفولة) لە زانكۆى

(عين شمس):

دەلىت: بىگومان ھۆكارى جياوازى و گرفتى نيوان ئافرەت و

خەسوى بۆ چەند ھۆكارىك دەگەرپتەو.

۱. رۆلى راگەياندىن كە ھەمىشە وىنەى خەسوو بە شىۋەيەكى

نا واقعى نىشان دەدات بە مەبەستى (كۆمىدىا) و پىكەنن، ئەم

ويناكردنەش كاريگەرى لەسەر دەرونى بينەرانى دروست دەكات

و سەرەنجام دەبىتە ھەلسوكەوتىكى كۆمەلايەتى و ئافرەت كاتى

شوو دەكات لە لوتكەى ترسدایە لە خەسووى، داىكىش ھەمىشە

لەمەلاسدایە بۆ خەسووى كچەكەى تا پارىزگارى لە كچەكەى

بكات و لە شەرى خەسووى بىپارىزى.

۲. جارى وا ھەيە سروشتى دەرونى دايك كە لە ژيانى خۆيدا

شكستى ھىناو ھەقوى خەسووى، بۆيە ترسى ئەوھى ھەيە كە

كچەكەشى بە ھەمان ئەزمونى تالدا بىروات، بۆيە ويناكردنىكى خەيالى

بۆ خەسوو دەكىشى لە ئەندىشەى كچەكەيدا، ئەويش وا دەكات

كچەكەى ھەمىشە ئامادەى جەنگ بىت لە نيوان خوى و خەسویدا.

۳. نەبونی نەرم و نیانی و لیئوردن لەلای ھەردوو بەرامبەر،
بۆیە ھەرچەند ئەوان ھەولێ پر کردنەوێ گرتەکانی نیوانیان بن،
ھەر زیاتر دەبیّت و قولتر دەبنەو.

۴. جاری وایە ھۆکارە کە سیفاتیکی کەسیتی ئەو ئافەرەتەیان
خەسوەکەبەتی، ھەر یەکیک لەوان دەیانەوێت ئەو کەسە تەنھا بۆ
ئەوان بیّت، بەراستی ئەگەر ھەردوکیان (خۆپەرستی) وەلا بنێن،
گرتەکان چارەسەر دەبن.

دکتور (إسماعیل ئەلفەقی) دەلیت:

ھۆکاری بنەرەتی، تێنەگەیشتنی خێزانە بەرامبەر کور،
چونکە کور رۆژێک ھەر دەبیّت کە بیّتە کەسیکی سەرەخۆ و
تایبەت، ئەویش ئەو کاتەبە کە ژن دەھینی و ئەرك و لێرسراوی
زۆر دەبیّت و وای لێدەکات، کە دور بکەوێتەو لە دایک و باوک،
جا تێنەگەیشتنی خێزان بۆ ئەو راستییە، وایان لێدەکات کە ھەست
بکەن کورەکەیان کەمتەرخەمە بەرامبەریان و کورەکە ی جارێ
نەماو، بەلکو بۆتە کەسیکی تر و گۆراو.

ھەروەھا ھۆکاریکی تر ئەو ھەبە، جیاوازی ئاستی رۆشنیری
دوو نەو، نەو ھەبە رابردوو کە خۆی لە خەسوو خەزوور دەبینیتەو
لە گەل نەو ھەبە ئیستا کە کور و ھاوسەرە کە ھەبە، لە نیوان ئەم
دوانەدا جیاوازی زۆر ھەبە لە رووی رۆشنیری و شیوازی ژیان و
بیرکردنەو، جا کەواتە چۆن دەتوانن ئەم دوو نەو ھەبە بەرامبەر
یە کتر ھالی بکەن و لیکیان نزیك بکەنەو؟ لێرەو پێویستە
ئافەرەتی رۆشنیر، زیرەکانە رۆشنیری خۆی بە کار ھەبەنی تا بتوانی
ئەم مەملانییە بگۆری بە گەتوگۆیەکی بەردەوام لە نیوانیاندا.

دووهم:

دیاردە و شوینەوارەکانی ئەم جیاوازییە

لە دیاردەکانی ئەم گەرفتە لە نێوان ھاوسەر و خەسودا ئەوەیە
 کە رۆژانە هەستی پێدەکەین و بە ئاشکرا قسەی بریندارکەر و
 کرداری نەشیاو لە هەردوولا بەدی دەکەیت، دایک بە چاویکی
 نەشیاو و تورە سەیری بوکەکەیی دەکات چونکە بۆتە مایەی
 دورخستنهوێی کۆرەکەیی، ئەگەر ژنی کۆرەکەیی بیهوێت
 روانگەی خۆی لە ئامۆزگاری و دڵسۆزی روشن بکاتەو، هەموو
 دنیا دیتیتە سەر سەما و هیواش نابیتەو و تورە دەبیت، دەنگی
 بەرز دەکاتەو و چاوی سور هەڵدەگەڕێت و ھاوسەنگی خۆی
 لە دەست دەدات و سەرەنجام زوبانی کۆمەڵی وشەیی ئازاردەر
 دەردەبەڕێت زۆر جار بە دەست دەکەوێتە ئازاردان،

ئەگەر کەسیکیش بە ھاواریانەو بێت، دەست دەکات بە
 سکالا لە دەست ھاوسەری کۆرەکەیی کە گواهی بێتە دەبی نواندوو
 وە دەلی: ئافەرەتانی ئەمەڕۆ نایانەوێت دایک لە گەڵ کۆرەکانیدا پارو
 نایێک بخوات.

(جاری واش هه به به پیچه وانه وه نهم هه لویست و قسه نه شیاو کرداره نه خوازاراونه له لایه ن (بوکه وه) روده دات، ستم له خه سووی ده کات و زور جار به قسه ی ناشرین دلی دایکی میړده که ی بریندار ده کات و لای هاوسه ره که ی له پاشه مله قسه ی بو ده کات و هه ول دده دات گرفت له نیوان کور و دایک دروست بکات و زور جار بو نه و مه به سه قسه ی ناراست و بوختانی زور هه لده به ستی، له بهر چاوی میړدی خوی ده کات به فریشته و له کاتی دیار نه مانی میړده که شی به قسه ی نازار به خش به رده یته گیانی خه سووی).^۱

شوینه واره کانی نهم گرفتانه ش

۱. نازاری دهروونی: نهمه ش سه ره نجامی تیک چونی کوئه ندامی می شک و تیک چونی کاری ئه ندامه کانی لاشه، چونکه سه لیتراوه بیتا قه تی و خه م و دله راوکی و نا ئومیدی کاری گه ری خراپیان له سه ر ئه ندامه کانی لاشه هه به خوا ی گه وره راستی فره مووه که ده رباره ی (یعقوب) سه لامی خوا ی لی بیت کاتی

خەمباری (یوسف) دەمیت دەفەر موی ﴿وَأَبْيَضْتُ عَيْنَاهُ مِنْ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ یوسف: ۸۴.

۲. مراندنی توانا ئیجابیه‌کان به‌هۆی مراندنی ویستی ئازادی مرقۆه‌کان، ئیتر ئەو فرسەتە لە دەست دەچیت کە سود لە تواناکانی ئافرەت وەر بگری.

۳. توش بوونی ژن بە نەخۆشی دوودلی لە زۆریه‌ی کاره‌کانیدا، چونکە رێگه‌ی پێنەدراوه‌ کە بریار بدات و ئەوه‌ی لە دەرونی‌دایه‌ دەری بپریت.

۴. لە دەستدانی جیهانییه‌کی راست و دروست بۆ ژیان، به‌هۆی ئەم لیکتارازان و پەشیویه‌ی کە تیگە‌یشتنه‌ هه‌له‌ کانه‌ بۆی دروست کردووه‌.

۵. دواکه‌وتنی له‌ ته‌مه‌نی پێک هێنانی خێزان، هه‌رکەس دیتە داوای، قبولی ناکات و هه‌ر چاوه‌ڕێی کەسیکه‌ به‌ی دایک له‌ ترسی توشبونی به‌ گرفت.

۶. زۆرجار سه‌رده‌کێشی بۆ جیا‌بونه‌وه‌ (ته‌لاق) ئەمەش سه‌ره‌نجامیکی ترسناکی هه‌یه‌ و مایه‌ی په‌رته‌وازه‌ بوونی خێزان و دارمانی ئەو ماله‌یه‌.

۷. لهده سندانى مالّ و سامان و تمهن له هاتوچۆى دادگا، يان زنجيره جياوازيه كه كۆتايى نايهت، يان ناچار كردنى پياو كه دهبيت يان ژنه كهى هملېژ پريت يان دايكى .

۸. ماندوبونى ميشكى ژن يان پياو، كه تهوئش سهرده كيشى بو دروستبونى نهويه كي لاواز و نا ئارام، كه دينيان و ئيمانيان لاواز دهبيت و جارى واش ههيه ههه لايهك ده كمونه فيلكردن له بهرام بهره كهى .

۹. ناچار بوون به خانهى پيران، تهگهه دايكه كه ههز به گرفت نهكات، ناچار تهو ماله به جى بهيللى و رووبكاته خانه و لانهى پير و پهككهوته كان .

۱۰. توشبونى مندا له كان، تهوان له خيزانى پر له كيشه و گرفتدا كهوره دهبن، خيزانليك پر له نهخوشى و په رته وازهى دهرهويه، تهو مندا له توشى ترسيكى ههميشهيه، يان ههميشه ههست به ئازارى سك دهكات، يان ميز كردن به خودا به بى وىستى خوى، يان خواردنى نيوك يان مناله كه كهسيكى شهههنگيزى ليدهردهچيت، هههههه لهده وهى بيت پهلامارى دههات و دهيشكيئى و بهمهش تهوهى له دهرهويه دهريده پريت^۱ .

^۱ بېوانه پهراوى (آه من الحموات) - ص ۲۴-۲۸.

سێیهەم:

چارەسەری جیاوازیی نێوان هاوسەر و خەسوو:

هەموو کەسێک لە ئەندامانی خێزان بەرپرسن لە ئارامی خێزان، بۆ چارەسەری ئەم گرتەش پێویستمان بە هەمووان هەیە، (مێرد) و (هاوسەرەکەیی)، (دایکی مێرد - خەسوو) (دایکی ئافرەت - خەسووی پیاو) هەرچەندە وەک شوێن دورە، بەلام نزیکیی لە کچەکەیی کاریگەری گەورەیی هەیە، لە بیرمان نەچیت کە باوکی هەریەک لە مێرد و ژن هەردووکیان ئەرکیان لەسەر شانه و دەتوانن کاراكتەریکی باش بن بۆ ئارامی ئەو خانەوادەیه.

یه‌که‌م: روۆی مێرد لە چارەسەری گرتەکان:

جاری وای هەیە پیاو ناتوانێت هاوسەنگیی نێوان خێزان و دایک و باوکی رابگرێت، چونکە توشی ئەو گرتە دەبێت کە کێشەیه لە نێوان باوک و دایکی و لە نێوان هاوسەرەکەیدا، جاری وای هەیە هاوسەر ترسی خوای لە دڵدا کەمە، دەیهوێت گرفت بۆ هاوسەری دروست بکات، یان دەگونجێت دایکی و باوکی سروشتیکی توندیان هەبێت و لەکەس رازی

نین، رەنگە زۆریش لە کۆرەکیان بکەن بۆ تەڵاقدانی ژنەکەیی لە کاتیکیدا
هیچ کاریکی نەکردوووە کە شایستەیی ئەو سزایە بێت، رەنگە تەنھا لەبەر
ئەو بێت کە خێزانەکەیی کاریگەری لەسەر کۆرەکیان ھەیە و بە وستی
خۆی ھەلسو و کھوت دەکات، لە راستیشدا وانییە، بەلکو مێردەکەیی
مافی بە ھاوسەرەکەیی داوە، یان رەنگە کەمێک کەمتەرخەم بێت، ئایا لەم
کاتانەدا چارەسەر چییە؟ ئایا گونجاوێ مەرۆف دەستەوسان راوەستی و
ھەنگاوێک نەبێت؟ ئایا شیاوێ نازاری دایک و باوکی بدات و خراپەیان
بەرامبەر بکات و بەتوندی بەرپەرچیان بداتەووە بۆ رازی کردنی
ھاوسەرەکەیی؟

یان دەگونجێت لەگەڵ باوک و دایکیدا بێت لە ھەموو
قەسەکانیدا بەرامبەر ھاوسەرەکەیی و بەراستیان بزانێت؟ ھەمیشە
ھاوسەرەکەیی تاوانبار بکات و ھەموو مافیەک بە دایک و باوکی
بدات و لینگەری باوک و دایکی توشی ھەلەیی بکەن؟ نەخیر...

کارەکە بەم شێوە نابێت بەلکو پێویستە ھەموو توانای ی
بجێتەکار بۆ چاکسازی و ناشتەوایی لە نێوانیاندا و کێشەکان بەرەو
چارەسەر ببات.

بەراستی كەسايەتى مەرۆڧ لەو كاتەدا دەردەكەوێت كە بتوانی
 ھاوسەنگى لە نۆوان ئەرك و پێداوێستىبەكاندا رابگریت كە لە نۆوان
 خەلك روبەر و دەبنەو.

زۆرجار ئەو كارە مەرۆڧ دەخاتە دودلى و گومان و رارایی .
 لێرەدا ئازایی و كەسايەتى مەرۆڧ بەدیار دەكەوێت كە مافى
 ھەموان بدات، بەبى ئەوێ ستم لەلاینى بەرامبەرى بكات،
 گەورەى پەيامى ئىسلامىش لەو دەبەكە كۆمەلى یاسا و رێسای ھێناو
 كە كاراكتەرەكان بە ھاوسەنگى دەپارێزی، مەرۆڧى ژیر و بێرەدەر
 بەیارمەتى خوا دەتوانى مافەكان بدات بە خاوەنى مافەكان .

بە دلبایەو زۆرىك لە ناھەموارییە كۆمەلایەتیەكان و گرتە
 خێزانیەكان بەھۆى نەمانى ئەو ھاوسەنگیە رودەدات، ئەوێش كە
 ھاوكارى چارەسەر كردنى دەكات ئەوێش كە ھەریەك لە ئاستى
 خۆى ئەركى سەرشارى جیھەجى بكات و مافەكانى وەرەگرى
 لێرەدا چەند ئاراستەىەك دەستیشان دەكەین بۆ ھەریەك لە كۆرى
 (مێرد) و ھاوسەر و دایك و باوكى بەتایبەت دایك .

رۆڤى كۆر (میرد):

بۇ ئەوۋى بتوانىت ھاوسەنگى دروست بکات لە نىوان باوک و

دايکى و ھاوسەرەكەى ئەم خالانەيه :

ا. چاودىزى کردنى دايک و باوکى و خزمەت کردنيان و

موراعاتى سروشتيان :

ئەمەش بەو دەبىت كە دەرگای چاکە کردنيان لەسەر دانەخات

دواى ئەوۋى ژن دەهينى ۋە زياد لە پيوست خوشەويستى بۇ

ھاوسەرەكەى بە ئامادەبونى دايک و باوکى دەرئەپریت، بەتايبەت

ئەگەر بەكك لەوان سروشتى توندى ھەبوو، چونكە بەو كارە

ھەستيان دەبزوينى ۋە دەرنيان پەر كينە دەكات و توشى (غيرە) دەبن

بە تايبەت دايک، ۋە پيوستە ھەول بەدات خو بگونجيني لەگەلياندا

و رازيان بکات و دليان رابکيشى.

ب. بە ويزدانى بوون لەگەل ھاوسەرەكەيدا :

ئەویش بەو دەبىت كە مافەکانى پياريزى ۋە ھەرچى لە باوک و

دايکيەو دەبىستى قبولى نەكات، بەلكو پيوستە لەسەرى گومانى

چاکى ھەبىت و ليکۆلینەو لە قسەکان بکات .

ج. دروستکردنی سۆز و خوشەویستیە:

بۆ نمونە ئامۆژگاری ھاوسەرەکی بکات کە دیاریەک بۆ باوک و دایکی بیات، یان خۆی بیکرێت، بەلام لە رێگەی ھاوسەری پێشەکشیان بکات، بە تاییەتی دایک، ئەمەش دلەکان نەرم دەکات و کینە لادەبات و خوشەویستی دروست دەکات و گومانی خراپ دەڕمۆنێتەوە.

د. گفتوگۆ و تیگەیاندنی ھاوسەر:

بۆ نمونە پێی بلیت: دایک و باوکم بەشیکی دانەپراون لە من، ھەرگیز خراپەیان لەگەڵ ناکەم، وە قبوڵی ئازاردانیان ناکەم، ئەگەر تۆش دڵسۆزیان بیت خوشەویستیت لە لام زیاد دەکات، وە بیرى بڤاتەووە کە روژنیک دەبێت ئەویش دەبێتە دایک، رەنگە بە ھەمان بار و زروفا تێپەر ببیت، جا ئەو کاتە پێی خوشە چۆن مامەلەى لەگەڵدا بکریت، ئاوا مامەلە لەگەڵ دایک و باوکم بکە، وە دڵنیای بکاتەووە کە دەمەدەمى تەنھا قول کردنەوێ کێشەى بەدوادا دێت، نەرم و نیانی لە ھەر شتیکدا بێت جوانی دەکات و لە ھەر شتیکیش نەبێت ناشرین دەبێت.^۱

^۱ بېوانه (من اخطاء الزوج) محمد ابراهيم الحمد - ص ۹۰۵.

۲. گفتوگوی نهرم و نیان له گهل دایک :

پیوسته پیاو (میرد) له دوری هاوسه ره که ی ئاموژگاری دایکی بکات و به نهرمی له گهلیدا بدویت و بیرى بخاته وه که هاوسه ره که ی مافی ههیه که خوا بو ی داناوه، دایکیشی رازی نابیت که کوره که ی بجیتنه ناگره وه به هو ی که مته رخه می نواندن له بهرام بهر مافه کانی و سته م لیگردنی هاوسه ره که ی، ده بیت دایکی تیگه یه نیت که خوای گه وره فره مانى هه لئس و که وت و نهرم و نیانی و ریزگرتنی هاوسه ره که ی داوه به سه ریدا .

به فره مووده ی پیغه مبه ر ﷺ که فره موویه تی :

(ولزوجك عليك حقا) الصحيح البخاري ٦١٣٤ .

۳. پێش بریاردان لە کارەکان دنیایە

پێویستە هاوسەر هەر لایەنێک قسەی بۆ بکات بە وردی لێ بروتیت، خۆشەویستی بۆ دایکی یان سۆزی بەرامبەر هاوسەری نابێت رێگەی ئەو کارە لێ بگریت، چونکە هەر لایەک لە دوو لایەنە جاری وا هەیە لە قسەکانیاندا زیادەپرەوی هەیە، بۆیە چەندین مال و خیزان تێکچوون بەهۆی بریاری خیرای پیاو، سەرەنجام بە چەند قسەیەکی هەلبەستراو هاوسەرەکە ی تەڵاقداوە لە کاتی کدا بێ گوناو بوو.

۴. هەمیشە فەرمانەکانی خوا بێر هاوسەرەکەت بخەرهوه.

بیری بخاتەوه که خوا فەرمانی چاکە کردنی بەرامبەر باوک و دایک کردووه و فەرموویەتی

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَنًا﴾

النساء: ۳۶.

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَنًا﴾

الاسراء: ۲۳.

﴿أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾ لقمان: ۱۴.

جا نه گهر قورئان فهرمانی چاکه ی له گهل دایک و باوک به
گشتی کردوو، نهوا راسته وخو ئاماژه ی به ناره حه تیه کانی دایک
کردوو و فهرموویه تی:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنَا عَلَى وَهْنٍ
وَفَصَّلَتْهُ فِي عَامَيْنِ﴾ لقمان: ۱۲.

له شوینی تر دا فهرموویه تی:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا
وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَفَصَّلَتْهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ الاحقاف: ۱۵.

له بهر نه وهیه که پیغه مبهری خوا^ع سى جار فهرمانی چاکه ی
کردوو له گهل دایک و پاشان جاریک به رامبه ر باوک، کاتی
پرسیاری لیده که ن: چ که سیک له پیشتره بو چاکه کردن له گهلیدا؟
فهرمووی: دایکت، وترا: پاشان کی؟ فهرمووی: دایکت.
وترا: پاشان کی: فهرمووی دایکت.

وتی: پاشان کی: فهرمووی: باوکت.^۱

^۱ متفق علیه (۵۹۷) مسلم ۲۵۴۸.

هەروەها فەرموویەتی: خوا فەرمانتان پێدەکات بە چاکەکردن
لە گەڵ دایکتان، پاشان فەرمانتان پێدەکات بە چاکەکردن لە گەڵ
دایک، پاشان فەرمانتان پێدەکات بە چاکەکردن لە گەڵ دایکتان،
پاشان فەرمانتان پێدەکات بە چاکەکردن لە گەڵ باوکتان، ئینجا
نزیکتەر و نزیکتەر^۱.

لەم فەرمودە یەوێ هەندیک لە زانایانی موسڵمان دەلێن: سێ لە
چواری چاکە بۆ دایکە، یەک لە چواریش بۆ باوک، چونکە دایک
زیاتر ئازاری چەشتووێ لە باوک، دایک زیاتر پێوستی بە چاکە و
چاودێری منداڵەکانی هەیە، باوک بەتواناترە و خاوەنی داراییە،
هەروەها زۆرجار منداڵ لە بەردەم دایکدا بەجورێتەر و دەتوانێت
خراپەیی لە گەڵ بکات^۲.

بۆیە پێوستە میرد بیری خۆی و هاوسەرەکی بخاتەوێ کە
سوپاسگوزاری بەرامبەر دایک سنووری نیە، ئەوەتا پیاویک دێتە
لای پێشەوا عومەری کوری خەطاب ﷺ و دەلێت: دایکم پیر

^۱ صحیح ابن ماجە (۲۰۶۹).

^۲ الاسرة كما يريدھا الانسان - د. یوسف القرضاوي - ص ۵۴.

بووه و كهوتۆته تەمەنەوه، ناچار دەبم بەكۆڵ هەڵی بگرم و دەستنوێژی پێیگرم، ئایا مافی دایکم داوه؟

عومەر رضی اللہ عنہ فەرموی: ھەرگیز مافت نەداوه، چونکە ئەو کاتیەک خزمەتی تۆی دەکرد ھیوای ژبان و مانەوای تۆی بوو، بەلام تۆ کە خزمەتی دەکەیت، ھیوای مردنی بۆ دەخوازیت.

جوانترین نمونە بۆ چاکە لەگەڵ دایک ئەو ھەلوێستەی پێغەمبەرە ﷺ کاتیەک حەلیمە سەعدیە رضی اللہ عنہا (کە دایکی شیری پێغەمبەرە ﷺ) دێت بۆلای، زۆر بە گەرمی پیشوازی لێدەکات و ریزی لێدەگرێت و، ھاوێلانیش ھەمان ریز و پیشوازی لێدەکەن.

دەگێرنەووە کە دێت بۆلای پێغەمبەر ﷺ عەباکەی خۆی رادەخات تالەسەری دابنیشیت و دەفەرموێت: "سلاو لە دایکم" پاشان پێی دەفەرموێت: "نکا بۆ کی دەکەیت تەکاوەت وەرگیراوە... داوای چی دەکەیت پێت بەخشاوە".

ئەویش دەلێت: ئەو پێغەمبەری خوا ﷺ ھەستە، ھاتوم تەکیان بۆ بکەم.

فەرموی: ئەوێ مافی من و مافی بەنی ھاشم پێت ھی تۆیە.

خەلك له هەموو لاوه هەستان و وتیان: ئەى پێغهەمبەرى خوا
ﷺ هەرچی مافی ئێمەشە بۆ ئەوە.

پاشان پێغهەمبەرى خوا ﷺ بردى و کەنیزەکیكى پێهەخشى تا خزمەتى
بکات و بەشەهەى خۆشى لە غەزای حوێهین بەهەخشى بە دایکى.

بەم شێوەیه له هەموو سەردهەمێکدا موسلمانان چاویان له
پێغهەمبەرەهەیان کردوو، تا پەراوه‌کانى میژوو پر بوون لهو چیرۆک
و روداوانەى که باس له چاکەکردنى منداڵ دەکەن له‌گەڵ دایک و
باوکیان. مەئمون دەلیت: کەسم نەدیوه‌ وه‌ک فەضلى کورى بەهیا
چاکەکار بێت له‌گەڵ دایک و باوکى، ئەوەنده چاکەکار بووه‌ که
هەمیشه به‌ ئاوى گەرم دەسنوێژى بۆ دایکى گرتوو، شەویکی
سارد سوتەمەنیان نامێنێت، کاتێک دایکى دەچێتە سەر جیگای
خەوتن، ئەو هەلەدەستێت و قاپێکى مس دەهێنێت و پرى دەکات له
ئاو، پاشان له‌ چراکه‌ نزیکى دەکاته‌وه‌، بەم شێوەیه‌ ده‌هەستێت تا
بەیانى که‌ دایکى هەلەدەستێت له‌خەو، دەبینێت ئاوه‌که‌ گەرمه‌!!.

هەموو ئەمانە ناتوانین بەرەبەرى بکەین بە مافی دایک، چونکە
ئەو به‌ پێستى سکى ئەو منداڵەى هەلگرتوو، خوێنى خۆى پى

بەخشىو، كاتىكيش لەدايك بوو شىرى خۆى پىداو و
 ژياندىو، پاشان ژيانى تەرخان كردوو بۆ ئەو، ئەگەر منداڵەكە
 زەردەخەنەى كردبێت، داىكەكە وايزانىو هەموو دنيا لە رىگەى
 لىوكانى منداڵەكەى پىدەكەنێت. . . . خۆ ئەگەر گریابێت دىباى
 لەبەرچاو تارىك بوو. . . . خۆى بێش كردوو تا بە منداڵەكەى
 بىخشی. . . . سكى خۆى برسى كردوو تا ئەو تىر بێت. . . .
 خۆى پۆشتە نە كردوو تا منداڵەكەى پۆشتە بێت. . . .

چىن بە چىن پەرورەدى كردوو، تەمەنى منداڵەكەى زىادى
 كردوو و تەمەنى داىك كەم بۆتەو، ئەوى بەرەو گەنجى بردوو و
 خۆى لە پىرى نزیك خستۆتەو.^۱

ئەمانە و چەندىن نمونەى تر كە كۆر بىرى خۆى بختەو
 لەسەرەتادا، پاشان بىرى هاوسەرەكەى، تا بىتە هوکارى
 يارمەتيدان لەسەر چاكە كردن لەگەڵيان.

^۱ الدين القيم - د. عبدالرحمن رافت باشا - ص ۱۰۱.

بەروانە بۆ ئەم پەيامە کە پوختەى ئەوانەىە باسمان کردوو: ئەى مێرد... بێ بە کەسێکى ژیر و دانا، بەژیریت کارەکانت بکێشە، زیرەکانە مامەلە لەگەڵ داىک و هاوسەرت بکە، مافى داىکت ئاشکراىە و ھەرگیز داىکت بۆ دروست ناییتەو، بۆیە تا لە ژيانداىە چاکەکارىە لەگەڵیدا و ھەولێ رەزامەندى بەدە، ھەروەھا ستم لە هاوسەرەکت مەکە، بە نەرم و نىانى مامەلەى لەگەڵدا بکە، بەسۆزبە، خۆشت بویت و ھەمیشە یادى بخەرەووە کە داىکت داىکى ئەویشە و خۆشت دەویت و داىکت خوشحاله بە ژيان لەگەڵ ئێو.

وریا بە... لەسەر حسابى داىکت گوێراىەلى هاوسەرەکت مەکە، ھەروەھا هاوسەنگى لە نىوان مامەلەى هاوسەرت و مامەلەى داىکت رابگرە، ھاوکارى هاوسەرەکت بکە بۆ خزمەت کردنى داىکت، چونکە لە سەرەتا و کۆتاییدا ھەر داىکتە، بۆیە مەهێلە گرتە بچوکهکان لە نىوان داىکت و هاوسەرت گەورە بن.

بۆ ئەوێ راستگۆ بێم لەگەڵتا دەلێم: ھەرچەندە ماوێ نىوان هاوسەرت و داىکت نزیک بێت، ژيانت خوشتر و بەختەووتر دەبیت.

بەلام ئەگەر گرفت زۆربوو، بە شىوازىكى جوان و پەر لە
ئەدەب داوا لە داىكت بکە کە چاوپۆشى بکات و لەگەڵ
هاوسەرەکت گرفت دروست نەکات، بەجوانيش داوا لە
هاوسەرەکت بکە تا ريزى داىكت بگریت، چونکە داىكت
گەورەترین و بەنرخترین شتە لە دەستی تۆدا.

راسته و خو پێى بلى که تۆ هەموو مافەکانى هاوسەرت
دەدەیت و خوشت دەویت، لەگەڵ ئەوەشدا لەبەرانبەر مافی
داىکت کە مەترخەم مەبە.^۱

^۱ <http://www.wadawh.com>

دووهم: رۆلی هاوسەر له چارهسەری گرتەکاندا:

بەرستی (ژن) رۆلی گەورەى هەیه له چارهسەری کێشهکاندا که له نێوان خۆى و خەسویدا روودەدات، بەلکو ئەو کارەکنەریکی بنەرەتیه لهو جیاوازییهدا.

بۆیه بهو ئافرەته بەرپزانه دەلێن: بێگومان چاکەکاری تۆ لەگەڵ دایکی هاوسەرەکەت (خەسوت) نزیکترین رێگەیه بۆ چوونه ناو دلی میردەکەت، ئەگەر تۆ ریزی دایکیت گرت و چاکەت لەگەڵ کرد، ئەوکاتە هاوسەرت تۆی خوش دەوێت و سوپاسی کردەوه جوانەکانت دەکات، کەواتە بۆچی سکالا دەکەیت لەدەست دایکی و تەحەمولی ناکەیت؟! .

بۆچی کەم و کورپی دایکی لای هاوسەرت باس دەکەیت، کاتێک دەزانیت ئەوه دەبێتە هۆی دروستبوونی کێشه له نێوانتاندا؟! .

ئەى هاوسەری بەرپز... بەراستی چاکەکردنت لەگەڵ دایکی میردەکەت بەلگەى جوانی رهوشت و هیز و وره بهرزی تۆیه، تۆ رۆلی گەورەت لەم بوارهدا هەیه، دەتوانیت ریزی

مێردهكەت بگريت و لى نزيك بېتهوه و زياتر ريزى داىك و باوكى بگريت، ئەوه دەبێتە ھۆى بەھێزکردنى ھاوسەردارىتان و بليڤسەى ئاگرى ئاشوب لە نيوانتاندا خامۆش دەكات، ئەگەر مێرد لەروانگەى شەرعەوه داواى راگرتن و پاراستنى مافى داىك و باوكى ليكرايىت و ئەو نزيكە پياريزىت، بۆ بەھێزکردنى پەيوەندى كۆمەلايەتى لە ئوممەتى ئىسلامدا، ئەوا بەھەمان شيوەش ئافرەت لەروانگەى شەرعەوه داواى ليكراوه كە پەيوەندى خۆشەويستى لەگەڵ مێردهكەى پياريزىت بۆ راگرتن و بەھێزکردنى پەيوەندى ھاوسەرى.

پاشان ريزگرتنى ئافرەت لە داىك و باوكى مێردهكەى كە ھاوتەمەنى (داىك و باوكى ئافرەتەكەن) رەوشتيكي رەسەنى ئىسلاميە، بەلگەى بەرزى دەرون و رەوشتە، با تەنھاش مەبەستى رازيکردنى دلى ھاوسەرەكەى بىت، يان بۆ راكيشانى سەرنج و خۆشەويستى خزمەكانى بىت.

ھەروەھا پيوستە ئافرەتى بەريز بزانيت كە ئەو ئافرەتەى وادەزانيت كېپرەكيت لەگەڵ دەكات ئەوه داىكى مێردهكەتە، ئەو

کورەش ناتوانی وازی لیبھێنیت، چونکە دایکیتی کە (نۆ) مانگ بەسکی ھەلیگرتوو و بەشیری خۆی گوشتی کردوو و بەسۆز و میھرەبان بوو و ژبانی خۆی بۆ تەرخان کردوو تا کردووەتی بەو پیاوێی کە ئیستا ھاوسەری تۆیە.

ئینجا ئەو ئاfrتەرە نەنکی منداڵەکانی تۆیە و پەیوەندی بەھیزی لەگەڵیاندا ھەیە، بۆیە جوان نییە کە وەك دوزمنیک مامەڵە ی لەگەڵدا بکەیت، چونکە ئەو کاتە ئەویش بە ھەمان شیوە مامەڵەت لەگەڵدا دەکات.

جاری واش ھەبە ھەندیک ھەلوێستی سارد لە دایکێوە دەبینیت، بەلام دەبێت ئارام بگریت و چاوەڕێی پاداشت بیت، ئەگەر لەناو مال و خێزاندا رەوشتی ئیسلامی بلاوبۆوە و ھەرکەسیك ماف و ئەرکی خۆی بزانی، ئەو خێزانە رەزامەند و بەختەور دەبن.

جا ھاوسەری بەرێز بزانی کە مێردەکەت کەسوکاری خۆی خۆشتر دەوێت لە کەسوکاری تۆ، تۆش لەم بارەوە سەرزنشتی مەکە، چونکە تۆش بەھەمان شیوەیت، بۆیە

ئاگاداربە و ھەولمەدە کەسوکاری لە لا ناشرین بکەیت، یان
وابکەیت کەمتەرخەمیّت بەرامبەر یان، چونکە ئەو ھەولە
لەنیوانتاندا دروست دەکات . . .

کەمتەرخەمی ژن لە ریزگرتنی کەسوکاری مێردەکە،
کەمتەرخەمی بەرامبەر بە ریزی خودی مێردەکە.

پاشان دەزانیت ئەو پیاوێ کەسوکاری خۆی
خۆشەویّت و لەگەڵ دایک و باوکی بەریزە، ئەو کەسە
کەسیکی ریزدار و چاکە و شایستەیی ئەو ھەولە ھاوسەرە کەشی
ریزی بگریّت و خۆشی بویت و ئومیدی خێر و چاکەیی بێ
ھەبیّت.

ئەو پیاوێ کە ھیچ خێری بۆ دایک و باوکی نیە،
زۆرجار خێری بۆ ھاوسەر و منداڵەکانیشی نابێت.

ئەگەر تۆ رازی بیت کە مێردەکەت ئازاری دایک و
باوکی بدات و خراپەکاریت لەگەڵ یان، یان رازی بیت تۆ
مامەڵە خراپ لەگەڵ دایک و باوکی بکەیت، ئایا رازیت
کە ئەویش ھەمان مامەڵە لەگەڵ دایکی تۆدا بکات؟ یان

هاوسەرى براكانت بەو شيۆەيە مامەلە لە گەل دايكى تۆدا
بکەن؟ .

ئايا رازيت بەو شيۆە هاوسەرى كۆرەكانت بەو
شيۆەيە مامەلەت لە گەلدا بکەن، كاتيك كۆرەكانت بونە
خاوەنى هاوسەرى خۆيان؟ ئەو كاتەى لاشەت لاواز و
سەرت سېى بوو؟

لەكۆتايدا: ھەلۆيستی ئافرەتى چاك كە يارمەتى
هاوسەرەكەى دەدات بۆ چاكەکردن -بەيارمەتى خول
زەمانەتى چارەسەرکردنى كيشەكانە، ئەو دەلەكان پیکەو
وابەستە دەكات، چونکە دايك و باوك ئەگەر
خۆشەويستىەكى راستەقىنەيان بىنى لەلایەن هاوسەرى
كۆرەكەيانەو ئەوانیش ئەو ھەلۆيستە دەنرخيئن .

زۆرجارىش بىنراو كە زۆريك لە دايك و باوك هاوسەرى
كۆرەكەيان بە ئەندازەى كچى خۆيان خۆش ويستوو، ئەمەش بە
يارمەتى خوا و ئاكارى جوانى ئەو ئافرەتەنە بوو كە ھەميشە سوور
بوون لەسەر مامەلەى جوان لە گەل دايك و باوكى مێردەكانيان .

زیادله مانەش شتیکی تر یارمەتی ئەوە دەدات کە ئافەرەت
جێی خۆی لە دڵی باوک و دایکی مێردە کەیدا بکاتەو،
ئەویش ئارامگرتنە لەسەر سارد و سەری ئەوان، چاکەکردن و
چاوەڕێی پاداشتی خوایی، ئەویش بەو دەبێت کە دیارییان
پێشکەش بکات، بە جوانی قسەیان لە گەڵدا بکات، گۆی بۆ
قسەکانیان بگریێت و نەرمونیان بێت، سلاویان لێبکات،
ئامۆژگاری مێردە کە ی بکات کە مافی دایک و باوکی
بپارێزێت.

دەستی نزا و پارانەو بۆلای خوا بەرز بکاتەو،
داوا بکات خوا دڵیان بکاتەو و سۆزیان بجوڵێنێت و یارمەتی
ئەمیش بدات بە جوانی مامەلەیان لە گەڵدا بکات.

ئە ی هاوسەری بەرێز . . . ئەم واتا جوانانە بەهێنە پێش
چاوی خۆت، بیری ئەوە بکەرەو کە بە چاک باست دەگریێت
و خواش پاداشتی گەورە ی لە دواڕۆژدا بۆ ئامادە کردوێت.^۱
هەر وەها پێویستە لەسەر ئافەرەت هەولبەدات گفتوگۆ
لە گەڵ دایکی مێردە کە ی بکات، تا ئەویش هەست بکات کە

^۱ اخطاء الزوجات - محمد بن ابراهيم - ص ۱۱-۱۶.

رۆل و کاریگەری ماوه، و بیرى به سود و تیروانینی دروست
بوخۆی دروست بکات و عوزر بهینیتەوه و بلیت: خەسوم
لهو قسه دا مه بهستی سوکایه تی کردن نه بوو به من، یان رهنگه
بیئاقهت بیّت و به هانه یه که ی هه بیّت، یان قهیناکه ئه ویش
له جیتی دایکمه، یان به بیروبوچونی خۆی مه بهستی
یارمه تیدانی منه، یان رهنگه کاتیکی زیاترم بویت بو
تیگه یاندنی به شیوازیکی راست و دروست. . . .

هەندىك نامۇزگارى بۇ چۆنىيەتى مامەئە لەگەل خەسودا :

۱. وەك دايك مامەئەى لەگەلدا بکە :

هەر لە سەرەتای رۆژى يەكەمى پەيوەندى نيوان ژن و مێرد ،
هەريەك لە بوك و خەسوو چاوەرپى بەربابوونى جەنگيىكى نوێ
دەكەن و هەريەك لەوان دەيهوێت تيايدا سەربکەوێت ، لەگەل
ئەوى دۆراو لە کۆتاييدا (پياو - مێرد) دەبێت .

بەلام ئافەرەتى ژير ئەويە کە هەولبەدات وا لەخەسوى بکات
ببێتە دايك ، تا وەك دايكىك ئارام بگرێت لە ئازارى منداڵەکانى ،
جا ئەگەر دەتەوێت دلێ خەسووت بۆلاى خۆت رابکێشیت وەك
دايك مامەئەى لەگەلدا بکە ، ئەوکاتە دەبينیت ئەو دوژمنە نيه کە
چاوەرپى دەکرد ، بەلکو زیاتر تێدەگات و هەولێ بەدیهێنانى
ژیانت دەدات .

ئەم هەنگاوەش زۆرى تێناچیت ، بەلام زوو بەرھەمەکەى
دەبينیت .

۲. ھەمیشە پىیى بلى: بەلى.

كاتىك خەسوت ھەست دەكات گوىى بۆ دەگريت و گرنكى
 بە قسە و بۆچونەكانى دەدەيت ھەست بە رەزامەندى دەكات،
 ھەرچەندە زۆر ئافرەت ھەن كە رازى نابىن خەسووەكانيان دەست
 بۆخەنە ژيانيان، بەتايىبەتى لە پەرورەدى مندالدا تەنھا وشەى
 (نەخىر) دەزانن، كە ئەمەش شوئەوارى خراپ لە دەروونى
 خەسوودا بەجىدەھىلئىت و ھەست دەكات كە ھاوسەرى
 كۆرەكەى فەرامۆشى دەكات.

بۆ خۆپاراستن لەو ھەستە وشەى (بەلى) بەكاربەيتە
 ھەرچەندە قسەكانىشى لای تۆ راست نەبن، جا دەتوانى ئەوجارە
 قسەكەى بەگوى بکەيت، يان ھەولئى گۆرپىنى بدەيت بەبى ئەو
 ھەست بكات.

بۆئونە ئەگەر خەسووت وتى: ئەو پىلاو ھەلبىزىرە بۆ
 مندالەكەت، دەتوانىت بلىيت: بەراستى ھەلبىزاردىكى گونجاو،
 بەلام ئەى ئەم جووتەت بەلاو ڇۆنە؟ ئايا لەگەل جلوبەرگەكەى
 ناگونجىت؟ لەم كاتەدا ھەست دەكات كە ھاوسەرى كۆرەكەى
 بەرپەرچى نەداوئەو ە بەلكو بەھەردوکیان شتىكى باشتريان
 ھەلبىزاردوو.

۳. لە ھەلەکان بېورە:

کێ لە تێمە ھەلە ناکات؟ ھەموومان ھەلەمان ھەیە و جاری وا ھەیە کردووە و ھەلسوکەوتێک دەکەین بەبێ بیرکردنەوە، ئەمەش لای بەتەمەنەکان زۆرترە، بۆیە لەلایەن خەسوتەووە چاوەڕێی ئەو ھەلە زۆرانە بکە، بەتایبەت لە سەرەتای یەکتەناسینەووە، بەلام دەبێت لیئوردنی زۆرت ھەبێت، وا مامەلە مەکە کە ھەر قسە و ھەلسوکەوتێک واتایەکی خۆی ھەیە و مەبەستدارە و دەبێت لە مەبەستەکی تێبگەیت... بەلکو سادە مامەلە بکە. ئەگەر بە قسەیەک بێزاری کردیت، زۆر بیرێ لێ مەکەرەووە و روو لەو قسەیە وەرەبگیر، ئەگەر وانەکەیت سەرەنجای خرابی لەسەر خۆت و ھاوسەرت دەبێت و ھەمیشە دەبێت ھەولێ پرکردنەووی بۆشایی و ھەلامی رەخنەکانی تۆ بێت، وریابە... بێرێ نەچیت کە ئەو دایکی مێردەکەتە ھەمیشە ناتوانیت بە ھەلەکانی مامەلە لەگەڵدا بکات چونکە لەھەمان کاتدا ئەو دایکیتی و خۆشەویستی بۆی ھەیە... تۆش ریز لەو خۆشەویستێ بگرە.

٤. ریزی بگره:

ئافرەتی زیرەك كە مەبەستی ئەوێه لانەى خۆى لە تېكچون
بپاريزت، دەبیت كەسایەتییەكى خۆشەویستی ھەبیت لای
كەسوکاری مێردەكەى بەتایبەت لای دایكى، بۆیە ریزگرتنى
خەسوو ھەستى خۆشەویستى بۆ بوکەكە لای خەسوو دروست
دەكات، ئەگەر قسەى كرد گوێى بۆ بگرە با چەند جار یكیش
دوو بارەى بكاتەو، چونكە ئەو وای لێدەكات كە ھەست بە
ریزی تۆ بكات بەرامبەرى، سەرەنجام ئەو دایكە ھەست دەكات
كەچىكى بۆ زیادبوو، نەك كۆرپىكى لەدەست چوو.

٥. بە زەھوق و چیرۆكى ساغەو مامەلەى بكە:

جوان مامەلە كردن لەگەڵ خەلك ئەسیریان دەكات بەتایبەت
ئەگەر ئەو كەسە خەسوو بیت كە ھەمیشە چاوەڕێى ھەلەى تۆیە،
ئەگەر تۆ بە جوانى مامەلەت لەگەڵ كرد و بوارت نەھێشتەو بۆ
رەخنەكانى، دەتوانیت سەربكەویت و مامەلەى ئەویش بگۆریت.

۶. میرده که ت له دایکی نزیك بخه رموه:

کاتیڤ دایک ده‌بینت کورە‌که‌ی ژنی هیناوه هه‌ست ده‌کات
ئەو کورە‌ی له‌ده‌ست چوو، چونکه ئێر سه‌رقالی ئافره‌تیکی تر
ده‌بیت و له‌و جیاده‌بیته‌وه، ئەمه‌ش وای لێ‌ده‌کات رق و تورە‌یی
هه‌بیت به‌رامه‌ر بو‌که‌ی.

جا ئەگەر دۇنيا بوو ھاوسەرى كۆپرەكى بۇتە ھۆى
توندكردنەھەى پەيوەندى مېردەكەى بە كەسوكارى، ئىتر ئەو
ترسەى نامىيىت و ئارام دەبىتەوہ و دەزانىت كۆپرەكەى لەدەست
نەچووہ، چونكە دەبىيىت ھاوسەرەكەى ھانى دەدات كە رېز لە
دايك و باوك و كەسوكارى بگريت و سەردانىان بكات، بۆ
ئەمەش ماناى ئەوہ نىہ ئەو نەخشەى ژيانى ئېوہ بكيشيت،
نەخېر . . . تەنھا ئەوەندە مەبەستمانە تۆى ھاوسەر وا دابنى ئەو
خەسووہ تۆى، يان دايكت بئەرە جيگەى، ھەزدەكەيت چۆن
مامەلەت لەگەلدە بگريت، ئەو مامەلەيەش لەگەل بەرامبەرەكەتدا
بكە، لەبىرت نەچيت، ئەگەر مېردەكەت بۆ كەسوكارى چاك
نەبيت دواروژ بۆ تۆ و مندالەكانت چاك ناييت .

٧. ھەمیشە سوپاسی بکە :

ھەموومان ھەست بە دلخۆشی و شادی و ڕەزامەندی دەکەین
 کە ببینن بەرامبەرمان پێزانن بەرامبەر ئەوێ ئەنجامی دەدەین،
 بەراستی مامەڵەی خەسوو وەک دایکێک، ھەرچەندە دایک
 چاوەڕێی سوپاسی تۆ نیە، بەلام سوپاسکردن و دەرپرینی پێزانن
 بەرامبەر چاکەکانی ھەستیکی جوانی لا دروست دەکات،
 وامەزانە کە خۆشەویستی خەسووت وادەکات چاوەڕێی ھیچت
 لێتەکات، بەلکو ھەمیشە چاوەڕێی سوپاسی تۆیە.

بۆنۆنە ئەگەر لەمال نەبوویت و چاودێری منداڵەکانتی کرد،
 کە گەڕایتەووە بلی: زۆر سوپاست دەکەم و بە چاکەکانت دەزانم،
 بەراستی ئەگەر تۆ نەبویتایە نەمدەزانی چیان لێبکەم.

ئەم وشانە شوێنەواری گەورەیان دەبێت لەسەر دل و دەرونی
 و زیاتر ھانی دەدات کە ئەو خزمەتە دووبارە بکاتەووە.

چەندجوانە ئامۆژگاری بانگخوازی ئیسلام خاتوو (زەینەب
 غەزالی) بە ناوێشیانی (مەشخەڵی مامەڵە کردنی دایکی مێرد و ژنی
 کۆر).

دەلێت: "گفتوگۆیەکی ھەستیارت لە گەڵ دەکەم، دەزانم زۆر پێویستە، چونکە زۆرجار خێزانی بەختەوهری شیواندوو، زۆرجاریش بالی کیشاوێ بەسەر خێزانی کدا و بەختەوهری کردوون، ئەویش پەيوەندی نێوان (بوك و خەسوو)ە.

چەند جوانە لەسەر بنەمای دایکێک بۆ دوو ھاوسەر مامەلێ لە گەڵدا بکەیت، چونکە خەسوو ئەو درەختە بە کەمێر دەکەیت تۆی بەرھەم ھێناوێ و پاشان بە سیبەری خۆی پاراستوێتی و لە ئاوی ژیانی خۆی گۆشی کردوو، تا بۆتە ئەو بەرھەمە کە دڵەکان کەمەندکیش دەکات و ئاواتەخواز دەبن بۆی، تۆ ئەو کچی شیرینم بووێتە ئەو کەسە بەروبومی ئەو درەختە لێکردۆتەو، ئایا پێت خۆشە ئەو درەختە کەمێر دەکەیت بەرھەم ھێناوێ بپریتەو؟! .

من بانگەشە تۆ دەکەم لەژێر سیبەریدا دوعا گوێیت و ئاوی ئەو درەختە بدەیت کە خەسووتە، کچەکەم ئەگەر گوێراپەلێ خوا بیت لە بەرامبەریدا، پاداشتی گەورەت لای خوا، خوا فەرمانی کردوێ بە چاکەکردن لە گەڵ دایک و باوک، تۆ چەندە ھەولێ رازی

کردنی دایک و باوکت دەدەیت و کاریک دەکەیت خۆشحالیان بکەیت، لەگەڵ دایکی هاوسەرەكەشت وا مامەڵە بکە و لەبەرەمبەری لە خوا بترسە، چونکە ئازاردانی دایک و باوک یەکیکە لە گوناھە گەورەکان.

پیغمبەر ﷺ فەرموی: (إِلَّا ادْلُكُمُ عَلَى اكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟).
قالوا: بلى يا رسول الله. قال: الشرك بالله و عقوق الوالدين و شهادة الزور) صحيح البخاري (٥٩٧٦).

گرنگە یارمەتی هاوسەرت بدەیت تا چاکەکار بێت لەگەڵ دایک و باوکی، هەمیشە بەو شیوێە ئامۆزگاری بکە تۆ لەگەڵ دایکی میژدەکەت هاوسۆزیت، جا ئەگەر بینی کۆرەکە ی توپەت دەکات، ئەویش توپە دەبێت هەتا ئاسودە دەبێت، بەختەوهریش ئەوێە کە ئاوێتەبوون لە نێوان خێزانی پیاو و خێزانی ژن دروست بێت و خۆشەویستی و سۆز و بەزەیی لە نێوانیاندا بێت.

بۆیە داوا دەکەم لە تۆی بەرپێز کە بێتە کچ و هاوڕێ و خۆشەویستی خەسوت، تا ئەویش بێتە دایک و هاوێ و خۆشەویست بۆ تۆ. . . هیوادارم بیر لە وشەکانم بکەیتەوه".^١

^١ www.balagh.com/woman/npsa

سینیه م: رۆئی خه سوو (دایکی میرد) له چاره سه ری کیشه کاندای:

دهبیت دایک بزانیّت که ژن هینان و شوو کردن یاسای
 بونه وه ره و کاریکی سروشتیه، په یوهندی باوک به هاوسهر و
 منداله کانی فه رمانیکی خوا کردی خو پرسکه، ئه مهش بو ئه وهی
 ئارامی و دلسۆزی و به زهیی به دی بیت ﴿وَمِنْ ءَايَاتِهِ اَنْ خَلَقَ
 لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لَتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً
 وَرَحْمَةً﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿ الروم: ۲۱.

ئه گهر دایک ئه م راستیه ی زانی ئارام ده گریت، ئه گهر
 یاده وه ریه کانی رابردو و بینته وه پیش چاوی خوی ده زانیّت که
 ئه ویش رۆژیک له رۆژان کاریگهر بووه به میرده که ی و سۆز و
 به زهیی و خو شه ویستی له نیوانیاندا بووه، ئیتر شتیکی نامۆ نیه
 ئه گهر ببینیت جگهر و دلی که کوره که یه تی گرنگی ده دات به
 هاوسه ری و چاودیریان ده کات، پیوسته بزانیّت که به خته وه ری
 دایک به ستراوه به به خته وه ری وه چه و منداله کانی وه، چونکه
 وه کو ئه و دره خته وایه که لق و چله کانی له ده وری کۆبونه ته وه و
 سییه ر بو خه لک دروست ده که ن.

جا ئه گهر ئيمه باسى رۆلى دايك بکهين دهبينين ههنديك دايك به بيتهوهى خوى ههست بکات دهبيته مايهى خهم و پهژاره و زيان بۆ کوره کهى، که پيشتەر زۆر دلسوزانه ههولئى داوه ئاسوده بيت و ههولئى ژن هينانى بۆ داوه، به لام مامهلهى خرابى دواى ژن هينانى کوره کهى دهبيته مايهى نائارامى کوره کهى، ئهمهش له بهر ئه وهى ههست دهکات کوره کهيان لى بردووه و کوره کهى دلئى به لايه کى تر دا رويستووه، بۆيه دهيه ويته وه دلّه بگيرپيته وه، زۆر جار بوغز و کينه وای ليده کات که ههولبدات کوره کهى له هاوسه ره کهى جيا بکاته وه، به لئى ئه وه شى ده داتى که هاوسه ريکى چاکترى بۆ بدۆزپيته وه له گه ل ئه وهى هاوسه رى کوره کهى شياو و گونجاو و جوان و ره وشت به رزه .

ههنديك دايك کاتيک دهبين کوره کانين له گه ل هاوسه ره کانين دلشاد و به خته وه رن، يان ريژى هاوسه ره کانين ده گرن، ئاگرى غيره و تورپى له دهرونياندا کلپه ده سه نيته و ههولئى تیکدانى ئه و ئاراميه دهن که سه ره نجامى باشى ناييت، ههنديك دايك زۆر به ره قى و زبرى مامه له له گه ل هاوسه رى

کۆرپەکیان دەکەن و کەم و کۆرپەکان گەورە دەکەن و درۆی بۆ
هەڵدەبەستن.

جا ئەو دایکی بەخشندە.. ئەو ئەو کەسە کۆرپەکەت
خۆشەوێت و ئاواتی بەختەوهری بۆ دەخوازیت.. وریابە مەبەرە
هۆکاری شیواندن و تیکدان و خاپورکردن، مەبەرە ئاگرێک کە کەش و
هەوای خێزانێک بسوتێت، تەسلیمی خەیاڵ و بیرکردنەوە و هەمیەکان
مەبەرە کە پاکی و بیگەردی نێوانتان دەشیوێت، پەیوەندیت لەگەڵ
هاوسەری کۆرپەکەت با پەیوەندیەکی دوژمنایەتی نەبێت، بەلکو بێرە
دایک تا ئەویش بێتە کچ بۆ تۆ و چاکەت لەگەڵدا بکات، لێوردنت
هەبێت بەرامبەر هەڵەکانی، ئەگەر کەم و کۆرپەت بینی بە نەرم و نیانی
ئامۆژگاری بکە ئەوکاتە تۆش و ئەویش بەختیوەر دەبن، بەلکو چاکەت
لەگەڵ دەکات و دیاریت پێشکەش دەکات، تۆش دلە گەورەکەتی بۆ
دەکەیتەوه و بارانی میهرەبانی بەسەردا دەبارتێت و دوای بۆ دەکەیت،
خوای گەورەش پارێزگاری لە تۆ دەکات و بەخشندە و بەسۆز دەبێت
بەرامبەرت.^۱

^۱ حقوق الوالدین - محمد بن ابراهیم الحمد - ص ۲۰-۲۱.

چەندجوانە ئامۆزگار یەکانی مامۆستا (زەینەب غەزالی) کە
بانگی خەسوودە کات و پێی دەلێت:

تۆش ئە ی خەسووی خۆشەویست، ئومێدەوارم ئاگاداری
هۆکاری پاراستنی کۆرەکەت بیت، بێرته روژی زەماوەندەکە ی
چەند ئاسودە و خۆشحال بویت؟ ئەوکاتە تۆ بربارت دابوو کە
هاوسەری کۆرەکەت وەك کچی خۆت بڕوانیت، کەواتە بۆ
لەدوای ژن هێنان؟ ئەو هەر ئەو ئافەرەتە یە کە لە ئامیزت گرت و
خۆشحالی دەمارە خۆننەکانتی پڕ کرد و لە رومەت و دیدارتدا
دیاربوو؟ روژی ئاھەنگیش خۆشەویستیت بۆ دەربرین؟ کەواتە
دوای بەیەکتر گەشتنیان چی واتۆرە ی کردویت؟! .

کۆرەکەت و هاوسەرەکە ی؟ بەراستی گلەیت لەسەرە ئەگەر
وەك کچی خۆت سەیری نەکەیت و میھرەبان نەبیت لەگەڵدا، ئایا
پێویست نیە ئەو خۆشەویستیە ی بۆ کچەکەت و زاواکەت
دەریدەبڕیت بۆ کۆر و بوکە کەشت دەریبڕیت؟! .

خۆشەویستم . . . دادپەروەری شەریعەتی خوا یە، بەخۆتدا
بچۆرەو لە پە یوەندیت لەگەڵ هاوسەری کۆرەکەت، بچۆ لە

قورئاندا مانای سۆز و بەزەیی بۆختنەرەو، وەچە کانت لەپێشترن بەو سۆز و بەزەییە، دەی میژدەکە ی کورپی تۆیە، پارچە یە کە لە جگەرت، منداڵەکانی وەچە و نەوێ تۆن، کەواتە دڵت پەر لە خۆشەویستی بکە بۆ هاوسەری کورپە کەت و منداڵەکانی کە نەوێ تۆن، بۆ ئەوێ ماله کەتان لەسەر بناغە ی روشنایی خوایی دروست بێت.

مالی وێران و پەر لە کێشە ئەو روشنایی و نەوێ نیە، مالی کورپە کەت لە دوعا و پارانەو بەکۆل و چاکە کانت بێش مەکە، مال و سامان دەروات و تیا دەچێت، تەنھا مانا جوانەکانی ژیان دەمیێتەو، بەسۆزە لەگەڵ خێزاندا، بەشوێن هەلە و کەم و کورتی و ناتەواوی هاوسەری کورپە کەتدا مەگەرێ، بەلکو ئامۆژگاری کە، بزانه ئەو نەوێ رۆژگارێکە جیاوازی لە رۆژگاری تۆ، کەواتە بۆی بێ بە دایکیکی میهرەبان و خوشکیکی راست و دلسۆز، جا دلتیا بە ئەویش وە کچیێک و هاوێلێک مامەلەت لەگەڵ دەکات و ئەوساش ئالای بەختەوێ لەسەر مالتان دەشە کێتەو.^۱

^۱ www.balagh.com/woman/npsa

چوارەم: روئی دایکی ئافرەت (ژن) لە چارەسەری کێشەکاندا:
 بە دایکی ئافرەتی شووکردو دەلیم: ئەی دایکی بەسۆز
 نامیزی گەرم، دلە گەورە، دلنیام تۆ کچەکەت خۆشەوێت و
 ئاواتی بەختەوهری دەخوازیت، بەلام ئەگەر زۆر سوربیت
 لەسەری.. رەنگە نەزانیت و بجیتە ژبانی تاییهتی
 هاوسەردارییهوه، کێشەیی بچوک دەست پێدەکات و گەورە
 دەبێت، لەدوای ئەوه هیچ سودێکی نابێت و بەختەوهرییهك که له
 دەستدا ناگەرێتەوه.

جوانترین ئامۆژگاری که پیشکەشی تۆی بکەم ئەوێهه:
 خۆت لە کاروباری تاییهتی کچەکەت هەلمەقورتێت، بەلکو
 هەمیشە ئەوه بیری کچەکەت بخرەوه که چاکەکار و گوێرايهل
 بێت لەگەڵ مێردەکهی و هەولبەدات رازی بکات، بەلام چۆن دلی
 مێردەکهی رابکێشیت و بەختەوهری بکات؟ ئەو کارانه چين که
 ئافرەت لای مێردەکهی خۆشەویست دەکات؟!.

ئەو شتانەیی فێربکە که کچەکەت نایزانیت، یارمەتی بدە بۆ
 ئەوهی خێزانیك دروست بکات که لەسەر بناغەی ئایین و رهوشتی

جوان و مامەلەى بەرز دروست بێت، ئەگەر شکات و سکالای لە
مێردەکەى ھەبوو، تۆش ئەوەندەى تر ناشرینی مەکە، بەلکۆه
خۆشەویستى بکە، فێرى ئارامى و زوبان شیرینی بکە و
ئامۆژگارى چاکەى بکە، وریابە بەھۆى تۆوە کلپەى ئاگرى
نیوانیان زیاد نەکات.

ئەى دایکى میھرەبان، مێردى کچەکەت بکەرە کورى
خۆت، چیت بۆ کورەکانت پێخۆشە بۆ مێردى کچەکەشت
پێخۆش بێت، بە نەرم و نیانى و میھرەبانى مامەلەى بکە، گوێى
بۆ بگرە و سەردانى بکە و ھەمیشە بىرى بخەرەووە کە تۆ بەختەوهرى
کچەکەت بە لاوە گرنکە، بىر لەو ئامۆژگاریانە بکەرەووە کە ئافەرەتە
دەشتەکیە کە لە شەوى گواستنەوهرى کچەکیدایى پێى وت.

پینجه م: رۆلی باوکی (ژن) له چاره سه ری کیشه دا:

به راستی باوکی (ژن) رۆلێکی گه وره ی هه یه، نه گه ر سه یری میژوو بکه ین له پیغه مبه ر ﷺ گه وره تر و مه زنه رمان ده ست ناکه ویت بو چاره سه ری گرفته کان، بر وانه چۆن مامه له له گه ل (فاطمه) ی که چیدا ﷺ ده کات و هه وایی ده برسیت و چۆن له گه ل (عه لی ﷺ) مامه له ده کات و به شوینیدا ده گهریت کاتیک فاطمه ﷺ ده لیت: توره بووه و چۆته ده ر. پیغه مبه ر ﷺ بۆی ده گهریت، نه رم و نیان ده بیت له گه لیدا و واز ناهیتیت تا ده بیاته وه ماله وه و عه لی ﷺ ده رگای ماله که داده خات و خوشی دل و ده رونی پیغه مبه ر ﷺ ده گهریت، وه زۆر جار پیغه مبه ر ﷺ سه ردانی فاطمه ﷺ ده کات، بۆیه باشت رین باوک بووه بو منداله کانی.

یان چۆن مامه له ی له گه ل (عثمانی کورپی غه ففان ﷺ) کردووه که میردی (روقیه ﷺ) و له پاش نه ویش (ام کلثوم ﷺ) بووه، که کاتیک نه ویش وه فاتی کرد به (عثمان) ی فهرموو: نه گه ر که چی سیته میشمان هه بوایه، ده مانکرده هاوسه رت نه ی عثمان.

ئینجا بزانه پیغه مبه ر ﷺ چۆن مامه له ی له گه ل (نه بی عاصی کورپی ره بیع) ی میردی که چه که ی کرد... هه موو نه م نموانه له ژبانی

پېغه مېهر ﷺ ته وه بۆ (باوکی کچ) (خه زوری کوړ) روشن ده کاته وه که چۆن مامه له له گه ل میړدی کچه که یدا بکات و چۆن دلې رازی بکات و کیشه کان به ژیری و به وردی و ناموژگاری جوان چاره بکات.

تهو شتانه ی که پتویسته باوک له گه ل میړدی کچه که یدا ره چاوی بکات له پېشدا تهو به که : ته رکی زه ماوهند و ناو مال و ناماده کاری له سر قورس نه کات، به لکو پتویسته یشه کان ئاسان بکات مادمه کوره که ی به دل و که سیکې چاکه، بۆ تهو ی دوا ی دروستکردنی ژبانی هاوسهری قهرزاري ماندویان نه کات و ژبانان لی نه شیونیت، چونکه تهو کاته ژبانی کچه که شی ده که وېته ناخوشی و غم و په زاره، ئینجا باوکی کچ که ده بینیت مالی کچه که ی په زاره و خه فته چواره وری داو و قهرزارن، کاریگر ده بیت و خه و خه فته له کچه که ی ده خوات، بویه تکایه ئاسانکاری بکن و ئاسانکارین ته ی باوکی کچه کان . . .

ههروه ها له سر باوک پتویسته به رده وام هانی کچه که ی بدات بۆ ریزگرنتی هاوسهره که ی و گوپرایه لی و جوان مامه له کردن و پاراستنی ماله که ی، لیر هندا باوک رولیکې کاریگر و بهر چاوی ده بیت.

بەشی پینجەم

گرفت و چارەسەر

۱. دایکی ھاوسەرەکم ئەوەی بۆ کچەکی بێ خۆشە بۆ منی بێ خۆش نە!!.
۲. چاکە لە گەل دایک و باوک و رەزامەندی ھاوسەرم.
۳. ئایا خێزانەکم لە مائی کە سوکارم دەربەکم؟!.
۴. لە نێوان ھاوسەرەکم و دایکیدا.
۵. مێردەکم لە کە سوکارم تورپە!.
۶. خەسووم یان دوژمنم.
۷. خەسووم دەبەوێت کچەکم بکاتە مولکی خۆی.
۸. خۆگۆنجان لە گەل کە سوکاری مێردم.
۹. خێزانەکم دوژمنایەتی کە سوکارم دەکات.
۱۰. باوک و دایکم قسەی ناشرین بە ھاوسەرەکم دەلێن!.
۱۱. ژنەکم روژانە سەردانی دایکی دەکات.
۱۲. لە دوودلێدام لە گرنکیدان بە خەسووم.
۱۳. ژنەکم و خەسووی لە خێزانیکیدا.
۱۴. کە سوکارم دیمیانەوێت ژنەکم بێ تەلاق بلمن، چی بکم؟!.
۱۵. عەورەتی دایکی ژن بەرامبەر بە مێرد.
۱۶. هەلۆیستم لە بەرامبەر مەملانی ژنەکم و دایکم.

پۆیست بوو لەم کتییەدا کۆمەڵێک گرتی واقعی لەسەر
زوبانی خاوەنەکانیانەوه بۆ خوێنەرانی تۆمار بکەم، لەگەڵ
چارەسەری گونجاو بۆ ئەو گرتانە.

لەدوای یارمەتی خوا، پشتم بەست بە هێڵی ئەلیکترۆنی
(ئینتەرنێت) و لە سایتی (المستشار) کە باس لە گرتە خێزانی و
پەروەردەیی و دەروونی و پزشکیەکان دەکات، لەویدا ئەوەی بە
شیاوێ زانییەت و سودی بۆ بابەتەکەی ئیمە هەبێت وەرم گرت،
لەگەڵ رینگەچارەیی ئەو گرتانە کە لەلایەن مامۆستایانی پەڕۆ
دیاری کراون.

منیش بە شیوازیکی تر پرسیار و وەلامەکانم داڕشتەوه،
لەگەڵ (تخریج) کردنی فەرموودەکان، هەروەها یارمەتیم لە
هەندیک فەتوای لیژنەی بەردەوامی فەتوا لە سعودیە و میصر
وەرگرت، لەخوا داواکارم زیاتر لە پەیامەکەی شارەزیمان بکات.

یەكەم: دایكى مێردهكەم ئەوەی بۆ كچهكەى بە ئاواتى
دهخوازیت بۆ منى به رهوا نابینیت.

"سلاوى خواتان لی بیت .

هيوادارم زوو وهلامم بدهنهوه، خوا پاداشتان بداتهوه :
دایكى مێردهكەم مەروڤىكى بهرپر و رهوشته بهرزه، بهتایبته
لهگەل من، و لهگەل كهسوكارم، لهم رووهوه نامهویت ستهمى
لێكەم . . .

بهلام ئەوەی تێبینى دهكەم له هەندىك كاتدا كه بۆ نمونه به
گهشت و سهفهرم رازى نيه لهگەل مێردهكەم، ئەمه له دهم و چاويدا
تێبینى دهكەم، و له شتوازى قسه كانيدا، بۆ زانياريش ئەو كچىكى
شووكردوى ههيه، زۆر خوشحاله كه كچهكەى لهگەل
هاوسهريدا سهفهر و گهشت دهكات، ئەمه زۆر بێتاقهتى كردووم،
من دهمهویت بۆ منیش خوشحاله بیت وهك كچهكەى .

له لایهكى ترهوه ئەو پێى خوش نيه كه كهسىك باسى چاكه و
ستایشى من بكات، نازانم هۆكارى چیه؟

له لایهکی ترهوه زۆرجار داوای مهسرهفی زیاده له میردهکهه دهکات له کاتیکیدا کوری تری ههیه، کچی ههیه و هاوکاری دهکهه و میردهکهه له ههندیکی مهسرهفدا وهک کرێی شۆفیر و خزمهتکار بهشداری دهکات، لیڕهشدا ههست دهکهه کچیکی زۆر دهوری ههیه لهمهه، ئهمهش زۆرتر بیتاقهتهه دهکات له کاتیکیدا ئهوان دهزانن که کۆره کهیان مهسئولیهتی لهسهه شانه و پێوستی به کۆکۆدنهوهی مال ههیه .

وهلامی راویژکار (د. عبدالعزیز عبدالله المقبل):

خوشکی ریزدارم . . . له قسهکاندا ههست دهکهه ئافرهتیکی دامهزراو و چاکهخوازیت، ههر ئهوهی راویژ به خهڵکی دهکهیت نیشانهی ژیری و پینگهشتهه، ئهمهش بهخششیکی گهورهیه و سوپاسی خوای پێوسته . . .

زۆر سههسامم له دادپهروههیت له ههڵسهنگاندنی دایکی میردهکهه، ههرچهندهه گهه ههیه و بێزارت دهکات کهچی تو دهبارهی دهلییت: "دایکی میردهکهه کهسیکی چاکه" . . .

هەست دەكەم مامەلەت لەگەڵیدا چاك بێت، بۆیه ئەویش
جوان مامەلەت دەكات كە دڵنیای خوۆشی دەوێت .
كاكڵەى گرفتهكانت ئەوهیه : دایكى مێردهكەت روانگەى بۆ
كوڕ و كچەكانى جیاوازه .

كچى بەرپۆزم . . .

دایكى مێردهكەت راستەوخۆ ئەو شتەى بۆ دەرنەبرێویت كە
پێى ناخۆش بێت لەگەڵ مێردهكەت سەفەر بكەیت ، بەلام بە پێى
قسەى خۆت (ئەوه هەست پێى دەكەیت لە قسە و دەموچاويدا) ! .
ئەمەش ئەگەر لە روانگەیهكى ترهوه سەیری بكەین رافەكەى
ئەوهیه كە تۆ ئافرهتێكى هەستیاریت ! .

چونكە دەلییت : " هەندىك جار " ، ئەمەش ئەوه دەردەخات
كە هەستەكانت هەندىكجار ئەو روانگەیهت بۆ دروست دەكات
بەرامبەر (دایكى مێردهكەت) .

بەلام ئەوهى باست كردووه كە خەسووت پێى ناخۆشه
لەگەڵ مێردهكەت گەشت بكەیت ، ئەوه لە واقعیدا بوونى هەیه و
هەندىك دایك وا دەروانن ، بەلام هەست ئەكەم دایكى مێردهكت

زۆر ژیره، هەرچەندە بە تەمەنە و ئەوەش ھەندیک باری
تەندروستی دروست دەکات و وەکو مندالی لی دیتەو و زوو
ھەلدەچیت و ناتوانیت کۆنترۆلی خۆی بکات، بەلام لە قسەکانی
تۆشدا وا دەردەکەویت کە رازی نەبوونی ھەموو کاتیک نیە،
بەلکو ھەندیک جار وایە، رەنگە ئەو کاتانە بیتاقەت بیت و حەز
بکات کۆرەکەیی لەلای بیت، یان ئەو کاتە ئەو کۆرەیی لە
ھەموویان خۆشەویستەرە، یان وا ھەست دەکات سەفەر و
گەرانی کانتان زۆرە (بە شیوەیەک لە شیوەکان) بەلام ژیری وای
لێدەکات خۆی رابگریت و بۆچونی خۆی نەسەپینیت
بەسەرتاندا، جا ئەگەر تەنھا لە دەموچاویدا یان رەنگیدا ئەو
رازینەبۆنە دیاربیت و دەرینەبریت، لەم بارەدا سەرزەنش
ناکریت.

دووهم: چاكه له گەڵ دايك و باوكم، رەزامەندی هاوسەرم.

"من گیرۆدەی ئەوهم کە دایکم لێم رازی نییه، چونکە دوای ژنەیتان لەمال جیا بومەوه و مالتیکم گرت بۆخۆم، هەست دەکەم دایکم لە گەڵ هاوسەرم ساردە، منیش حەز ناکەم روبەر و روبەر بێمەوه، یان بێفەرمانی بکەم، هەندێک جار دایکم رازی دەکەم هاوسەرم تۆرە دەبێت، جا چی بکەم؟ تەکا دەکەم بە خێرای و لەلامم بدەنەوه".

وەلامی راویژکار (أ. منیره ابراهيم العبد الهادی):

ئەو کۆرەوێ هەولێ چوونە بەهەشتە... سلاوت لێی. مافی دایک و باوک زۆر گەورەیه و خوای مەزن لەپال مافی خۆیدا باسی دەکات، ئایەت و فەرمودەش لەوبارەویەوه زۆرن، بەلکو هەرچەندە بیاوهریش بن، هەر خوا فەرمانی کردووه بە چاکەکاری لەگەڵیاندا ﴿وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾ لقمان: ۱۵.

بۆيە گوێڕايەلێيان لە ھۆکاری چوونە بەھەشتە، ئەبۆھورەیرە

ﷺ دەلێت: گوێم لە پیغەمبەری خوا بوو ﷺ دەیفەرموو:

(رغم أنفَهُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ، قِيلَ: مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟

قال: مَنْ ادْرَكَ وَالِدَيْهِ عِنْدَ الْكَبَرِ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ) رواه مسلم.

ھەروەھا چاکەکردن لەگەڵیان ھۆکاری لابردنی بەلاو

موسیبەتە، مایەی فراوانی رۆزی و بەرەكەتداربوونی تەمەن و

عاقیبت خێری یە، بۆیە سوربە لەسەر ئەوێ لەو کەسانە نەبێت

کە رەزامەندی ژن پێشەخەن بەسەر رەزامەندی دایک و باوکدا،

ھەولێدە داواکاری ھەردوولا ھاوسەنگ رابگرە و مافی

ھەردوولایان بدە.

بەراستی کارێکی ژیرانە نیە پلەوپایە دایک لەگەڵ پلە

ھاوسەر ھەلبەسەنگێت.

بۆیە پەيوەندیت لەگەڵ دایکت و ھاوسەرت خۆشبە

بێتەوێ لەسەر حیسابی بەرامبەرەكە یان کەمتەرخەمی لە

بەرامبەر یەکیاندا، ئەو مەسەلە گرنگ و جەوھەریەكە،

ههولبده به دیاری و وشه‌ی جوان لیکیان نزیك بجه‌یته‌وه، ستایشی
یه‌کتریان بۆ بگوازه‌ره‌وه، ههولبده بیته په‌یامبه‌ریکی میهره‌بان له
نیواناندا.

خوای گه‌وره کارناسانیت بۆ بکات بۆ جیه‌جیکردنی ئه‌رك
به‌رامبه‌ر خوای گه‌وره و به‌رامبه‌ر دایک و باوکت، خوای گه‌وره
منه‌تبارمان بکات به‌وه‌ی دایک و باوکمان لیمان رازی بن و
بمانگیریت له‌و که‌سانه‌ی پیشبرکی له‌سه‌ر خیر و چاکه ده‌که‌ن و
سه‌ره‌نجام به‌به‌ه‌شت شاد ده‌بن.

وہ لامي راويژگار (ماموستا عبدالکريم ده خيل نه شعيل):

سو پاس و ستايش بوخوا و سه لام له سهر گه و ره ي پيغه مبه ران
ﷺ، له پاشان:

به راستي خيزانت مافي ئه وه ي ههيه جيگه ي تايهت به خوي
هه بيٽ، ماده م گوپرايه لي تو به نيشانه ي ئه وه به ئافره تيكي چا كه،
توش دهستي لي به رمه ده و ريزي بگه ر.

بو چاره سهر ي گرفته كهش، ئه وه به كه خيزانت له گه ل خوت
به بهت بو شوينيكي نزيك له شوييني كار كردنت ئه گه ر گونجاوه،
يان به چيته مه نزلتيك كه سه لامهت بيٽ و دوريش بيٽ له
خيزانه كه تان، ئه مهش ماناي وانيه كه په يوهنديان له گه ل به چرپيٽ
خوت يان هاوسه رت، به لكو به پيچه وانه وه پيوسته سه ردان و
په يوهندي و ديار ي له نيوانتاندا هه بيٽ دواي ئه وه ي كه جيا بونه وه
(خواي گه و ره يار مه تيٽ بدات).

چوارەم: لە نیوان مێردەكەم و دایكیدا:

١. مێردەكەم بەگویم ناكات، ئەگەر بریار بدات شتێك بەگویم بكات، دواى سەرەنجامەكەى دەدات بەسەر مندا.

٢. زۆربەى كێشەكانمان لەسەر پارەیه، ئەگەر بمەوێت شتێك بۆخۆم یان دایك و باوكم بكڕم بەهۆى مواناسەبەبەكەوه، تۆرەدەبێت، لە برەپارەیهكى دیاریكراو زیاتر نابەخشیت كە ئەویش زۆر كەمە، بەردەوام دەلێت خۆت سەرفى بكە، لەكاتێكدا من كارمەند نیم و كەسوكاریشم دەولەمەند نین، هەتا لەكاتى جەژندا بەتەلاقى سوێندم دەدات كە داواى پارەى لێتەكەم یان داواى چوونە بازاری لێتەكەم، دەشزانیت كە من لە تەلاق دەترسم و ناچار ئارام دەگرم، بەلام بەراستى بەختەوەر نیم.

٣. دایكى مێردەكەم لە زۆربەى كاتەكاندا بەهەڵەم دەزانیت، بەلكو خوشكەكانیشى لۆمە و سەرزەنشتەم دەكەن، چونكە من زۆربەى كات منداڵم لەبار دەچیت، بۆ نمونە ئەگەر بچم بۆلاى پزىشكێك، خێرا هەزار شتى لى دەدۆزنەوه و دەلێن: ئەگەر بەگوێى ئێمەت بكردايه و بچووینایە بۆلاى فلانە پزىشك ئەوه

رووی نه ئه دا، میرده کهشم هاو رایه له گه لیان و پشتیان ده گریت،
وام لیها تووه ماندوبووم به ده ست مامه له ی میرده کهم و دایکیه وه و
ویزدانم نازارم ئه دات.

چی بکه م؟ له گه له ئه وه ی له م رۆژانه دا لای که سوکاری
خۆم له دوای مندا لبوونیکی ناوخت که له سه ره تای
حه و تمانگیدا یه و مندا له کهش له خهسته خانه یه، ده مه ویت
بکه پیمه وه بو مال تا چاودیری بکه م به لام له ترسی ئه و قسانه
نامه ویت بکه پیمه وه تا سه رزه نشت نه کریم له لایه ن میرد و
خه سو وه که م".

وەلامی راویژگار (د. نهی عدنان قاطرجی):

خوشکی به پڕزم . . . سلاوی خوات لیبت .

کیشە ی تۆ دوو بەشە :

۱ . کیشە ت له گەڵ مێردە چرو که کەندا .

۲ . کیشە ت له گەڵ خێزانە که یان که هەمیشە سەر زە نشت

دە کەن ، هەر چەندە باوەڕم وایە که گرتی دوو هەمە وات لێ دە کات

که بگه پڕیت هه بۆ ماله وه له ترسی تانه و ته شه ر .

لێره دا وا گونجاوه که به جیا باسی گرتنه کانت بکهین :

۱ . ده باره ی مێرده که ت : کیشه که ت دوو به شه :

یه که م : لۆمه و سەر زە نشت کردنی بۆ تۆ له کاتی بربارداندا ،

وادیاره ئه م سیفه ته بۆ ماوه ییه له و خێزانە دا ، ئه مه یه تۆی بێزار

کردووه ، به پێچه وانه وه من لایه نیکی باشی تیا ده بینم ، ئه ویش

ئه وه یه که مێرده که ت زۆرت لێناکات بۆ پابه ندبوون به بۆ چوونی

ئه وه وه ، له هه موو هه لۆیستیکدا ، تۆش هه رچه نده ئیستا لۆمه

ده کرییت ، به لام له گەڵ تێپه ربوونی کاتدا ده بیته که سیکی خاوه ن

ئەزمون و بەجورئەت و ئازايەتى پەيدا دەكەيت بۆ بېرىاردان و
مىردەكەشت ھەست بەو سىفات و لىزانىەت دەكات .

بەلام پىويستە بەئارام بيت و نەرم و نىان مامەلە بکەيت و دان
بە ھەلەكەتدا بنىيت، پىويستە پىش ھەر بېرىارنك بەوردى
لايەنەكانى بخوينىتەو و ئەگەرەكان بەيىتە پىش چاوت دواى ئەو
بېرىار بەدەيت .

۲. دەريارەى بەشى دووم كە باسى روژدى و چروكيە بەراستى
تاقىكرەنەمەيەكى گەورەت توش بوو كە توشى زۆرنك لە ئافرمەن دەيىت،
ھەندىك لەو ئافرمەتەنە بۆ پاراستى كەش و ھەواى خىزانى ئارام دەگرن،
ھەشيانە ھەللەگەرئەو و بەو واقىعە رازى نايىت و واز لە ھەموو شتەك
دەھيىت تا لە دۆرەخى بەخىلى رزگارى يىت بەلام من وادەينم كە
مىردەكەت زۆر چروك نە بەبەلگەى ئەوەى پارەت دەداتى بەلام كەمە،
ئەمەش شىيەكى باشە، ئەو بزانە ھەرچەنلە ھەول بەدەيت ناتوانىت ئەو سىفەتە
بگۆرىت لە مىردەكەتدا و ھەموو جارنك كە پارەت پىويست بوو، جەنگىك
بەراپەدەيىت توش لەگەل كەندا لەسەر ئەو رادىيت (دوعاى خىر بکە، چونكە
دلەكان بەدەستى خواى پەرورەدگارەون).

جا نه گهر بوارت هه بیټ و ئاستی زانستی گونجاو بیټ بو
 دامه زرانندی خۆت کاریکی باشه، ئهمه ئیجابیه، به لّام خرابی
 لیڤه دایه که ئه و کاتهش میڤرده کهت هه موو ئه رکه کان بخاته سهر
 شانی تۆ، یان پارهت لیڤه ربگریټ بو پپو یستی تاییه تیه کانی،
 جوان بیری لیڤه ره وه و خراپه و چاکه کانی هه لّسه نگیته و بریار
 بده.

۳. ده باره ی په یوه ندیت له گه لّ خیزانی میڤرده کهت، ته نها
 ئارام گرتن چاره سهره، گهر گویت له قسه یه ک بوو و ابزان هه
 نه تبیستوو (کورد واتهنی فه رامۆشی بکه) ئیتر ئه و قسه یه
 کاریگه ری له سهرت نامیټ، به لّکو کاریگه ری له سهر ته وان
 ده بیټ که ده بینن قسه کانیا ن فه رامۆش ده کریټ، یان هیور ببیته وه
 و گفتو گو یان له گه لّدا بکه یت، و پینان بلّی که له بار چوون بریاری
 خوا یه و ده سه لّاتی تۆی تیدا نیه و له ده سه لّاتی پزیشکی شدا نیه،
 به م شیوه قسه بکه و له سه رخۆ به و متمانه ت به خوا به هیز بیټ و
 داوای ئارامی لیڤه، ئیتر هه ست ده که یت پاش ماوه یه ک بپزار و
 بیټا قهت نابیت له قسه کانیا ن.

له کۆناییدا داوا ده کهیت (که چی بکهیت؟)

خۆت وه لآمی خۆت دایه وه که ده تهوێت بگهڕێته وه بۆ مال و
چاودێری مال و منداڵت بکهیت، ئه وهش نیشانهی عاقلی و ژیرییه،
به تاییهت که خاوهنی منداڵیکیت و ئه ویش پێوستی به تو ههیه .

کهواته خۆت چه کدار بکه به ئیمان و باوهڕ و پشت به خوای
گهوره بیهسته و بزانه که تو لهم قۆناغه دا که دواي منداڵ بوونه
کێشه زۆر به گهوره ده بینیت، چونکه ئافرهت لهو قۆناغه دا
له رووی دهرونییه وه شله زاوه و به بهچو کترین شت کاریگه رده بیئت،
بۆیه گرفته که گهوره مه که تو توانای بهرگری و پاراستنی خانه واده
و میژده کهت ههیه، بواری شهیتان مه ده بیته دلته وه، خواش
یارمهتیت بدات .

پینجەم: مێردەكەم لە كەسوكارم تۆرەیه :

"مێردەكەم لە گەڵ خوشكەكەم كێشەیان هەیه، دایكەم لای خوشكەكەم، منیش دەمەوێت سەردانی بكەم، چۆن قەناعەت بە مێردەكەم بكەم كە واجبی منە سەردانی دایكەم بكەم لەكاتێكدا باوك و برام نیە تا قەسە لە گەڵ بكەن، ولاتەكەشی ولاتی خۆم نیە و لە خێزانەكەمەوە دوورە، لە گەڵ ئەوەی مامەلەیی خراپ نیە، بەلام دایكەم لەرووی دەروونیەو زۆر ماندوو، چونكە دوو مانگە منی نەبینیوە، بۆ زانیاریش ئێمە تەنها دوو خوشكین، نازانم چۆن مامەلەیی لە گەڵدا بكەم، هەركات باش دەبێت، باسی ئەوان دەكەم لە گەڵمدا دەگۆڕیت، چی بكەم؟ ھۆكاری گرتەكەش لە گەڵ خوشكەكەم ئەوەیە كە مێردەكەم ریزی دایكەم ناگریت، بەلام زۆر گرنگی بە كەسوكاری خۆی دەدات، دایكەم زۆر ھەولێ داوێ قەسە لە گەڵدا بكات، بەلام ئەو بەرپەرچی داوێتەوێ. "

وه لامي راويژگار (د. حنان قهرقوتی) :

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان .

سلاوی خوات لیبیت . . .

بوونی جیاوازی له نیوان ژن و میړد له ژبانی خیزانداریدا
سروشته، بهمه رجیک له سنوری خوی دهرنه چیټ، ژبانیکي
بیگرفت و کیسه به گشتی بوونی نیه، نهویش که له نیوان
میړده کهت و خوشکه کهت روویداوه، په کیکه له و گرفتانه .

کچی خوم :

پوښته نارام بگریټ و بزانه گوږپرایه لیت بو میړده کهت چاره سهر و
هوکاری چوونه بهمه شته له هر دهرگایه کهوه بتهوټ، ههتا مامه لوم
په یوه نډی میړده کهت چاک بیت، نهوه وات لینده کات بهرپرچی
نهمه یتهوه، چمنډین فهرموودهی دروست و ساغ و دلنیا له باره ی گه وره یی
مافی پیاوو و گوږپرایه لی و پاداشتی گه وره هاتووه بو ئافره تیک
فهرمان بهرداری میړده که یه تی، به لام نهمه ش مانای وانیه له بهرام بهر ئم
گرفته دا مل بدهیت و ته سلیم بین، به لکو به یارمه تی خوا چاره سهری
قورس نیه، نه گمر ئم ههنگا وانه هه ل بگریټ :

۱. ھەولبەدە پەيوەندى بە خوشكەكەت بکە و گەفتوگۆى
لەگەل بکە دەربارەى ئەو گەرفتە و ئەگەر بکەرت داواى لىبوردن لە
مىردەكەت بکات .

۲. ھەولبەدە لەكەت ئارامدا قەناعەت بە مىردەكەت بکە كە
راجىاوازى دەربارەى بابەتەك نەيت بکەرتە ھۆكارى پەچراندى
خەزمايەتى .

۳. ھەولبەدە سۆزى مىردەكەشت رابكيشە كە تۆش پىوست
بە بىنى دايكە ھەيە ، بەتايەت كە تۆ خوشكە بچوكەت ، ئەم
فەرمودەى خەزمايەت گەورەى بىر بىخەرەو ھەولبەدە ھەولبەدە
تەزەھەما و قەل لۇھەما قەلە كەريما .

ھەروەھا فەرمان و ئامۆزگارىەكانى پەيغەمبەر ﷺ بە پەيوەندى
خەزمايەتى ھەولبەدە فەرمودەى (لا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ . (اي قاطع رحم)).
واتە : كەسەك پەيوەندى خەزمايەتى بىچەرنەيت نەچتە بەھەشت .

۴. ئەگەر ئەمانەش سودى نەبوو ، پەيوەندى بکە بە
خوشكەكەت بە تەلەفون يان بە نوسىنى نامەيەك يان بە ئىنتەرنەيت ،
پەيوەندى بکە : كە تۆ لە درەختە كە نەچەراويت ، پىوستە ئەوان يەكەجار

چاره سهری کیشه که یان بکه ن له ریکه ی خوشکه که ته وه ، بوئه وه ی
گرفته که گه وره تر نه بیټ .

به لام هه تا چاره سهره کانی تر تاقینه که بته وه په نا بو ئه م خاله
مه به و په یوه ندی به خوشکه که ته وه مه که ، داوا له خوا ی گه وره
بکه ئه و په ژاره ت له سهر لابیات به کو مه ک و یار مه تی خو ی ، خوا
نزیکه و وه لامی داوا کانیش ده داته وه .

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

شەشەم: خەسوم یان دژم؟

"سلاوی خواتان لی بیّت . . .

گرفتنی من لە گەڵ خەسوومدا، هەست دەکەم کە بۆتە
بەربەست لە ژیاڵدا، من ریزی دەگرم، بەلام هۆکارەکی
مێردەکەم، کاتیگ هاتە داوام رازی نەبووم، دواتر هەرچۆن بوو
رازی بووم، سەرەتا نەمەیت ماوەی مانگیگ کاری شەری
خۆی بکات، خوشتان ئەو دەزانن کە چەندە گرفته، دواى ئەو
ماوە بریارمدا نەنازول بکەم، بەتایبەت کاتیگ باسی ئەوەی بۆ
دەکردم کە رۆژبەرۆژ خوشەوێستی بۆمن زیاد دەکات، لەدواى
ئەو من زۆر خوشحال بووم، چونکە هەستم کرد بەکاریکی
گەورە هەلساوم.

ئەو ساتانەى هەموو ئافرەتیگ خەونى پێوە دەبینیت لە بیستنى
قسەى رۆمانسى و جوان چاوەری بووم.

وتم: ئایاوەک پێشتر وت خوشەوێستیت بۆمن زیادى کردووه؟
وتی: بەدڵنیاییهوه بەلێ، ئەوەندەى تر خۆم لاواندەوه.
وتم: بۆچی؟

وتی: چونکه تۆ دایکمت خوشدەویت و ھاوکاری دەکەیت.
(خۆمگرت و یادی خوام کرد و کوتایی هات)، دواى چەند رۆژنێک
داواى لیکردم پێلاوى پاژنە بەرز لەبێ نەکەم لە مالددا.

وتم: ھۆی چیه؟

وتی: چونکه بالات لەگەڵ دایکم جیاواز دەبێت!! بە کورتی
هەست دەکەم دایکی زۆر بوو بەسەر عەقل ھۆشیدا، لەھەموو
شتیکدا ئەوی دەویت، وام لێھاتوووە کە پێم خوشە لەگەڵ
ئافەرەتییکی بێگانەدا مێردەکەم ببینم نەک لەگەڵ دایکی، چونکە
هەست دەکەم دوو عاشقن نەک کۆر و دایک، هەست دەکەم کە
خوێن لە رەگەکانم ھەڵدوقولێت کە پێکەووە دەیانبینم، لە کاتیکیدا
ھەموومان لە یەک خانودا دەژین، بەراستی کەس وەک مێردەکەم
مامەڵە لەگەڵ دایکیدا ناکات، مامەڵەى لە ئاستی سروشتی
دەرچوووە، ماوەی ھەوت ساڵ بەسەر ژیاى خێزانیماندا تێپەریووە
ئەم گرتە چارەسەر نەکراوە، ھەر ئەم خالەش ھۆکاری
گرتەکانمانە لەژياندا.

بۆته خهه و خوليام، كرده وه و قسه وهه لئسوكه وتی چاودیری
 ده كهه، كاته كان ده ژمیرم كه له گه لیدا داده نیشیت، ناتوانم
 ههسته كانم بشارمه وه، به شیوه یه كه داوای جیابوونه وهه كردووه،
 چهندين جار چومه ته وه مالی خۆمان و به ههفته نانم نه خواردووه،
 هیوام به گفتوگو نیه، من لۆمه ی ناكهه، ههسته ده كهه هه لۆیستم
 لاوازه، به لام ناتوانم بیدهنگ بيم، به لام له گه ل هه موو ته مانه شدا
 سویند به خوا، سویند به خوا، سویند به خوا رقم لئی نیه، جكه له
 ریز و ئیحاترام هیچی ترم له دلدا نیه، له گه ل ته وه ی خه سوم
 زوبان شره له گه ل خۆم و منداله كانم، من دهنگم به سه ریدا
 به رزنه كردۆته وه و ده مه ده میم له گه ل نه كردووه، چهندين جار
 دیاریم بۆ كریوه، داوام له میرده كهه نه كردووه كه ئازاری دایکی
 بدات و بۆ ریزی به رامبه ر بكات، ههسته ده كهه نه خوش و
 داخراوم، داوای یارمه تی ده كهه و له گه ل ره ق مه بن.

ئهمهش كورته ی ههنديك زانیاریه :

۱. له سه ره تادا به زۆر شووم پیکرد، دوا ی ته وه وهك شیتیک
 خوشم و یست، ئیستا زۆر رقم لییه تی، به هو ی هه لۆیسته كانی

ئاواته خوازم كه شووم پټنه كړدايه چونكه نهو ژنى ترى ههيه
(خيزانه كه يان).

۲. مانه وهم له گه ليدا ته نها به هوئى منداله كاغمانه وهيه .

۳. په يوه نديم له گه ل كه سو كارم ئاسايه ، ههروه ها په يوه ندى
براكانيشم به داى كم ، بوئيه سه رسامم به په يوه ندى ميړده كم بهو
شيويه .

خوايه رازيم بكه به هاوسه ره كم و نه ویش رازى بكه به من ،
خوايه وامن ليكه كه خوت پي رازيت و خوشت ده ویت ،
هاو كاريم بكه كه چاكه كاريم له گه ل خوئى و داىكى (يا ارحم
الراحين) .

وه لامي راويژكار (د. فيصل سعود) :

به ناوى خواى به خشنده و ميهره بان
سو پاس بو خوا . . . دروود و سه لام له پټغه مبهري خوا و نال
و ياران و شوينكه وتوانى .

خوشکی بەرپز: سلاوی خوات لیبیت . .

تەنھا دەمەوێت بە دەروونیکی ئارام و دوور لە هەلەشەیی ئەم
چەند ڤێرە بھۆنیتەو، ئەوێ دەربارە ی خۆت باست کرد کە (تۆ
نەخۆشیت) ئەم قسانە بھەرە لاو دلت والا بکە، لا پەرەبەکی نوێ
پەر لە هیوا و ئومید هەلبدەرەو و ئەو بەرەستە دەروونیە وەھمبە
بەرە بەم شتانە :

بروات وابیت کە ئەم بارە دەرووات و کۆتایی دیت بە یارمەتی
خوا .

پرسیار ئەوێ: ئایا هەموو مامۆستا کانت کە فێریان کردوویت،
خۆشەویتیان بۆ تۆ و خۆشەویستی تۆ بۆ ئەوان وەک یەک وابوو؟ رەنگە
تۆ بە هەندیکیان زۆر بیتاقەت بووبیت!! ئەو ئیستا؟ ئەو رۆژانە
کۆتایان هات و غەمەکانی ئەو رۆژانەت بیرچۆتەو، ئایا وانیه؟
مەبەستم ئەوێ نە کە تۆ رقت لە خەسووتە . . نەخیر . . بەلکو خۆشت
دەوێت، بەلام کەلەگەل مێردە کەت دەیبینیت بەلانەو قورسە، ئەمەش
قوناغیکی زیان زیاتر نیە و تێپەر دەبیت، بۆیە هەولبدە بیکەیتە
یادەوێری جوان بۆخۆت .

بەلام چۆن سەرئنجی رادەكێشیت و دەنجهینه ریزی خۆتەوه و
بەختەوەر دەبن؟

پەيوەندی ئیوه وەك (ژن و میرد) زۆر جوانە خوشەویستی و
هەستی نیوانتان، تەنھا ئەم گەرفەتان هەیه كە لایەکی لەدەرەوهی
ئیهویه، ئەمەش شتیکی باشە كە دەبێت هەستی پێ بکەیت .

ئەي چیت دەکرد ئەگەر میردەكەت لەگەڵ ئەو پەيوەندی
تونیدی لەگەڵ دایکی، كاتیك بگەراییه و تەو بە جێو و سوکایەتی
پیکردن و لیدان و هەرپەشه و تۆمەت هەلبەستن رووبەر ووی تۆ
ببوايه تەو؟ یان دایکی كۆرەكەي دژی تۆ هانبدایه و درۆ و
بوختانی بۆ درووست بکردیتایه؟! .

خوشکی ریزدارم . . . ئەمە روینه داوه، بەلكو هەست دەكەم
غیره تەها لە ئاستی تۆوێه و ئەو هەست بەو ناكات، لێرەدا
گەرفەكان زیاتر كورت بۆتەوه و تەنھا لەبەردەستی تۆیه و
گەرفەكەش ئاسانترە .

با بچینه سەر چاره سەرەكان: بەلام كاتیشی دەوێت و
ئارامگرتیشی پێویستە .

۱. ئەگەر مێردە کەت گەرایەووە لە گەڵ دایکیدا، ھەولبەدە ھەوالی دایکی پێرسە بە دڵیکی پاڤ و بێگەرد و دوور لە تانە و غێرەو، پاشان دوای بۆ بکە (خواتە مەنی درێژ بکات و لەش ساغ بێت) لەم قسانە.

ھەرچەندە ئەمانە رەنگە لەسەر دەرونت قورس بێت، بەلام ھەندیک خۆتندنەووە لای مێردە کەت دروست دەکات و ھەست بە پاکی دەرونت دەکات و دلی بۆلای خۆت کەمەند کێش دەکەیت، ئێر کاتیڤ لای دایکی گەرایەووە ھەزار حسابت بۆ دەکات و دلخۆشە بە قسە کانت و چاوەڕێی سەر زەنشست و گەلییە کانت ناکات. ھەمیشە بیر دەکاتەووە و دەلێت: ئەم خێزانەم چەند بەرپێزە، ھەوالی دایکم دەپرسیت و خوشی دەوێت. . . ئێر لێرەووە دلی بەتۆووە پەيوەست دەبێت.

۲. جوان گوێم بۆ بگرە و ئەم قسەم لێوەر بگرە، ئەگەر روژیک ھاوسەرت نەیتوانی لە گەڵ دایکی دانیشیت لەبەر ھەر ھۆیەك، وەك سەرقالبونی بە کار یان دەرچوونتان بۆ گەشتیک بۆ دەرەووی شار، ھەول بەدە تو پێی بلیی: (پەيوەندی بەدایکتەووە بکە

و ھەوالی بېرسە ، چونکە ئەمڕۆ نەتینیوھ و رەنگە دلای لات بێت)
بەم شیوھە دلای رادەکیشت بەوێ کە ئامۆزگاری دەکەیت لەگەڵ
دایکی چاکەکار بێت .

۳ . لەدوای بڕینی ئەم قوناغە و تیپەربوونی کاتێک بەسەریدا ،
قوناغی دووھەم ھاوڕی لەگەڵ قوناغی یەکەم دەست پێدەکات ، کە
بریتێ لە بەردەوام بوونت لەسەر چاکە و ریزت بۆ دایکی بەھەر
شیوھەیک بە گونجاوی دەزانیت ، وەک قسەی جوان و بەخشین و
دیاری و پەیوھندی پێوەکردنی و سەردانی ، ئەمەش رێخۆشکردنە
بۆ قوناغی سییەم .

۴ . جارێک لە جاران لەگەڵ ھاوسەرت دەر بچۆ و خۆت
بپازینەرەو ، باسی خۆشەویستی خۆتی بۆ بکە و بڵی : کە
دەمەوێت ھەمیشە لەگەڵت بم ، وە دایکیت خۆش دەوێت ، بەلام
لەبەر زیادەرەوی خۆشەویستیت بۆ دایکت خەریکە توشی (غیرە)
دەبم ، بە ھێمنی داوای لێیکە با زۆریک لە دانێشتنەکانی لەگەڵ
دایکیدا لەدووری تۆ بێت و تاییەتمەندی تۆ بپاریزێت و ھەرچی لە
نیوانتاندا روودەدات بۆ دایکی باس نەکات ، و بڵی : ئەمانەش

بەبە کجار نە کات بۆ ئەو هی دایکی هەست بە تەنهایی نە کات ، بە
خۆشەویستەو پێی بلی: تۆ کە سایەتیت هەیه و تایبەتمەندی
خۆت هەیه ، دایکیش ت بە هەمان شیو ، هەرچەندە تۆ خۆشت
دەوێت بە لام رەچاوی تەمەنی بکە .

۵ . ئینجا مۆلەتی بدە بۆ گۆرین ، مۆلەتی بدە ، لە
هەلۆیستەکانی قوناغی یە کەم و دوو هەم بەردەوام بە ، هەمیشە دوعا
بکە و بلی: خوا یە وەچە یە کم پێی بێخەشە کە چاکە کار و وەفادار بن
لە گەل دایک و باوکیان وە ک وەفاداری تۆی خۆشەویستم ئە ی
هاوسەرم بۆ دایکت .

ئێر ئەمەش وای لێدە کات هەولێدات خەسومەتی دایکی
بپاریزیت و نەیتێهە کان بپاریزیت .

۶ . دڵنیا بە تۆ هاوکاری مێردە کەت بکەیت لە سەر چاکە
لە گەل دایکی ، تۆش خوا ی گەورە وەچە و مندالێکت
پێدەبە خەشیت کە چاکە کار بن لە گەل تان (و تعاونوا علی البر و
التقوی) .

(له کۆتاییدا): رابردوو له بیر بکه و بیرى خۆتى مههینه رهوه،
چونکه نهوه توشى دارمان و ناو مید بونت ده کات، گرنه نهوه به
خۆشه و یستى له نیاوانتندا ره گى داکوتاوه و گولى گرتووه، تۆش
چاودىرى گوله کان بکه به لیزانى و خۆشه و یستى، به راستى له
قهه کانتدا ههستم به راستگوى کرد کاتیک دوعا کانتى خوینده وه،
دهلیم: خواى گه وه دله کانتان پیکه وه گرى بدات به راستگوى و
سۆز و خۆشه و یستى و مالیکى ئارام و پىر له بهزه یستان پى
به خشییت، و هیدایه تى هه موومان بدات له سه ره چاکه کردن له گه
دایک و باوکمان و مندا له کانی شمان له گه لمان چاکه کار بن، خوا به
دوعا کانتان وه ربگه .

خەوتەم: خەسووم دەیه ویت کچه کەم بکاته مولکی خۆی:

"من شوم کردوو و دایکی دوو منداڵم (سوپاس بۆ خوا)،
گرفته کەم دایکی میڕدە کەمە . . .

لەو کاتەوێ کچه کەم بوو، دەست دەخاتە ناو هەموو شتە
تایبەتییه کانی، لە هەلبژاردنی جل و بەرگ و بردنی بۆلای پزیشک
و ئاھەنگ و بۆنە جیاوازه کان، چی دەخوات و چی
دەخواتەوێ . . . بەشیۆهێک خوشی دەوێت، زۆر بەخرایی نازی
دەداتی، هەمیشە من تۆمەتبار دەکات بە کەمتەرخەمی بەرامبەری،
شەرم رینگەم لێدەگرێت کە بەرپەرچی بدەمەوێ چونکە کەسایەتی
خەسووم بەهێز و زالە .

لەکاتی لەدایک بوونی کچی دووهم داوای لێکردم کە
کچه کەم لەلای ئەو بەجیبهێلم بۆ ئەوێ چاودێری بکات لەو
کاتەدا من دەگەرێمەوێ بۆلای کەسوکارم، منیش رازی بووم،
هەر لەو کاتەوێ وا دادەنێت کە مافی خۆیەتی کچه کەم بۆ چەند
رۆژ بیات بۆلای خۆی، گفتوگۆ قبوڵ ناکات، رهوشتی

کەچە کەمی تێکداوه بەهۆی ئەو نازە زۆرەوه، چونکە ئەمەنی
 کەچە کەم چوار سالا هەر بە باوەش هەڵبەگریت، قسە بە نەنکی
 دەلێت گوێ ناداتی، هەرچی داوا بکات بۆ جێبەجێ دەکات،
 وای لێهاتوووە کەچە کەم رقی لەمنە چونکە هەول دەدەم
 هەلسوکهوتی بگۆڕم، مێردە کەم روشت بۆ کار لە شارێکی تر،
 بەفرسەتم زانی بۆ راستکردنەوهی کەچە کەم، هەرواش بوو، بەرهو
 چاکی روشت، بەلام دواي گەرانه وەمان هەموو شتێک گەراییهوه
 بۆ باره کە ی پێشووتر، بەلکو نەنکی کەچە کەم کاتیێک هەستی بە
 هەندێک گۆران کرد لە کەچە کەمدا، کەوتە هاندانی کەچە کەم
 لەدزی من و بەزۆر قسە ی خرابی پێده کرد.

چی بکەم لە گەلیدا؟ چۆن رێگە ی لێبگرم کە کەچە کەم لە گەل
 خۆی نەبات و ئەنھا لە گەل خۆماندا سەردانی بکات؟ ئەمە لە گەل
 ئەوهی مێردە کەم تاکە کەسی دایکێتی " .

وەلامی راویژگار (د. حنان قرقوتی)؛

تۆ له گەڵ هاوسەر و کچی یەکهەمت بە شیۆهه‌کی نامۆ ده‌ژین،
 ده‌بی‌ت به‌ می‌رده‌که‌ت بلی‌ت به‌ نهرم و نیانی و وه‌ک دایکێک پی‌ویست
 ده‌کات کچه‌که‌ت لی‌ت نزیک بی‌ت، منداڵ له‌ ته‌مه‌نی چوونه‌ قوتابخانه‌دا
 پی‌ویسته‌ له‌ گەڵ خوشکه‌که‌یدا بی‌ت، وریابه‌ له‌ کاتی‌کدا گفتوگۆ له‌ گەڵ
 می‌رده‌که‌تدا بکه‌ که‌ ئاماده‌ بی‌ت و قسه‌ کانت بی‌ستی‌ت.

له‌ گەڵ خه‌سووتدا کاریکی گونج‌اوه‌:

*کچه‌که‌ت با هه‌میشه‌ هاو‌پیی خوشکه‌که‌ی بی‌ت له‌ کاتی
 گه‌رانه‌وه‌تان.

*داوا له‌ خه‌سووت بکه‌ له‌ په‌روه‌رده‌ی منداڵه‌کاندا هاو‌کارت
 بی‌ت نه‌ک دژت بی‌ت.

بهمه‌ش ده‌توانیت منداڵه‌که‌ت رابکێشیت و په‌روه‌رده‌ی بکه‌یت
 له‌ گەڵ خوشکه‌که‌یدا، هه‌روه‌ها ره‌زانه‌ندی می‌رده‌که‌شت به‌ده‌ست
 هه‌یناوه‌، ئاشکراشه‌ ره‌زانه‌ندی می‌رد ره‌زانه‌ندی خوای گه‌وره‌ی
 به‌شوێندا دی‌ت.

و ە پێغه مەهر ﷺ دە فەر مویت : (ئە گەر ئا فرە ت پێنج فەر زە نوێژی کرد و مانگی رە مە زان بەر پۆ ژوو بوو و دامینی خۆی پاراست لە خراپە ، و گوێ پراپە لێ مێردە کە ی کرد ، لە ھەر دەر گایە کێ بە ھەشت دە بە و پێت دە پرا و ە ژوورە و ە) .

کچە کەم ئە مەش بزائە کە ھەولێ رە زامەندی خەسووت بەیت ، چونکە دایکی ھاوسەرە کە تە و تۆش لە دوا رۆژدا دە بی تە (خەسوو) .

ئە گەر بگەر پێتە و ە بۆ مەندالێ خۆت ، لە یادە و ە ریتتدا ھەندیک شتی خۆشت بێر دیتە و ە کە لە سۆزی نە نکە و ە دروست بوو ، تۆش ھەول بە دە نێوانی خۆت و مەندالە کە ت و نە نکێ نزیک بڤخەرە و ە .

بۆ پەر و مەردە کردنی مەندالە کەشت ھەندیک جار وا پێوست دە کات خۆت بڤھیتە ئاستی ئەو ، رۆلێ دایک تەنھا سەر زەنشتر دن نێ لە سەر ھەلە کان ، بە لکو ھەندیک جار دە بی ت یاری لە گە لدا بکەیت .

و ە ک و تە یە ک کە دە لیت : " لە حە ت سالی دا یاری لە گە لدا بکە ، لە حەوت سالی تر دا پەر و مەردە ی بکە ، لە حەوت سالی تر دا بپەرە ھاو پێی " .

حهوت سالى يەكەم دەبىت نازىكى ھاوسەنگ بدرىت بە
مندال، لە ھەوتسالى دووھم دەبىت مندالەكەت پەرورەدە بكەيت و
ھەندىك جار لەسەر ھەلە سزاي بەدەيت، لە ھەوت سالى سىيەمدا
دەبىت بىتە ھاورپى مندالەكەت كە مندالەكەت بەرەو گەنجى
دەرۋات، لىرەدا پىويستە گوى بۆ مندالەكەت بگريت كە قسە
دەكات، با قسەكردنەكەشى لەسەر شتىكى بىھوودە بىت بە
بۆچوونى تۆ.

ھەشتەم: خۆگونجان لەگەل كەسوکاری مێردەكەم.

سلاوى خواتان لىبىت.

گرفتى من ئەو ھەبە زۆر بەلامەو ھە سەختە كە خۆم لەگەل
كەسوکاری مێردەكەم بگونجىتم... دايكى مێردەكەم خەلكى
ولاتى ئىمە نەبە و زۆر ھەبە كەسوکاری مێردەكەم خەم و كەسى
دايكىتى و كاتىك لەگەل ھەبە دانەنیشم وا ھەست دەكەم لە ولاتىكى
تەردام، زۆر يادى كەسوکارم دەكەم، ھەرچەندە ھەولى
خۆگونجانەن دەدەم بەلام ناتوانم، ئايا ئەو شتىكى سەروشتىھە؟

وەلامی راویژگار (أ. خالد علی الشلیل):

سلاوی خوات لیبت .

خوشکی ریزدارم . . . خوای گهوره سودمه‌ندت بکات .

بێگومان مڕۆڤ هه‌میشه‌ بیر له‌ رابردوو و له‌ که‌سوکاره‌
نزیکه‌کانی ده‌کاته‌وه‌، کاتی‌ک لیان دوور ده‌که‌وێته‌وه‌ هه‌ست به‌
ته‌نهایی ده‌کات، هه‌رچه‌نده‌ له‌ ناو مڕۆڤکه‌لیکی وه‌ک خۆیدا به‌،
ده‌باره‌ی ئەم هه‌سته‌ت سه‌رزه‌نش‌ت ناکریت .

به‌لام ده‌بی‌ت ئەم هه‌سته‌ به‌ ته‌واوه‌تی ژیا‌نت داگیر نه‌کات و
به‌سه‌رتدا زال نه‌بی‌ت، له‌ قۆناغی‌کی ژیا‌ندا سه‌روشتیه‌ و هه‌موو
گه‌شه‌کردنی‌ک پێویستی به‌ دا‌بران و به‌جیه‌یش‌تن هه‌یه‌، یادگاری‌یه‌کان
ده‌می‌ننه‌وه‌ و به‌ تێپه‌ربوونی کات له‌بیرده‌چنه‌وه‌، یان ده‌بی‌ت له‌بیر
به‌ری‌نه‌وه‌، به‌لام ده‌بی‌ت خۆشت نه‌و هه‌سته‌ له‌ خۆت دوور
بخه‌یته‌وه‌، بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ به‌کورتی چاره‌سه‌ره‌کانت بۆ باس
ده‌که‌م:

١. هه‌رگیز به‌ سل‌بی بیر مه‌که‌ره‌وه‌، واته‌ له‌کاتی نا‌ره‌حه‌تیدا
نامه‌ی نا‌ئومی‌دی ئاراسته‌ی ده‌روونت مه‌که‌ که‌ ئەمه‌ نا‌وبراوه‌ به‌

گفتوگۆی ناوخۆیی و کاریگه‌ری زۆری له ژياندا هه‌یه، باهه‌میشه هه‌ست ئیجابی بیٔ، به‌خۆت بلی: من ده‌توانم خۆم له‌گه‌ل ئه‌م خه‌زانه‌دا بگه‌نجیم به‌یارمه‌تی خوا، من به‌ ویستی خوا به‌خته‌وه‌ر ده‌بم، ناهێلم شه‌یتان فرسه‌تم لی به‌یئیت و نائومێدم بکات و ژیانم لی بشیوێتیت، به‌ زوبان بلی من نه‌وانم خۆش ده‌وێت، ئیتر له‌گه‌ل رویشتی ساته‌کان ئه‌وه‌ی به‌ زوبان ده‌رتێریوه‌ ده‌بیته‌ واقیع له‌ ژياندا.

۲. کاتیك سهردانت ده‌که‌ن وریابه‌ به‌رپه‌رچی هاتنیان نه‌ده‌یه‌وه‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خۆشت ناوین، به‌لکو زۆربه‌گه‌رمی پیشوازیان بکه‌ و میوانداریان بکه‌.

۳. له‌کاتی دانیشتن له‌گه‌لیاندا کراوه‌ و قسه‌خۆش به‌، بێده‌نگ و خامۆش و دوور له‌ کۆپه‌که‌ مه‌به‌.

۴. هه‌ولێده‌ به‌ چه‌ند شیوازیك سهرنجیان رابکێشیت، به‌چۆره‌ دله‌کانیان ئه‌وه‌ش زۆر ئاسانه‌، دیاری به‌خشه‌ به‌ مندا له‌کانیان و له‌ چێشته‌خانه‌دا یارمه‌تیان بده‌، یارمه‌تی خوێندنیان بده‌.

۵. به‌نه‌تی دوعایان بۆ بکه‌، ئه‌وه‌ش خۆشه‌وستی تۆلتان زیاده‌کات.

٦. بەوشیۆیه مەبە کە هەرچی کردەوه و گوشتاری ئەوانە

لێکدانەوهی خرابی بۆ بکەیت .

لە کۆتاییدا دەلێم :

ئەگەر بەراستی هاوسەرەکەت خۆش دەوێت ، کەسوکارە کە بێست

خۆش بویت .

غەم و پەژارە کانت بۆ لای خوا بەرز بکەرەوه ، خوای گەوره

پەژارەت لادەبات ، بەتایبەت لە کاتی سوژدەدا ، ئێتر بە یارمەتی

خوا وەلامگۆی داواکانت دەبێت .

نۆیەم: ژێهكەم دوژمنایەتی لەگەڵ كەسوكارم دەكات.

"سلاوی خواتان لیبیت . . .

من گەنجیكى دیندارم (سوپاس بۆ خوا) ماوهی شەش مانگە
ژنم هیناوه، زۆر بیتاقەتم بەهۆی ئەوهی خەزانهكەم قسە بە
كەسوكارم دەلێت، بە تاییەتی بە دایكەم، بەبێ بوونی هیچ
هۆكارێك، هەمیشە هانم دەدات كە چاك نەبم لەگەڵیان و
سەردانیان نەكەم، دەیهوێت تەنها بۆ ئەو بێم، چەندین جار هەولم
داوه بۆچوونی راست بكەمهوه، چەندین شیوازم بەكارهیناوه،
بەتوندی، بەنەرمی، بە هەرپەشەى جیاپوونەوه، بەلام سڕوشتی
ناگۆڕیت، لەلای دایك و باوكی سكالام كردوو ئەویش سودی
نەبووه، هەرچەندە ئەوانیش پشتی منیان گرتوو، بەلام ئەو
ئامۆژگاری قبول ناكات، بۆ زانیاریش ژێهكەم لەرووی دینداریهوه
لاوازه، بەو شیوازه نیه كە پێش خواستنی بوو، نوێزەكانی لەكاتی
خۆی ناكات و بەرگ و پۆشاكی موسلمانى ناپۆشیت هەرچەندە
فەرمانم پێكردوو، ئەو كەسیكى توندو رەقە، بێزار بووم و بیر لە

جیابوونەوێ دەکەمەوێ، بەلام دەترسم ستمی لێیکەم، چونکە منی زۆر خۆشەوێت و نایەوێت لێی جیایمەوێ، دەگری و منیش سۆزم دەجوڵێت بەرامبەری، بەلام دەترسم بەهۆی ئەوێ دەوێ دینم لاواز بێت و خراپە لەگەڵ دایک و باوکم بکەم، ئەم بایەم لەگەڵ کەسوکارم نەکردۆتەوێ، ئەوانیش هەرچەندە بێزاری من دەبینن بەلام بێدەنگییان هەڵبژاردوێ، لە نوێژەکاندا دوای زۆر دەکەم، بە تاقیکردنەوەی خوای دەزانم و ئارام دەگرم، بەلام چێژرێ توانام نەماوێ لەگەڵ ئافەرەتێک بژیم کە دیندار نیە و رقی لە کەسوکار و خێزانەکەم و رێگەی چاکەکردنم لێدەگرێت لەگەڵیان و هەمیشە بەرامبەریان سنور دەبەزینێت و هەستی من راناگرێت، لەوێش دەترسم مندالمان ببێت و کارەکان زۆرتر ناخۆش بین.

ئامۆژگاریم بکەن خوای گەورە پاداشتان بداتەوێ، ئایا ئەگەر لێی جیا بێمەوێ تاوانبارم؟ " .

وه لامي راويژكار (أ. عبدالسلام صالح):

برای به‌یژم: داواکارم خوا یارمه‌تیت بدات بۆ چاکه‌کاری
له‌گه‌ل دایک و باوکت.

به‌راستی تۆ له‌ دوورپانی‌کدایت . . .

یان ئەو هاوسهره‌ نایین لاوازه‌ واز لێده‌هێنیت که خراپه‌ له‌گه‌ل
که‌سوکار، به‌تایه‌ت که‌ ماوه‌ی خێژانداریتان زۆ نیه‌ (شه‌ش
مانگ) و هه‌ولیش ده‌دات که‌ واز له‌ چاکه‌کاری به‌ی‌نیت له‌گه‌ل
دایک و باوکت، ئەوه‌ش کاریکی زۆر ترسناکه‌.

ره‌نگه‌ ئێستا ئارام بگرت، به‌لام ئایا دواتر ده‌توانیت؟

هه‌ندیک جار ئافره‌تی دیندار به‌ مه‌به‌ست یان بی مه‌به‌ست
مێرده‌که‌ی سه‌رقال ده‌کات که‌ نه‌توانی‌ت به‌ چاکه‌کردن له‌گه‌ل
که‌سوکاری هه‌لسی‌ت، جا ئەگه‌ر ئافره‌ت دیندار نه‌بی‌ت و
به‌ئه‌نقه‌ست ئەو کاره‌ بکات، له‌کاتی‌کدا دایک و باوکت ته‌مه‌نی
لاوی خۆیان بۆتۆ سه‌رف کردوه‌، ئایا ده‌بی‌ت پاداشتیان به‌و
شیوه‌یه‌ بی‌ت؟

یان ریگەیه کی تر هەڵدەبژێریت و ئامۆزگاری چاکی دەکەیت
و لەمال بەجیی دەهێلێت و جینگە لەگەڵ جیا دەکەیتەوه
هەركاتیك قسەى بە داىكت وت، بەلام دەبیّت ئەم هەلسوکه وتەت
زۆر بە جدی بیّت و کەمتەرخەم نەبیّت، ئەگەر سودت لەم شیوازه
وەرگرت ئەوه باشە، ئەگەر نا واز لە هاوسەرەکت بەیّنه و
خەفەتى لى مەخۆ، چونکە چاکەکاری لەگەڵ دایک و باوک و
خێزانەکت لەپێشترە، کە ریز و حورمەت بۆ ئەوان دانەنیّت و
هاوکاریت نەکات بۆ چاکەکردن لەگەڵیاندا، و ریزیش بۆ
ئامۆزگایەکانی دایک و باوکی خۆی دانەنیّت، ئەوه دەبیّت
هەلۆیست هەبیّت؟

بەلام پێویستە هەموو ریگەکان بۆ چارەسەرکردن بەکار
بەینیت، ئەگەر هەستت بە گۆرانی کرد ئەوه زۆر باشە، ئەگەر
گۆرانت نەبینی ئەوه بزانه هەركەس لەبەر خوا واز لە شتێك
بەینیت، خوای گەوره باشتی پێ دەبەخشیت، خوشەویستی
بۆتۆ هیچ بەلگە نە کە قبوڵی بکەیت و پێ رازی بیت.

دەیهەم: دایک و باوکەم قەسە بە ژنەکەم دەڵێن.

"ژنم هینا و کورپێکمان بوو لە گەڵ کچێک، بەلام هەمیشە رووبەر ووی گالته پێکردن دەبەووە لە لایەن خەڵکەووە و پێم دەڵێن: ئەو ئافەرته خراپەت خواستووە، سەرسام بووم بە بیستنی ئەم قەسەیه... دواى زانیم کە دایکەم ئەم قەسەیهی دروست کردووە و بەناو گونەدەماندا بلاوی کردۆتەووە و تۆمەتی هەلبەستوووە و ئەو درۆ و بوختانەی ساز کردووە، جارێک پێی وتم: ئەو شەوێی چوینە لای هاوسەرەکەت ئەو تۆی هەڵخەڵەتاندوووە و خوینەکەى خوینی (حەیز) بوووە نەک خوینی کچێنی، کەوتمە ناو گومان بەرامبەر ژنەکەم، لە سەرەتای ژيانى بۆک و زاوا بە تیمان هەمیشە بیرم لێدەکردووە و ئەمەشم بۆ ژنەکەم باس کرد، بەلام ئەو قەناعەتی پێکردم و وتی: ئایا گومانەت لە پاکى من هەیە؟ بە قەسەى هەلبەستراوی دایکت؟ ئێتر لە وکاتەووە رەقم لە دایکەم و بیریش لە تەلاقدانى ژنەکەم دەکەمەووە، بەلام لە دلی خۆمدا دەڵێم: من گوناھێکی گەورە دەکەم ئەگەر بەبێ تاوان ئەو کارەى لە گەڵ بکەم.

داواى چارەسەرێکی گونجاو دەکەم بۆ ئەو گرتەى ماوێی پێنج سالە گیرۆدەم بە دەستیهووە. چى بکەم؟".

وه لامي راويژگار (د. علي عبدالرحمن الرومي):

سوپاس بو خوا، سه لام و دروود له سهر گه وړه ی پیغه مبه ران
و ئال و یاران و هاوۀ لانی به گشتی . .

داواکارم له خوا ی بالاده ست نئوانتان له گه ل هاوسهر و
دایکت ساز بکات و له شهیتان و وه سوه سه کانی بتانپاریژیت و
له سهر خیر و چاکه کوټان بکاته وه .

برای به پرېزم:

یه که م: گرفته که وه ک باست کرد له لایه ن دایکته وه یه، چونکه
ئو هه والهی بلاوکردوټه وه و باوکیشیت لومه ت ده کات،
ژنه که ت وه ک خوټ ده لیت تاوانی نیه، ئو کچ بووه و فیلی له تو
نه کردووه وه ک ئوان گومان ده بن، کاتیک توشی راپایی بویت
ئو باسی ئو شه وه ی کردووه و قه ناعه تی پی کردویت .

که واته گرفته که له لایه ن دایک و باوکته وه یه، بویه پیوسته
هه ول بدهیت باوه رپان پی بکه یت که واز له تو مته ت و درویانه
بهینن و له مه ترسی ئو قسانه ئاگاداریان بکه یته وه، ئه گهر له

دونیاش سزاکی وهرنه گرن، قیامت چاوه‌رییان ده‌کات، ئینجا باسی ئه‌وه‌یان بۆ بکه که ئه‌گه‌ر منداله‌کانیان ئه‌و قسانه بیستن کاریگه‌ری خرابی له‌سه‌ر که‌سایه‌تیتان ده‌بی‌ت و ده‌رونیان پر له‌رق و کینه ده‌بی‌ت به‌رامبه‌ر لایه‌کتان.

دووهم: هه‌رچه‌نده به‌جوانی باسی گرفته‌که‌ت کردووه، به‌لام هه‌ندیک شت پێویست بوو بۆ زیاتر تیگه‌یشتن له‌و گرفته، بۆ نمونه: ئایا که‌ی دایک و باوکت به‌و شیوه‌یه قسه‌یان به‌رامبه‌ر ژنه‌که‌ت کردووه؟ ئایا له‌سه‌ره‌تادا رازی بوون به‌و ژن هینانه‌ت؟ چی وای لێکردوون ئه‌و تۆمه‌ته دروست بکه‌ن؟ ئایا ئه‌وه په‌یوه‌ندی به‌هه‌لسوکه‌تی خه‌یزانه‌که‌ته‌وه هه‌یه؟ ئایا خه‌یزانه‌که‌ت کاریکی وای کردووه جیگه‌ی گومان بی‌ت؟ یان ته‌نها ملمانی نیوانیانه و هه‌یج په‌یوه‌ندی به‌هه‌لسوکه‌وتی خه‌یزانه‌ته‌وه نیه؟ . . .

له‌وه‌لامی ئهم پرسیارانه ده‌توانیت زیاتر له‌ گرفته‌که‌ تیگه‌یت که ئایا رۆلی دایک و باوکت. یان رۆلی خه‌یزانه‌که‌ته؟ ئه‌و کاته ده‌توانیت به‌شه‌ لێپرسراوی هه‌رلایه‌کیان دیاری بکه‌یت به‌مه‌به‌ستی چاره‌سه‌ر کردنی کیشه‌که‌ت.

سێیەم: پاشان بزانه روۆی تۆ چیە؟ که زۆر گرنگە ئایا لاوازی
 کهسیتی و گومان و رارایت له هەلۆست وەرگرتنیکی دروست، بۆتە
 هۆی گەورەبوونی کێشەکه؟ لەروانگەیی گرتەکەوه شیوازی
 چارەسەرەکان دیاری بکە و لایەنی چاک و خرابی شیوازهکان
 دەستنیشان بکە و بزانه کامیان هەلژیریت گونجاوه، یان زبانی کەمترە.

چوارەم: لەخوا بترسە، ستم مەکە، چونکە ستم مایەیی تاریکی
 قیامەتە، تۆ باست کرد ئەو قسانەیی دەربارەی هاوسەرەکت کراوه
 بوهتانه، درۆیه، هەلبەستراوه، ئەگەر وایە ستممە گومانەت لە ژنەکت
 هەبیت، لەبیرت نەچیت ئەسل وایە که ئەو بەریتو ویتاوانە، ئەمەش
 مەگەر بە بەلگە لابچیت، لەبیرت نەچیت که پاکترین ئافرەت تۆمەتی
 بۆ هەلبەستراوه، بەلام ئەو پلە و ریزی زیادی کردوو و قورئانیش
 نایەتی پاکیی و خاوتنی دەربارەی ناردوو. . . .

له کۆتاییدا:

دوعای زۆر بکە خوای گەورە غەم و پەژارەت لا بیات و
 هاوسەر و منداڵەکان و دایک و باوکت چاک بکات و له زوبانی
 خەڵک دوور بن.

یانزەییەم: ھاوسەرەکەم و سەردانی رۆژانەی بۆ مائی دایکی.

"سلاوی خواتان لی بیّت . . .

خەسوم (دایکی ژنەکەم) ژنەکەم ناچار دەکات کە ھەموو رۆژێک سەردانی بکات، لە گەڵ ئەوەی رۆژێکی دیاریکراوم دیاری کردووە کە بپرواتەو بۆ مائی خۆیان، رۆژێک لە ھەفتەیە کدا دەچین و دەمیڤینەووە و رۆژ تا دوانزەوی شەو، بەلام ھەندیک جار ھەست بە گوناھباری دەکەم، چونکە دایکی بەتەنھایە و ھەموو مندالەکان لە دەرەووی مالن (کور و پیاو) ھەتا کە ئیمەش دەچین زۆر کەم ریکدەکەوێت لە گەڵ برای ژنەکەم دابنیشین، من زۆر ھەز دەکەم لە مائی خۆماندا لە گەڵ کەسوکارم بمینمەووە چونکە تاقانەم، بەلام بە زۆری پەیوەندیبەکانی خەسوم بێزار دەبم کە داوا دەکات کچەکە ی بیّت بۆلای چونکە بیتاقەتە، دایکیشم گلەییەم لی دەکات، لە کاتی کدا خوشکەکانم رۆژانە سەردانی دایکم دەکەن."

وەلامی راویژکار (أ عبدالسلام صالح):

برای بەرپۆزم:

دەربارەی ئەوێ کە باست کرد، باوەرم وایە کە تۆ لەبەردەم
دوو پیشیاردایت:

یەکەم: چاوەڕێی پاداشت بکەیت و رەچاوی باری داکی
هاوسەرت بکەیت، کە تەنھا کچی هەیه و یادگاری زۆری
لەگەڵدا هەیه پیش شوو کردنی، بەتایبەت کە ئەو کچی تری نییه،
جا ئەگەر مۆلەتی هاوسەرت بەدەیت کە سەردانی بکات، کە
ئەوێش بۆتۆ ناپەرەتە، ئەو چارەسەر گونجاوه، تا خوشەویستی و
سۆزی هاوسەرت بەدەست بهێنیت، بەتایبەت کە تەنھایی ناییتە
گرفت بۆتۆ، بۆیە دەگونجیت مۆلەتی هاوسەرت بەدەیت کە
هەركات ویستی سەردانی داکی بکات، بەلام تۆ بەپێی گونجان
سەردانی بکەیت.

دووەم: لە خۆتەوێ دەست بێ بکەیت و داوای لێبوردن لە
خەسوت بکەیت بە شیوازیکی ناسک و جوان باسی

سەرقالییه کانتی بۆ بکهیت، پاشان وردە وردە روشتنی
 خێزانه کهشت کهم بکهیتهوه، بهلام کاته دیاریکراوه کان بهیه کهوه
 هەر سەردان بکهن له ههفتهدا، ئینجا لهو کاتانهدا با خیزانت
 پهیههندی به دایکیهوه بکات که نهیتوانیوه بپروات بۆلای، ههول
 بدهن دایکی به کاریکهوه سەرقال بکهن، وهك: لهبههرکردنی
 قورئان و خیر و چاکهکردن و نامادهبوونی ده‌رس و چالاکی
 بانگخوازی... هتد...

هه‌موو ئه‌مانه داوای خه‌سوت کهم ده‌کاته‌وه له چوونی ئیوه
 بۆلای.

هیوای سهرکه‌وتن و ژيانیکى ئارامت بۆ ده‌خوازم.

دوانزه یه م: من گومانم هه یه له خزمه تکردن به خه سوم.

گرفته که به کورتی نهمه یه:

ئافره تێك که شووی کردووه و ماوه ی ههشت ساله خاوهنی سی
 منداله، خهسووی له گهلیاندا دهژی و په یومندیان باشه، خهسوو
 (بوکه که) ی به کچی خۆی دهزانی و ئه ویش خهسووی به دایکی
 دووهمی سهیر دهکات، به لام خهسووه که توشی شکانی دهستی بووه و
 به یارمهتی که سێك نه بیست ناتوانیت بجوئیت و تهمه نیسی ههشتا سال
 ده بیست، نهم ئافره تهش نازانیت چی بکات و چۆن هاوسهنگی له نێوان
 داوای منداله کانی و داواکاری خهسووی رابگریست، له کاتی کدا
 خهسووی کچیکی بیوه زنی ههیه که له شوقه یه کی تر دا دهژی و
 نه توانیت خزمهتی دایکی بکات، به لام ئه و نایموت بجیت بۆلای
 که چه که ی و سوره له سه ر مانه وه ی لای کوره که ی، چونکه ئه و
 شوقه یه ی کوره که ی تیابدا دهژی هی نه وه.

ئه و بوکه چی بکات له م ئافره ته به ته مه نه؟ له گه ل ئه وه ی زۆر
 قورسه له یه ک کاتدا خزمهتی ئه و و خزمهتی منداله کانیسی بکات.
 چاره سه ر چیه؟.

وه لامي راويژگار (شيخ عادل سعد النجو):

سو پاس بو خواي گه وره و سه لام له سه ر پيغه مبهري ته مين و
نال و ياراني .

دواكارم خواي به ديهينه ر و روژيدر و زيندوكه ره وه ي
ئي سكه كان، دلّ زيندوو بكا ته وه و ريژت زياد بكات و پاداشت بو
بنوسيّت و باوه رت زياد و روژيت زور و بهر چا ورپوشنت بكات .

خوشكم: ماموستايه كي زانكو خواي گه وره توشي
نه خوشيه كي دلّي ده كات، بويه پيش عه مه ليا ته كه ده گه رپي ته وه بو
هه والهرسيني كه سو كاري له مبصر، كاتيک له نوسينگه ي
ها وه ليكي ده بيت نافره تيكي هه ژار ده بينيّت كه پاشما وه ي ئيسقان و
گوشتي دو كانداريک هه لده گرپي ته وه كه گوشت ده فرپوشيّت .

ئه م ديمه نه سه رنجي راده كي شيّت و ده چيّت بولاي نافره ته كه و
ده ليّت: چي ده كه يت؟ ده ليّت: هه نديك گوشت و ئيسقان بو
كه چه كانم كو ده كه مه وه، سويند به خوا ما وه ي شهش مانگه
گوشتيان نه خوار دو وه !! . كا برا زور دلگران و بيتا قهت ده بيت و
ده ست ده كات به گريان، به كا براي گوشت فرپوش ده ليّت: برا كه م

هەركات ئەم ئافرەتە هات ھەموو ھەفتەيەك چەند گوشتی پێویستە
بیدەری لەسەر حسابی من .

ئینجا پارەى سالیکی گوشتی دەداتی، ئافرەتەكە زۆر
دلخۆش دەبێت و سەری بۆ ئاسمان بەرز دەکاتەو و داوای
ئاسودەیی و بەختەوهری و سەلامەتی لەخوا دەکات بۆ ئەو پیاوێ
كە ئەو چاکەبەیی لەگەڵ کردوو، پیاوێكە دەگەرێتەو مال و زۆر
دلخۆش و شادومانە، كچەكەى بەرەو پیری دەچێت و دەلێت:
باوێكە زۆر رووت گەشە و دلخۆش دێتە بەر چاوم! . باوکی
باسەكەى بۆ دەگیرێتەو . . . ئەویش سەری بەرز دەکاتەو بۆ
ئاسمان و دەلێت: داواكارم لەخوا بە شیفای نەخۆشیەكەت
بەختەوهرت بکات، وەك چۆن دلی ئەو ئافرەتە و مندالەکانیت
خۆش کرد .

باش چەند رۆژێك پیاوێكە ھەست بە چاكبونێكى سەیر
دەكات، كەسوکاری داوای لێدەكەن سەردانی نەخۆشخانە
بکات، لەو کاتەدا لەبەردەستی پزیشكەكاندا پشكنینی بۆ دەكرێت،

پزىشكەكە ھاوار دەكات: لای چ پزىشكىك چارەسەرت
وەرگرتوو؟! بەراستی نەخۆشەكەت نەماو! .

مامۆستا دەست دەكات بە گریان و دلێت: من بازرگانیم
لەگەڵ خوا كرد و خواش شىفای بێ بەخشیتم .

جا خوشكى بەپۆرم داوات لێدەكەم تۆش لەگەڵ خوادا
بازرگانی بكەیت، زاتێك كە خەزینەى ئاسمان و زەوى
لەبەردەستدايە، ئەوزاتە دەتوانیت بەرەكەت بخاتە ژيانە بەرامبەر
چاكە كردنت لەگەڵ داىكى مێردەكەت كە كەوتۆتە تەمەنەو .

دەزانم ئەركت زۆرە و كارت هەيە، بەلام متمانەم بە باوەرپ
هەيە، دەزانیت كە ئەو دەرگای خێر و چاكەيە و خواى گەورە
هێناویتی بۆ بەردەستی تۆ؟ كە تۆ لەگەڵ ئەو ئافەرەتە بەتەمەنە
چاكەكار بیت و لەهەمان كاتدا چاودێرى منداڵەكانت بكەیت،
ئەمەش ئەركىكى ئەستەم نە و ئیبن قەيىم دەلێت: "ئەگەر پیاوێك
لەبەردەم شاخێكدا بوەستیت و بربار بدات لەبنى بهیشت،
دەتوانیت " .

له دوای لیکۆلینه وه ده رکه وتوه که ئه ستهم له ژياندا نيه جگه له
دوو شت نه بێت :

۱. ئه سته میکی گهردونی، خوای گه وره ده فهرمویت :

﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ﴾ البقرة: ۲۵۸.

۲. ئه سته میکی شهرعی، که بریاری کوتایی له سهر دراوه و
ناکریت بگۆردریت، بۆ نمونه ئه سته مه نوێژی شیوان بکریت
به دوو رکات، یان هه ج له واده ی دیاریکراوی خۆی دوا بخریت .
خوشکم ئینجا بروانه بۆ ئه م چهند خاله :

۱. ئیروانینت بۆ خه سووت وابیت که ئه و یارمه تی تۆ ده دات
نه که به پیچه وانه وه، له و وشانه ی ئین قه ییم بروانه که ده لیت :
"باشترین کهس که سیکه وات لی بکات چاکه بکهیت
به رامبه ری، ئه وه باشترین یارمه تیده ره به روه که مال چوونی تۆ،
چونکه کاتیک سودی پیده گه یه نیت، تۆش سود له و وه رده گریت
به لکو زیاتریش، خراپترین و زیانبه خشتین کهس که سیکه وات

لَبَبَكات که سهرپِیچی خوا بکهیت، نهوه یارمهتیت ده دات بۆ زیان
که یاندن به تۆ و به ره و که م و کوری چوون". الفوائد: ص ۲۱۳.

۲. نهو پیداو یستیه کاتیه و ده روات له کاتیکی که مدا.

۳. دلنیا به که یارمه تیدانی تۆ بۆ خه سووت ده بیته مایه ی بهرز
و بهرپزی تۆ لای هاوسه رت.

۴. کهس داوای نهوه ت لَبَبَكات که به ته واوی خزمه تی
خه سووت بکهیت، چونکه هه موو نهوانه ی ده ور و بهرت ده زانن
که تۆ نه رک ی ترت هه یه که ده بیته پی هه لبستیت.

نه لیکسیس کاربل ده لیت: پیوسته بزاین هه ولدان بۆ به خشین
هه رچه نده ئاو یته بیت، یان له هه ندیک رووه وه سهر که وتوو نه بین،
باشتره له وه ی که هه ر هه یچ نه که ین و هه ول نه ده ین.

۵. ئامازه ده روونیه کان کاریگه ر بیان هه یه، دکتور (عبدالعزیز
القوصی) له په راوی (اسس الصحة النفسية) چیرۆکێک
ده گیر پته وه که: "یه کیك له توشبوان به نه خو شی (ره بو -
ته نگه نه فه سی) شه ویک توشی ته نگه نه فه سی ده بیته و ده یه ویت
هه وای پاک هه لمزیت، هه لده ستیت ده گه ریت بۆ سو یچی

گلۆپ، نایدۆزیتتهوه، ئینجا به ره و په نجه ره ده رواه، دهستی بهر شوشهیه کی سارد ده که ویت، دهیه ویت بیکاته وه به لام ناتوانیت، پارچه یه که قوماش له دهستی ده ئالینیت و شوشه که ده شکینیت، به قولی هه ناسه ده دات بۆ هه لمژینی هه وای پاکی ده ره وه. . به یانی که هه لده ستیت ده بینیت په نجه ره که ساغه و نه شکاوه، به لکو ئه و شوشه یه شوشه ی سه عاته که بووه، ئه و خه یال و وه همه که وایزانیوه شوشه ی په نجه ره که یه و شکاوه و هه وای پاکی بۆ هاتووه، کاریگه ری له سهر ته نگه نه فمسیه که ی کردووه و باش بووه " .

ئیمه ش هه رکات هه ستمان کرد چاکین و به تواناین، ئیتر گرفته کان وه که هه وریک دینه بهر چاومان و دلنیا ده بین که ده ره وینه وه، خه لکی تر له کیشه ی زۆر زیاتر و گه وهره تر دا توانیویانه سه رکه وتوبن، که واته گه شبین به و قه ناعه ت به خۆت بکه که ده توانیت ئه و کاره بکه یت و تیپه ر ده بیت و ده رونت ئاسوده ده کات .

که واته گه شبین به به خیر پئی ده گه یت و ده یدۆزیتته وه .

٦. سه یری ئه وه مه که که خه سووت که چیکی هه یه، ماده م له گه ل تۆیه و تۆش له خانووی ئه ودا یت، ئه و چاکه یه ت له بیر

نەچیت و چاکەیی لە گەڵ بکە، بە ویستی خۆت دلخۆشی و شادی
خزمەتی بکە و چاوەڕێی پاداشتی خوای بالادەست بە.

۷. بەو شیوەیە بە کە حەز دەکەیت بیست. . باوکیك دەگیرێتەو
کە پێش (۵۰ سال) لە گەڵ دایکی دەچیت بۆ حەج، لە گەڵ قافلەبەك
کە بە و شتر دەڕۆن، لەرنگە باوك دەیهوێت دابەزێت و سەرئاو بکات،
کۆرەکەیی دايدەگریت، باوکی دەلێت: تۆ لە گەڵ کاروانە کەدا بڕۆ،
منیش پێتان دەگەمەو، پاش ماوێهەك کۆرەکە ئاوردەداتەو، باوکی
نابینێت و کاروانەکش دوورکەوتۆتەو، دەگەرێتەو و دابەكۆل
باوکی هەڵدەگریت، کۆرەکە دەلێت: دەروێشتسن، هەستم کرد
تەری دەکەوێتە سەر روومەتم، بۆم دەرکەوت گریانێ باوکمە، وتم:
باوکە سوێند بەخوا ئەوەندە سوکیت لەسەر شانم وائەزانم پوشیکیت
و هیچ ماندوو نابم، ئێتر بۆ دەگریت؟! وتی: کۆرم بۆ ئەو ناگیرم،
بەلام لەم شوێنەدا منیش باوکی خۆم کۆل کردوو. . . الله اکبر. . .
حەز دەکەیت چۆن بن بۆت تۆش ئاوابە بۆ خەلك.

لە کۆتاییدا ئومێدی ئاسودەیی دنیا و بەختەوهری قیامەتت بۆ
دەخوایم.

سیانزەییەم: ئافرەتییك و خەزوی لە خیزانیكدا.

ئافرەتییکی بەرپرز لە گەرەکیكدا باسی خۆی دەکات کە ماوەی سیانزە سألە شوی کردوو، مێردەکەیی لە ژنیکی تر سێ کوری بوو، گەرەکیان پێنج سالان بوو، و بچوکیەکیان دوو سالان، ئەویش لەو پیاوێ سێ کوری هەبوو، کەواتە لەگەڵ شەش کور و باوکیان کە (هاوسەری ئەو) دەژی.

دەگێڕتەووە کە هەرگیز جیاوازی لە نێوان کورەکاندا نەکردوو لە هیچ شتیکدا، کورەکان ئیستا هەموویان خەریکە لە زانکۆ و پەیمانگا و دواناوەندیدا دەرەچن، بەلام سکالای ئەدەستی خەسووی دەکات، کە ئافرەتییکی داخراوە و هەمیشە پێویستی بە خزمەتکردن هەیە، کورەکەیی هیناوتی بوو ئەوێ ماوەیەك لەگەڵیان بژی.

ئەو خەسووە چوار کوری هەیە، جگە لە مێردی ئەو ئافرەتەیی پرسیارەکان دەکات، لە ماوەی مانگیكدا کە لە لای ئێمە هەمیشە دوو عامان لێدەکات، تا بۆکەکەیی نەخۆش دەکەوێت و پزیشک داوا

دەکات ئەو شتانهی دەبنە ھۆی تورپیی و بیزاری و دلپراوکی لێی
 دوور بخریتەو. لێرەدا کورپەکە (مێردەکە) دایکی دەبات بۆ مالی
 بڕایەکی تریان، بەلام ئەو ھەر بەردەوامە لەسەر دوعاکانی و
 ھەمیشە ھانی کورپەکان دەدات کە بەبێ فەرمانی دایکیان بکەن،
 پرسیار دەکات چۆن لە شەری دوعاکانی خۆی بپارێزێت؟ ئایا ئەو
 خەسوەی مرد و لەو خۆش نەبوو، ئایا زیانی دوعاکانی
 پێدەگات؟

وەلام:

ئەگەر ئەو خوشکە راست بکات لەو قسانەیدا کە بەجوانی
 مامەلە لە گەڵ مندالی مێردەکەیدا کردوو و جیاوازی لە نێوان
 کورپەکانی خۆی و کورپی دایکەکە ی تر ناکات و راستیش بکات
 کە خەسووی ئاوا دوعا دەکات و توشی شەلەل بوو، ئەو قەیدی
 نیە و تاوانبار نیە ئەگەر زۆری بۆ ھاتییت، بەھەر حال: ناییت
 بیتارام بیت لە گەڵیدا و ھەرچەندە دەتوانیت خزمەتی بکات، ئەگەر
 ئەویش زۆری بۆ ھاتییت، ئەوا پێوستە لە گەڵ کەسوکاری کە

په یوه ندى نړىكى و خزمایه تیان له گه لّ ته و ئافره ته دا هیه ده بیټ
خز مه تی بکه ن، ده رباره ی دوعا کانی، ده بیټ ته و ئافره ته که
پر سیاری کردو و دلفراوان بیټ و لئی خوش بیټ، لیره دا حق
لای بو که که یه، نه ک لای خه سوو، هر چه نده هه موو کوره کانی
له زیانیدا ماون.

له پیغه مبه ر ﷺ ریوایه ت کراوه که فهرموویه تی: (علموا من
انسابکم ما تصلون به ارحامکم، فإن صلة الرّحم محبة فی
الاهل، مثراة فی المال، منساة فی الأثر) الترمذی.

هه روه ها ده فهرمویت: "هیچ گونا هیگ شایسته تر نه که خوا
توله ی له دنیادا پېش بخات، له گه لّ بوونی توله ی قیامت له
وینه ی ستم و پچراندنی خزمایه تی" نیمای نه محمد گپراویه نه وه.

ته وه تا پچراندنی په یوه ندى خزمایه تی له گه لّ ستم کاریدا
داناوه و هه ردوکیان خوا توله یان له دنیادا پېش ده خات.

که واته ته خوشکه به ریزه ی پر سیاری کردو و، نابیت به
به هانه ی نه وه ی که خه سووی دوعای لی ده کات و منداله کانی
له دزی هانده دات په یوه ندى له گه لّ پچر یتیت، پتویسته به رامبه ر

خه سووی رقه کانی بخواته و لیبوردنی هه بیټ تا بجیته ریزی
چاکه کارائیک که خوا ستایشیان ده کات .

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكِبَظِمِينَ الْغَيْظَ
وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ آل عمران : ۱۳۴ .

ههروه ها ده بیټ ئارام بگریټ له بهرامبر ئهو ئازار و
ناره حه تیانهی له لایهن خه سوویه وه توشی ده بیټ، ئه وکاته
به راستی خوای په رستوه .

له پیغه مبهه وَعَلَىٰ ده گپړنه وه که فره مویه تی : هیچ کهس به
ئهن دازه ی خوا بهرامبر بهنده کانی ئارامگر نه، هاوه لئ بو بریار
ده ده ن، کوری بو بریار ده ده ن . . . له گه ل ئه وه شدا رۆزیان
ده دات و شیفایان ده دات، له گه ل ئه وه ی ئه وان بهرامبر خوا بی
ئه ده بی ده که ن، خوا پێیان ده به خشیت و هوکاره کانی ژیانیان بو
فراهه م ده هیټ .

بیگومان چاکه کردن به رۆشتنی کات شوینه وای
ده رده که ویت و په یوه ندی خه لک پیکه وه ده گوئجیټ .

داوا لەو خوشکە دەکەم واز لە سکالا بەھێت بەرامبەر
خەسووی، لاپەرەیهکی نوێ و تازە لە پەیوەندی نێوانیان
هەڵداتەو، کە پەرەیی لیۆردن و ریزگرتن و چاکەکردن و
چاودێری کردن بێت، خراپە بە خراپە چارە نەکات، مادەم
بەلاتانەوێ ئاسان بێت لەگەڵ ھاوسەرت چاک بێت، دەبێت
بەلاشتەوێ ئاسان بێت تورپیی خۆت بشاریتەوێ و لیۆردن و
سینەفراوانی بکەیتە سیمات، ئەوکاتە بە چاوی خۆت ژيانیکی
ئارام هەست پێدەکەیت.

چواردەیهەم : کەسوکارم دەیانەوێت خێزانم تەڵاق بدەم.

ئەگەر باوکێک فەرمانی بە کۆرەکەی کرد کە هاوسەرەکەی
تەڵاق بدات ، ئایا پێویستە بە گۆیی بکات ؟

وەڵام :

وەچە بەرھەمی نێوان ژن و مێردە کە خێزان دروست دەکەن ،
و مندالیش دەبێتە ھۆی دروست بوونی پەيوەندیەکی نوێ لەنێوان
ژن و پیاودا ، جاری وا ھەبە مەژۆ بیری بەلای ئەویدا ناچێت کە
ژیانی هاوسەری لەگەڵ مافی دایک و باوک دژ دەووستێتەو .

بەلام لەسەر دەمی پێغەمبەردا ﷺ ئەم دوو مافە رووبەرپر و
بونەو ، کاتێک عومەری کۆری خەتاب ﷺ داوای لە (عبدالله)ی
کۆری کرد ﷺ ژنەکەی تەڵاق بدات لە کاتێکدا مێردەکەی
(عبدالله) خوشی دەویست .

لەوکاتەو زانایان ئەم باسەیان کردووە و لیکۆلینەو هیان لەسەر
ئەنجام داوە ، بابزانی موسلمان دەبێت چی بکات ؟

سنوری چاکه له گهڵ دایک و باوک چیه؟ ئازاردانیشیان
مه بهست چیه؟ نه گهر په یوه ست بوو به کۆتایی هینانی ژبانی
خیزانی چی؟

لێره دا ده بین زانایان راسته وخۆ وتویه که لێره دا به گویان
ناکریت، مه گهر کاتیک باوکه که که سیکێ له خوا ترس و چاکه کار
بیست، به بی نهوهی باس له وه بکهن که ئایا سوننه ته به گوی کردنی
یان نا؟

ئین تهیمه باسی کردوه که " قسهی ئیمامی نه هه ده له واجب
بوونی ته لاقی خیزان به فرمانی باوک په یوه ست به چاک و
دلسۆزی باوکه وه ".

هه ر ئین تهیمه به حه رام و قه ده غه ی زانیوه که کور به گویی
دایکی ژنه که ی ته لاق بدات، به تایبهت نه گهر مندالیان هه بوو .
پرسیاریان لیکرد که پیاویک ژنی هه به و مندالی هه به ، دایکی
رقی له ژنه که یه تی و ده لیت نه بیست ته لاقی بدهیت ، ئایا ده بیست
به گویی دایکی بکات؟

لهوه لَامدا ده لیت: دروست نیه لمبر قسه ی دایکی ژنه که ی ته لاق بدات، به لکو دمییت له گه ل دایکی چاکه کار بیټ، ته لاقدانی ژنه که شی چاکه کردن نیه له گه ل دایک . . . خواش زانانتره .

ههروه ها له په راوی (الآداب الشرعية) ماموستا (تقی الدین) -
ره همه تی خوی لی بیټ ده لیت:

نابیټ دایک و باوک داوا له کوره که بیان بکه ن که ئافره تیټ ماره بکات که خوی نایه ویټ، نه گهر کوره که ش رازی نه بوو، مانای وانیه ئازاری دایک و باوکی داوه، نه گهر که س نه توانیټ به زور شتیکی دهر خوارد بدات که نهو هزی لیټاکات، نهوه له بابته ی ژنه یاندا باشر ناتوانیټ .

چونکه خواردنی شتیټ که پیټ خو ش نه بیټ، ئازاره که ی ساتیکه، به لام ژنه یان به زور (همم له روی کور یان که چه وه) ئازاره کانی درټزه ده کی شیت . . .

ههروه ها زانای گه وره هه نه لی (البهوتی) بروای وایه که کور پیوست نیه به گوئی دایک و باوکی بکات نه گهر داوای ته لاقدانی ژنه که بیان لیکرد هه رچه نه داد په روه ریش بن .

پانزەیهەم : عەورەتی دایکی ژن (خەسوو) بەنێسبەت زاواوە.

پرسیار:

ئایا درووستە دایکی کچ رووبەرۆوی میڤدی کچەکە ی

بیتەو بە سەری رووتی؟

یان بە جل و بەرگی کورتهو بە سەروی ئەژنۆ؟

یان لە نامیزی بگرت؟ یان وەك كۆری خۆی ماچی بكات؟^۱

وەلام:

دایکی ژن لە کەسە مەحرەمەکانی (میڤدی کچ) و درووستە

دەست و دەموچاو و سنگی و موی سەری و ئەم شتانه بپینێت،

بەلام ماچکردنی ئافرەت بۆ میڤدی کچەکە ی کەراوەتی هەبە

لەنامیز گرتنی خراپە و درووست نیە، چونکە ئەو تەنها لەگەڵ

میڤداده کەرت، بەلام درووستە سەری ماچ بكات^۱.

^۱ من فتاوی اللجنة الدائمة للبحوث العلمیة و الافتاء - ج ۱۷/ ۳۶۵ - رقم

الفتوى: ۱۷۱۵۳.

شانزەیهەم: ھەلۆیستم چی بیټ لە مەملانیی نیوان ژنەکەم و دایکەم؟

"من پیاویکی ھاوسەردارم و سوپاس بۆ خوا مەندالمان ھەبە،
بەلام دایکەم و ژنەکەم لە یەکتەر تێناگەن و کێشەیان ھەبە و دایکەم لە
ھەموو شتیکی خێزانیماندا قسە دەکات و نایەوێت بەنەرمی لەگەڵ
ھاوسەرمان مامەڵە بکەم، ھەمیشە بە خرابی باسی خێزانمان دەکات،
ناتوانم دایکەم رابگریم، چونکە ھەست دەکات من لە دژی ئەو و
من خێزانمان خۆش دەوێت زیاتر لە دایکەم، لەراستیدا خێزانیشم
کەمێک کەمتەرخەمی و فەرامۆشی تێدا، دایک و باوکەم لە
شوقەبەک دەژین و منیش لە شوقەبەکی بەرامبەریان، تەنھا کۆرەم
و ناتوانم لێیان دوور بکەومەو، پێویستە ھەمیشە لێیان نزیک بم،
ئەگەر دەرگای شوقەکەم داخست، ئەو کێشە گەورە روو
ئەدات و ھەستیان بریندار دەکەم، بۆیە زۆر گرفت و کێشە لەنیوان
من و ژنەکەمدا ھەبە کە زۆر جار گەشتۆتە ھەرەشە لێک
جیاپوونەو، چونکە ریزی دایکەم ناگرێت، جاری واش ھەبە لەو

برپاره په شیمان دهمه وه، که بیر له منداله کانم ده که مه وه نازانم
ژیانیان و دواړوژیان چۆن ده بیټ، دووباره بوونه وهی نهم
بارودوخه وای لیکردووم که خیزانم خوش نه ویت و رقم لئی
بیټ، نیر نازانم چی بکه م؟

چۆن له گه له غیره تی دایکم مامه له بکه م؟
نایا خیزانم ته لاق بدهم و کوتایی به گرفته که مان بهیتم؟
نایا ژنیکی تر بهیتم و باره که بگوری؟
. . . داوای چاره سهرتان لی ده که م. .

وه لام:

نازیزم به داخه وه له م روژگاره دا گرفتی زور له نیوان دایک و
ژندا روو ده دات، مروژ نازانیت چۆن دادوهر بیټ له نیوانیاندا تا
نه که ویتته سته مکردن له به کیکیان.

غیره ی دایکت له وپوه سهرچاوه ی گرتووه که ده به ویت
ده سلاتی به سهر دلندا هه بیټ، قبولی خوشه ویستی که سیکی تر
ناکات، رهنکه خیزانه که شت به هه ندیک هه لسوکه وتی نهم
هه سته ی له دهر وونیدا زیاد کرد بیټ.

یەكەم: چارەسەری ئەو غێرەییە لای دایكت.
 ھەمیشە وا دەربەرە كە خۆشەویستیت بۆی زۆر گەورەییە و
 خۆشەویستیش بۆ ھاوسەرەكەت جۆریكى ترە و جیاوازی لە
 خۆشەویستی بۆ دایك، ھەولێدە لەبەرچاوی دایكت گرنگی بە
 خیزانت مەدە تا بێزار نەبیت، و ھەمیشە سۆز و خۆشەویستی بۆ
 دایكت دەربەرە.

دووەم: دەربارەى خیزانت:
 ئاشكرايە كە خیزانیش دەیهویت تۆ بەتەنھا بۆ ئەو بیت،
 بۆیە رەنگە ھەست بە بوونی گرفت بكات لە نێوان خۆی و
 دایكت، بۆ چارەسەری ھەلۆیست لەگەڵ خیزانت، پێویستە
 چەند كارێك ئەنجام بدەیت.

۱- پێویستە بزانی و ئەویش ئاگادار بكەیت كە دروست
 كردنی كێشە و ھەولێ گۆڕینی تۆ بەرامبەر دایكت و خوشكت
 كارێكە خوا پاشان پێغەمبەر ﷺ پێی رازی نین.

بۆیە پێویستە لە روانكەى ئیسلامەوہ نامۆزگاری بكەیت و
 ئەركى سەرشانى بۆ روۆشن بكەیتەوہ بەرامبەر دایك و خوشكت،

بۆ ئەوەی بە دلچىكى فراوان ئەو شتانەى داىكت قبول بکات و
هەولێ دروستکردنى کيشە نەدات لەگەڵیدا، چونکە
خۆشەويستىت بۆ داىكت جياوازه لە خۆشەويستىت بۆ ئەو.

۲- لە نامەکەتدا هاتوووە کە ژنەکەشت کەمتەرخەمە لە
بەرامبەر مافى داىکت، پيوستە لەو کەمتەرخەمى ئاگادارى
بکەیتەو، بە لەسەر خۆی و هیمنى هۆشیارى بدەیتى.

۳- ئامۆژگارى بکەیت کە گرتى زۆر ماندوتان دەکات و
کارى سلبى و خراپ لە خێزاندا بەرھەم دەھێنى و ئەوێش
کارىگەرى خراپى لەسەر ئارامى خێزانەکەتان دەبێت.

۴- ئەگەر هەست دەکەیت هەندىك هەلسوکهوتى داىکت و
خوشکەت دەبێتە مایەى بێزارى ژنەکەت دەبێت ئاراستەى ئەوانیش
بە جوانى بکەیت.

ئەگەر وادەبینیت کە هاوسەرت گوى بۆ ئامۆژگارى و
ئاراستەکانت ناگریت، ئینجا لەرىگەى کەسوکارى ئاگادارى
بکەرەو.

بەلام دەربارەى جىابوونەو (تەلاق) من لەگەڵدا نىم،
بەتايەت كە ئيوە منداالتان ھەيە، بۆ پاراستنى دواڤۆزى ئەوان ئارام
بگەرەو ھەولئى نامۆزگارى بدە.

جىابوونەوە يان ژنھيتانى تر چارەسەر نىە ، كارەكە پيۆستى
بە ليۆزنى و ئارام گرتن ھەيە، ئىنجا بزائە چاكە كردن و بەخشين و
ليۆردنت لەگەڵدا رەنگە بىتتە ھۆى بەخۆدا چوونەوھى ئەوئش،
كەواتە تۆ ببە بە كەسيكى ئونەنى لەبەردەم ھاوسەرتدا، فيرى مانا
جوانەكانى ئارامى و بەختەوھى بكە.

ئەگەر ژنەكەت ھەست بە بوونى بۆشايىيەك دەكات لە
ژياندا، ھەولبەدە بەشتىكى سودبەخش ئەو بۆشايىيە پر بکەرەو،
وہك خویندن و كارى كۆمەلايەتى و يارمەتى بى نازان و نەخۆش.
متمانەت بە خوا ھەيت كە چارەسەرى گرتەكانت دەكات
وكەش و ھەواى ئارامى بال دەكيشيت بەسەر خيزانەكەتاندا،
نامۆزگاريشت ئەكەم ھەميشە دەم بە دوعا و پارانەو، بە، داوا لە
خوا بكە رىگەت بەرەو راستى و كارى خيّر بۆ روژن بكاتەو.

كۆتايى:

ئەمە گەشتىكى كورت بوو لە گەل پەرەكانى ئەم كىتەبە ئەنجامان
دا، ئەو ھەمان بۆرۆش بۆۋە كە لە ئىسلامدا خىزان چەندە گىرنگە،
بەردى بناغەى دروستكردنى كۆمەلگايەكى بەختەوەرە، پەيوەندى
نىوان ژن و مىرد و خەسوو و خەزورمان بۆ ئاشكرا بوو، كە
دەبىت پەيوەندىەكى پىر لە سۆز و خۆشەويستى بىت، بەو ھەش
خىزان ئاسودە و كامەران دەبىت.

ئەو ھەشمان بۆرۆش بۆۋە كە ھەرىكە لە ژن و پىاو رۆلى
بەرچاويان ھەيە لە ئارامى خىزاندا، ھەروەھا خەسوو ھەشمان بۆ
گەشەكردنى ئەو پەيوەندىە رۆلىان گىرنگە.

ئەو ھەشمان بۆرۆش بۆۋە كە پىغەمبەرى پىشەوامان ﷺ لە گەل
خەسوو و خەزورانىدا چۆن مامەلەى كردوۋە و چۆن لە گەل
مىردى كەچەكانىدا ھەلسوكەوتى كردوۋە، ئىمەش پىويستە بىكەينە
پىشەوا و چاوساغى خۆمان.

ههروه‌ها هۆکاره‌کانی گه‌فتی نیتوان بۆک و خه‌سوو و
شوینه‌واره خراپه‌کانی و ریگه‌چاره‌ی نه‌و گه‌فتانه‌ش روشن
کرایه‌وه.

ره‌نگه زۆرتەر سودمان له هه‌ینانی گه‌فته‌کان و چاره‌سه‌ر له
ریگه‌ی په‌رسیار و وه‌لام و نامه‌کانه‌وه بینییّت.
داواکارم له‌خوا‌ی گه‌وره هه‌موومان سه‌رفراز بکات و ریگه‌ی
ره‌زانه‌ندی خو‌یمان په‌شان بدات.

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.

٢٠٠٩/٤/١٥

وه‌رگێڕ

ناصر محمد شاربازیری

سلیمانی - راپه‌ڕین.

پێرست

لا پەرە	بابەت
۵	پێشهکی
۱۱	پێشهکی وەرگیر
۱۳	واتای خەسوو
۱۵	خیزانی ئارام
۱۷	خیزانی چاک
۲۱	بەشی یەكەم: مامەڵی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ڵ خەسوو و خەزوریدا.
۲۳	یەكەم: مامەڵی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ڵ خەسوویدا.
۲۵	دووه‌م: مامەڵی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ڵ خەزوریدا.
۲۶	۱/ مامەڵی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ڵ ابوبکر ؓ.
۳۳	۲/ مامەڵی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ڵ عمری کو‌ری خەتاب ؓ.
۳۵	۳/ مامەڵی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ گه‌ڵ ئەبوسەفیان ؓ.
۳۷	بەشی دووه‌م: شیوازی پێغه مبه‌ر ﷺ له‌ مامەڵی له‌ گه‌ڵ زاواکانی
۳۹	یەكەم: له‌ گه‌ڵ عثمانی کو‌ری عەففان ؓ.
۴۱	دووه‌م: له‌ گه‌ڵ ئەبی لعاصی کو‌ری رەبیع ؓ.
۴۷	سییه‌م: له‌ گه‌ڵ عەلی کو‌ری ئەبو طالب ؓ.

لایەره	بابەت
۵۲	بەشی سێهەم: کۆمەڵیک چیرۆکی راستەقینە لەسەر ھاوسەر و خەزوران.
۵۳	یەکەم: خاتوو فاطمە (ع) لەگەڵ خەسویدا.
۶۷	دووەم: ئومامە ی کچی حارث ئامۆزگاری کچەکە ی دەکات.
۶۹	سێهەم: خەسومەکانی بەنی تەمیم ئامۆزگاری میردی کچەکانیان نەمەن.
۷۵	چوارەم: خەسوویە ک میردی کچەکە ی بەختەمەر دەکات.
۷۷	پنجەم: پارچە ھۆنرلویەک لە دایکێکەرە بۆ کۆرە سەرکەشەکی.
۸۰	بەشی چوارەم: گرفتەکانی نێوان ژن و میرد لەگەڵ خەزورانیان و ھۆکار و چارەسەر.
۸۱	یەکەم: ھۆکاری گرفت لەگەڵ خەسوور
۸۶	بۆچونی زانیانی کۆمەڵناس و نەرونی نەریارە ی ھۆکارەکانی جیاوازی.
۹۱	دووەم: دیار دە و شۆینە و ارەکانی ئەم جیاوازیە.
۹۵	سێهەم: چارەسەری جیاوازی لە نێوان ھاوسەر و خەسوو.
۹۵	یەکەم/ رۆلی میرد لە چارەسەری گرفتەکان.
۱۰۹	دووەم/ رۆلی ھاوسەر لە ژارەسەری گرفتەکان.
۱۱۶	ھەندیک ئامۆزگاری بۆ چۆنیەتی مامەلە لەگەڵ خەسوو.
۱۲۴	سێهەم/ رۆلی خەسوو (دایکی میرد) لە چارەسەری کێشەکاندا.
۱۲۹	چوارەم/ رۆلی دایکی ئافرەت لە چارەسەری کێشەکاندا.
۱۳۱	پنجەم/ رۆلی باوکی ژن لە چارەسەری کێشەکاندا.

لایه پەرە	بابەت
۱۳۳	بەشی پێنجەم: گرفت و چارەسەر.
۱۳۵	۱. بایکی ھاوسەرکەم نەوی بۆ کچەکێ پی خوشە بۆ منی پی خوش نیە.
۱۳۹	۲. چاکە لە گەل دایک و باوک و رەزامەندی ھاوسەرەم.
۱۴۲	۳. ئایا خێزانیەکەم لە مانی کە سوکارم دەریکەم؟!.
۱۴۴	۴. لە نیوان ھاوسەرەکەم و دایکیدا.
۱۵۰	۵. مێردەکەم لە کە سوکارم توپەریه!.
۱۵۴	۶. خەسووم یان دوژمنم.
۱۶۳	۷. خەسووم دەیهوێت کچەکەم بکاتە مولکی خۆی.
۱۶۸	۸. خۆگونجان لە گەل کە سوکاری مێردم.
۱۷۲	۹. خێزانیەکەم دوژمنایەتی کە سوکارم دەکات.
۱۷۶	۱۰. باوک و دایک قسەی ناشرین بە ھاوسەرەکەم دەلێن!.
۱۸۰	۱۱. ژنەکەم رۆژانە سەردانی دایکی دەکات.
۱۷۳	۱۲. لە دوودلێدام لە گرنگیدان بە خەسووم.
۱۹۱	۱۳. ژنەکەم و خەسووی لە خێزانیکدا.
۱۹۶	۱۴. کە سوکارم دەیانەرێت ژنەکەم پی تەلاق بدەن، چی بکەم؟!.
۱۹۹	۱۵. عەرەتی دایکی ژن بەرامبەر بە مێرد.
۱۲۰	۱۶. هەلۆیستم لە بەرامبەر مەملانیی ژنەکەم و دایکەم.
۲۰۵	کوژتایی.